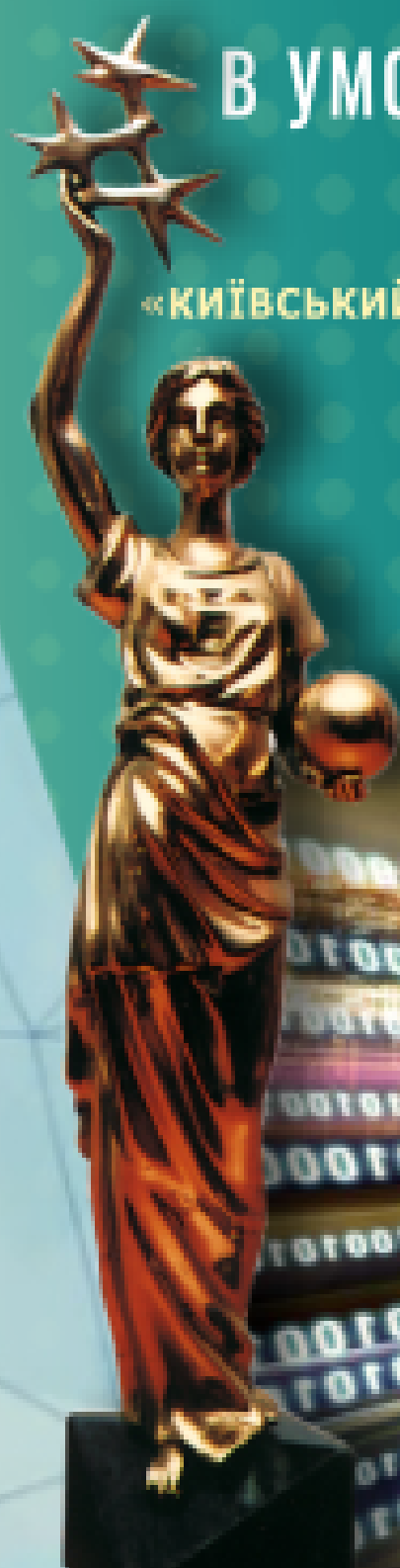

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
круглого столу

ШЛЯХИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН»

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

круглого столу

Шляхи трансформації фінансово- економічної системи в умовах невизначеності

Київ 2022

УДК 336:1

Ш 70

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
(протокол № 4 від 01.12.2022 р.)*

Рецензент:

ПРОЦЕНКО Валентина Миколаївна доктор економічних наук, доцент, проректор із забезпечення якості освіти Одеського національного медичного університету

Ш 70 Шляхи трансформації фінансово-економічної системи в умовах невизначеності: збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 23 листопада 2022 р.) / Укладач О. В. Безпаленко. – Київ: Видавництво "Наукова столиця", 2022. – 100 с.

ISBN 978-617-7649-71-6

Трансформація фінансово-економічної системи досягається за допомогою вдосконалення регулювання, зменшення корупції, збільшення ефективності ринків та розвитку інноваційних технологій. Основною її метою є забезпечення стабільності економіки при одночасному зменшенні впливу ризиків на фінансові кризи.

У збірнику розкрито проблематику фінансово-економічних змін в умовах війни та повоєнний період та напрями її вирішення.

Для широкого кола науковців, викладачів, аспірантів, студентів і фахівців у сфері економіки і фінансів.

Матеріали збірника друкуються в авторській редакції. Відповідальність за достовірність і точність інформації, наданої в рукописах, несуть автори.

УДК 336:1

ISBN 978-617-7649-71-6

© Вищий навчальний заклад
«Київський університет ринкових відносин», 2022

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Черевань Ірина Вікторівна

Проблеми вищої освіти у воєнний період.....	6
---	---

СЕКЦІЯ

«ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

Ізмайлов Ярослав Олексійович

Перспективи цифровізації обліку та оподаткування в умовах глобалізації.....	9
---	---

Корнієнко Антоніна Петрівна

Шляхи трансформації обліку й оподаткування благодійної допомоги під час війни.....	11
--	----

СЕКЦІЯ

«ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»

Безпаленко Ольга Володимирівна

Зміна вектору соціально-економічного розвитку України в умовах невизначеності	16
---	----

Большакова Катерина Григорівна, Браславець Олексій Юрійович

Джерела формування фінансових ресурсів підприємств.....	18
---	----

Вітченко Євген Григорович, Безпаленко Ольга Володимирівна

Основні критерії організації міжнародних перевезень в умовах війни.....	19
---	----

Вовчак Ольга Дмитрівна, Кравченко Анна Станіславівна, Кузнєцов

Кирило Олексійович

Аналіз ліквідності банківської системи України в умовах турбулентності.....	21
---	----

Геєнко Михайло Миколайович

Розвиток іпотечного кредитування в умовах економічного відновлення України.....	24
---	----

Костенко Вадим Станіславович

Методи управління витратами фінансової установи в сучасних умовах.....	26
--	----

Кравченко Анна Станіславівна

Нормативно-правові колізії функціонального підґрунтя фінансового ринку України в умовах воєнного стану..... 30

Кузнєцов Кирило Олексійович, Кравченко Анна Станіславівна

Банківська ліквідність: оцінка, регулювання та оптимізація..... 35

Левківський Іван Богданович

Сучасні питання міжбюджетних відносин..... 38

Мусієнко Олена Вікторівна

Фінансова безпека в умовах війни..... 41

Непочесний Володимир Володимирович,**Безпаленко Ольга Володимирівна**

Розвиток ветеринарної медицини в сучасних умовах..... 43

Обіход Тетяна Вікторівна, Бородіна Олена Михайлівна

Державний борг як стабілізаційна складова економіки України..... 45

Сова Олена Юріївна

Розробка комплементарних змін економічного повоєнного середовища України..... 49

Шевага Діана Олександрівна, БЕЗПАЛЕНКО Ольга Володимирівна

Обґрунтування заходів з підвищення фінансової стійкості підприємства..... 52

**СЕКЦІЯ
«МАРКЕТИНГ»**

Боднар Ольга Василівна 55

Потенційні ризики для ринку зерна України в умовах війни.....

**СЕКЦІЯ
«ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»** 58

Ганущак Тетяна Валентинівна

Євроінтеграційні інновації рекламних підприємств в період війни та повоєнне відновлення..... 58

Жук Олена Сергіївна, Ганущак Тетяна Валентинівна

Управління кредитоспроможністю торговельних підприємств в умовах воєнного стану..... 60

Мельник Вікторія Володимирівна, Пурденко Олена Анатоліївна

Розвиток франчайзингу в умовах надзвичайного стану в Україні..... 65

СЕКЦІЯ	
«ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»	68
Бородіна Олена Михайлівна	
Системні реформи під час війни.....	68
Бородін Богдан Михайлович	
Трансформація регіональної політики в умовах війни.....	72
Данилків Ірина Анатоліївна	
Економічний розвиток України в умовах війни.....	74
Кириченко Анастасія Володимирівна	
Розвиток електронної комерції: світовий та український досвід.....	78
Костюк Віра Степанівна	
Людський капітал черкаської області та шляхи його відновлення в повоєнний період.....	81
Мазур Олександр Васильович, Мазур Дмитро Васильович,	
Дзюбенко Леонід Олександрович	
Теоретичні засади управління кадровою політикою в сучасних умовах ринку.....	84
Нечипоренко Артем Васильович	
Інституційне забезпечення розвитку підприємництва в регіонах.....	88
Олещенко Тетяна Володимирівна,	
Інноваційні процеси у публічному та приватному секторі: кореляційні залежності.....	91
Свергун Антон Павлович	
Роль транспортної галузі у зростанні економіки країни.....	93
Хоха Кліментій Олександрович	
Взаємодія бізнесу та влади в умовах воєнного стану.....	96

УДК: 37.013

Ірина Вікторівна ЧЕРЕВАНЬ

кандидат економічних наук, доцент,

Ректор ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна принесла на нашу землю багато горя: руйнування, невинні смерті, вимушені переміщення населення в пошуках безпеки. Всі громадяни країни пристосовуються до нових реалій та викликів. Але виклики та загрози війни відчували не тільки громадяни, але й усі галузі суспільно-господарського комплексу країни. Вища освіта в цьому аспекті не є винятком. Наразі питання розвитку та якісного функціонування вищої освіти в умовах правового режиму воєнного стану в Україні є актуальними.

Міністерство освіти і науки України оперативно розробляє рекомендації та накази щодо регулювання освітнього процесу в закладах передвищої та вищої освіти. На прикладі таких рекомендацій і визначимо основні проблемні питання та напрями їх вирішення.

1) Проблеми дистанційного навчання в умовах кризи інформаційного та електрозабезпечення.

З такими серйозними проблемами енергозабезпечення та інформаційного забезпечення зіткнулися здобувачі через руйнування критичної інфраструктури, спричинене ударами, які наніс ворог. Для їх вирішення професорсько-викладацький ВНЗ «Київського університет ринкових відносин» розробив пакети інформаційного забезпечення дисциплін, до яких входять: опорний конспект лекцій, практикум, відео- або аудіолекції, електронні посилання на підручники та інші додаткові інформаційні джерела, перелік питань для самоперевірки, завдання для модульного та семестрового контролю.

2) Забезпечення права здобувачам, які були вимушені змінити місце проживання, виїхавши за кордон, продовжувати здобувати освіту в Україні.

Для здобувачів, які були вимушені змінити місце проживання й виїхати за кордон, але прийняли рішення продовжувати здобувати освіту в Київському університеті ринкових відносин, були розроблені індивідуальні графіки навчання. Для таких студентів один раз на тиждень викладачами кафедр в онлайн форматі проводяться комплексні консультації з дисциплін, що викладаються в поточному семестрі згідно з відповідними освітніми програмами. Завдання для самостійної роботи студенти мають можливість виконувати в дистанційному режимі. Модульний та семестровий контроль вони теж здають в онлайн форматі.

3) Гостра конкуренція на ринку праці для сьогоденних випускників ЗВО.

Очевидним найбільш негативним наслідком воєнної кризи стало знецінення отримуваних кваліфікацій. Усе більше людей мають дипломи про вищу освіту, а кількість робочих місць для них не зростає – отже, гострішою стає конкуренція, шириться безробіття серед випускників ЗВО.

У Київському університеті ринкових відносин для всіх охочих існує можливість здобуту в ЗВО спеціальність підсилити професійними практичними вузькоспеціалізованими короткостроковими курсами підвищення кваліфікації в галузях права, менеджменту, фінансів і банківської справи, публічного управління та адміністрування, електронного документообігу та ін.

4) Доступ до освіти та сучасних знань всіх громадян.

Київський університет ринкових відносин не відстає від трендів сучасних освітніх технологій. Він активно впроваджує освітню модель «освіта протягом життя» (lifelong learning), яка дає змогу людині адаптувати й розвивати свої компетенції й професійні навички відповідно до стрімких змін в економіці, технологіях та ринках праці. Ця модель містить такі підсистеми:

- неформальна освіта (за ступенем інституціоналізації);
- дистанційна освіта (за способом організації навчального процесу);
- онлайнова освіта (за засобами реалізації);
- змішана освіта (поєднання традиційних та онлайн-засобів навчання).

Щоб досягти успіху в інноваційній економіці, люди мають володіти новими компетенціями, постійно обновлюваними порівняно з недавнім минулим. Формування економіки знань і процеси глобалізації впливають на структуру ринку праці, підвищуючи залежність успішного працевлаштування та ефективної професійної діяльності людини від накопиченого нею людського капіталу, найважливішу роль у формуванні якого відіграє рівень і якість освіти.

5) Активна участь закладів вищої освіти в забезпеченні національної безпеки.

Сьогодні є досить актуальним питанням щодо взаємодії вітчизняних ЗВО з високотехнологічним виробництвом у напрямі поєднання навчання, наукових досліджень та впровадження інновацій.

У час, коли в Україні триває війна, надзвичайно важливою є співпраця університетських учених та підприємств оборонного комплексу. В умовах зовнішньої агресії військово-політичне керівництво держави потребує високоякісних науково-аналітичних прогностичних напрацювань. Забезпечене створення таких розробок, передусім в інтересах національної безпеки України, варто вивести в окремий напрям наукового й технологічного розвитку. Виконання такого завдання вимагає об'єднаних зусиль та постійної координації науковців і представників оборонно-безпекового сектора. Відповідно, потрібна єдина точка докладання зусиль і знань, єдиний науковий центр, здатний об'єднати науковців з різних установ та забезпечити постійну координацію з державними органами, що визначають безпекову політику держави.

Таким чином, війна посилила й розширила виклики, які вже постали перед освітою через епідемію COVID-19. Для української вищої освіти це випробовування стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив нові можливості, виступивши в ролі каталізатора давно назрілих модернізаційних

змін в освіті. На часі апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням інформаційних технологій. Актуальною є потреба розвитку цифрових компетенцій, освоєння новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для здобувачів освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників, що сприяє розвитку критичного мислення, здатності до самостійних аргументованих суджень, умінню навчатися впродовж життя. Використання інформаційно-комунікаційних технологій відкриває нові можливості для проєктування й реалізації освітнього процесу, робить освіту доступнішою для більшої кількості громадян, урізноманітнює форми її отримання, забезпечує розвиток особистісно орієнтованого навчання тощо.

СЕКЦІЯ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

УДК 657

Ярослав Олексійович ІЗМАЙЛОВ

доктор економічних наук, професор кафедри фіскального адміністрування,
Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4853-205X>

м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Тенденції до поширення цифровізації в національних економіках, посилення міжнародної конкуренції та інтеграції у міжнародний простір висувають перед країнами світу нові завдання, які потрібно ефективно вирішувати в найкоротші терміни. Декларуючи підтримку принципів концепції сталого розвитку, більшість країн, в т. ч. Україна, прагнуть до формування системи суспільних відносин на засадах солідарності, свободи, партнерства, екологічності, довіри, турботи про майбутні покоління, етичних та духовних цінностей. Під постійним впливом внутрішніх і зовнішніх факторів відбулося усвідомлення ролі цифрової економіки як інструмента глобалізації, що зумовлює вибір пріоритетів розвитку національних економік. Основними з них є інвестиційно-інноваційне співробітництво та цифровізація суспільних відносин на макrorівні (держави) та мікрорівні (підприємства). Адже ці пріоритетні напрямки активно стимулюють розвиток суспільства, що сприяє підвищенню продуктивності виробництва, економічному зростанню, створенню робочих місць та підвищенню якості життя громадян.

На світовому й національному ринках капіталу спостерігаються структурні зрушення через зростання інвестицій у широкий діапазон цифрових технологій, серед яких: програмне забезпечення, інтернет-ігри, електронна комерція, технології зберігання масивів баз даних тощо. Цифрова економіка створює нові специфічні продукти, формує нові потреби, а швидкість та обсяг отримання інформації збільшуються з кожним днем. Розвиток глобального й локальних цифрових ринків створює сприятливі передумови для країн з високим рівнем освіти населення. Тому кожна країна знаходить у цифровізації можливості для виходу на глобальні ринки. У сучасних умовах для результативної діяльності кожному господарюючому суб'єкту та країнам в цілому потрібна інформація про партнерів, які є зацікавленими в налагодженні сталих економічних зв'язків. Інформаційно-цифрове забезпечення управління національними економіками та їх окремими суб'єктами є підґрунтям для сталого розвитку. Для підвищення конкурентоспроможності окремих країн в глобальному середовищі на засадах цифрової економіки необхідним є розвиток

інституційного й інфраструктурного середовища, високотехнологічних галузей економіки та поступова гармонізація законодавчого поля різних країн світу.

Одним з пріоритетних напрямків Європейської комісії є скасування регуляторних та інших бар'єрів задля створення Єдиного цифрового ринку протягом найближчих років.

Рекомендується комплексне впровадження Digital-технологій на рівні підприємств (установ, організацій), що дозволить швидко і безпомилково визначати облікові та звітні показники фінансово-господарської діяльності й максимально їх використовувати за запитами усіх цільових ланок взаємопов'язаного інформаційного ланцюжка, а саме: в оподаткуванні, економічному аналізі, плануванні, розробці фінансової стратегії і тактики тощо. Це сприятиме виявленню та задіянню наявних резервів, раціональному бюджетуванню їх використання у вигляді інвестицій на подальше удосконалення процесу виробництва (надання послуг) і виготовлення продукції або послуг, що будуть користуватися попитом. Реалізація цифрового підходу до інформаційного обігу в обліково-аналітичному процесі надасть можливість оперативно оцінити, чи залучало підприємство в необхідних обсягах кошти в попередній період, наскільки виправданими виявились обрані напрямки вкладень капіталу і як вплинули раніше здійснені операції на прибутковість підприємства, що спрощує прийняття обґрунтованих управлінських рішень на перспективу. Ґрунтуючись на Digital-технологіях та глобалізаційних трендах, завдання обліку та оподаткування зосереджуються навколо інтегрованих об'єктів управління: розвитку підприємства, ефективного використання ресурсів, упровадження інновацій, виробництва продукції, економічних наслідків інвестування в інновації. Відповідно до кожної групи об'єктів актуалізується потреба в аналітичному забезпеченні інших підсистем управління, зокрема планування (використання результатів економічного аналізу при складанні бюджетів) та внутрішнього контролю (застосування аналітичних процедур під час перевірок та результатів аналізу за попередні періоди на етапі планування перевірок) [1].

При застосуванні Digital-технології з'являється реальна можливість за результатами обліково-аналітичної роботи і оподаткування діагностувати тенденції поліпшення кількісних і якісних параметрів господарської діяльності підприємств, одночасно контролюючи формування звітних показників. Функції і завдання економічного аналізу завжди залежать від соціально-економічного устрою та рівня економічного розвитку країни, а особливо умов, у яких функціонує підприємство. Вони варіюють в залежності від рівня економічного аналізу:

- на макрорівні (економіка країни, регіонів, галузей) економічний аналіз тісно інтегрується зі статистикою, набуває форми економіко-статистичного аналізу;

- на мікрорівні (економіка первинної ланки господарської системи) він реалізується як економічний аналіз діяльності підприємства.

У перспективі метою систем обліку та оподаткування буде створення новітніх способів формування, зберігання та використання структурованої

ретроспективної і перспективної інформації про стратегічні аспекти діяльності підприємства та його середовище з урахуванням запитів відповідних користувачів на основі збалансованих довгострокових і короткострокових фінансових та нефінансових показників, з поступовим переходом від концепції фінансової звітності до концепції корпоративної звітності.

Отже, становлення інформаційного суспільства на засадах цифровізації забезпечить підпорядкування економічного зростання якісним параметрам соціального та економічного розвитку. Адже подальший прогрес визначатиметься не стільки виробництвом товарів, скільки розширенням використання інформації в умовах цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Глобальні тенденції та перспективи застосування Digital-технологій в бухгалтерському обліку та економічному аналізі. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю Chartered Institute of Management Accountants (CIMA), „Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: глобальні виклики – управлінські рішення”. м. Ірпінь, 29 березня 2019 року: Видавництво Університету ДФС України, 2019. С. 222-225.

УДК: 657:336.2

Антоніна Петрівна КОРНІЄНКО

викладач вищої категорії,

викладач-методист Таращанського технічного та економіко-правового фахового коледжу

м. Тараща

ШЛЯХИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Десятий місяць триває російська військова агресія, яка внесла свої корективи у життя звичайних людей. Це згуртувало весь світ навколо України, перетворивши більшість українців на благодійників. Незважаючи на важкі реалії військового часу та економічні проблеми, підприємства, організації, окрім підтримки власних працівників, почали займатися наданням допомоги армії й усім, хто такої допомоги потребував і просив про неї.

До благодійності активно приєднуються небайдужі люди, благодійні фонди, міжнародні організації та донори. Багато хто з нас змінив чи скоригував основний профіль своєї діяльності, прагнучи бути корисним суспільству, Україні. 86% мешканців України стали благодійниками впродовж останнього року – це на 19% більше, ніж у 2021 році та на 26% більше, ніж у 2019-му. Протягом перших чотирьох місяців вторгнення жертвували кошти 65% жителів України [5].

Благодійними і гуманітарними питаннями переважно опікуються юридичні утворення (фонди, організації, товариства), які також виступають податковими агентами під час надання благодійної/гуманітарної допомоги.

Власне, саме добровільне передання коштів або майна є різновидом благодійної діяльності. Так, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 «Про благодійну діяльність та благодійні організації» благодійною діяльністю є добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених законом благодійних цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара (отримувача допомоги) [2].

Однією зі сфер благодійної діяльності є сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану, що законодавчо закріплено п. 15 ч. 2 ст. 3 Закону України №5073-VI. А тому саме добровільна допомога армії не суперечить нормативно-правовим актам, які також передбачають додаткове фінансування армії та заходів з мобілізації або мобілізаційної підготовки за кошти благодійних пожертв фізичних або юридичних осіб [2].

Тому підприємству не обов'язково реєструватися благодійною організацією для того, щоб періодично надавати благодійну допомогу, адже чинне законодавство дозволяє будь-якій фізичній або юридичній особі бути благодійником. Підприємство може надавати благодійну допомогу фізичним особам, неприбутковим організаціям і територіальним громадам.

На відміну від звичайного дарування, благодійна допомога завжди має цільовий характер, її здійснюють для досягнення певних, наперед обумовлених цілей для отримання бенефіціаром допомоги.

Усі операції мають бути належним чином задокументовані, незважаючи на складні умови воєнного часу, оскільки від цього залежить, чи зможе підприємство скористатися податковими пільгами, які діють на період військового стану. Проте чітких інструкцій щодо цього питання не існує.

Але, щоб підтвердити цільову спрямованість витрат, потрібно формувати підтверджувальні документи, зокрема необхідно підготувати:

- первинні документи. Так, банківська виписка свідчить про переказ грошових коштів; акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (типова форма № ОЗ-1) або подібний документ, складений у довільній формі, підтвердить передання основних засобів. Коли передаються запаси (товарно-матеріальні цінності), можна оформити накладну-вимогу на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів за типовою формою № М-11 чи накладну внутрішньогосподарського призначення (типова форма 87);

- письмовий договір – якщо надається благодійна допомога систематично, але під час воєнного стану навряд чи укладення письмового договору може фактично відбутися;

- лист-прохання від військового підрозділу щодо надання допомоги у вигляді конкретних речей (грошей, військового одягу, засобів індивідуального захисту, господарських товарів тощо) та цільового призначення такої допомоги;

- лист-пропозицію від підприємства з ініціюванням надання благодійної допомоги, у якому висловлене бажання підприємства добровільно надати допомогу, зазначено її вид (гроші, ТМЦ тощо), цілі, на які її буде спрямовано, і бажано також додати офіційну відповідь-погодження від військової частини або підрозділу територіальної оборони;

- лист про конкретний вид і кількість благодійної допомоги або лист-підтвердження від обдарованої організації про згоду прийняти кошти (товари, роботи, послуги);

- наказ керівника підприємства про надання благодійної допомоги.

Отже, необхідно задокументувати безпосередньо операцію з передання допомоги військовому підрозділу. При цьому, з боку підприємства, документ має підписати особа, на яку згідно з наказом керівника покладено обов'язок передання такої допомоги її безпосередньому отримувачу, а від військового підрозділу – командир підрозділу чи особа, яка відповідає за матеріальне забезпечення.

Дуже часто передання запасів військовим відбувається з рук в руки та десь за межами розташування підрозділу, тобто підписання будь-яких офіційних документів у подібній ситуації ускладнено, а інколи це відбувається прямо на передовій. Тому за можливості варто скласти акт приймання-передання або будь-який інший документ, де буде зафіксовано факт передання ТМЦ у військовий підрозділ. Підтвердження факту передання кінцевому отримувачу можна задокументувати за допомогою фото- або відеофіксації.

Придбані для армії товари обліковуємо за їх первісною вартістю на відповідних рахунках: Дт 20, 28. При переданні товарів їх собівартість потрапить до складу інших витрат операційної діяльності у тому періоді, коли відбулося їх фактичне передання військовим, та буде відображена проведенням Дт 949 - Кт 20, 28.

Суму грошової благодійної допомоги, а також вартість товарів/послуг або інших пожертвувань включають до витрат (п. 6 НП(С)БО 16 «Витрати»). Якщо передають грошові кошти чи оборотні активи, дебетують субрахунок 949 «Інші витрати операційної діяльності» та кредитують одночасно субрахунок 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» і закриттям заборгованості через списання грошових коштів з поточного рахунку. Для необоротних активів застосовують субрахунок 977 «Інші витрати діяльності». Підставою для здійснення господарських операцій буде наказ керівника підприємства, який свідчитиме про рішення підприємства надати допомогу армії, і платіжне доручення, у якому буде вказано, що кошти перераховуються на потреби української армії.

У податковому обліку об'єктом оподаткування ПДВ є постачання товарів/послуг на митній території України. Це визначено п. 185.1 Податкового кодексу України. Безоплатна передача товарів є об'єктом оподаткування ПДВ. Базу оподаткування визначають за правилами статті 188.1 ПКУ: не нижче за ціну придбання товару, а якщо його виготовили самостійно – не нижче за звичайні ціни [4].

Операції з добровільної передачі, відчуження або вилучення товарів на користь ЗСУ, підрозділів ТРО, силових та охоронних держструктур, ДСНС,

інших утворених відповідно до законів України військових формувань, їх з'єднань, військових частин, підрозділів, установ або організацій, що утримуються за кошти державного бюджету, а також органам місцевого самоврядування для потреб забезпечення оборони держави, не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування (п. 69.5 підрозд. 10 розд. XX ПКУ), тобто не є об'єктом оподаткування ПДВ.

Стаття 197 ПКУ визначає операції, звільнені від ПДВ:

- про безоплатне постачання товарів/послуг благодійним організаціям, утвореним та зареєстрованим відповідно до законодавства;

- надання допомоги благодійними організаціями набувачам/суб'єктам благодійної допомоги відповідно до законодавства про благодійну діяльність. Умови звільнення від ПДВ за такими операціями передбачає підпункт 197.1.15 ПКУ [4].

Під поняттям «безоплатне постачання» розуміють постачання товарів/послуг благодійним організаціям та набувачам благодійної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсації. У разі недотримання цієї умови такі операції оподатковують на загальних підставах.

На період запровадження воєнного стану від оподаткування ПДВ тимчасово звільнено операції ввезення на митну територію України та постачання на митній території України продукції оборонного призначення.

Законом України від 15.03.2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» передбачено:

- звільнення від сплати податків та акцизів на пальне, передане військовим, примусово вилучене для потреб держави чи передане як гуманітарна допомога. Також звільнення від оподаткування передбачене на примусове вилучення для потреб держави майна;

- звільнення від ПДВ, мита ввезення та постачання на територію України касок, бронежилетів, шоломів, лікарських засобів та інших товарів оборонного призначення;

- звільнення від оподаткування ПДФО благодійної допомоги учасникам бойових дій та особам, які живуть на території бойових дій. Також звільнення від оподаткування ПДФО всієї нецільової благодійної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії рф;

- надання громадянам права на податкову знижку у розмірі 16 % (замість поточних 4%) на пожертвування неприбутковим організаціям. Таким правом можна скористатись у 2023 році за підсумками 2022 року;

- віднесення суб'єктами господарювання до витрат без обмежень перерахування благодійної допомоги закладам охорони здоров'я або на спецрахунок ЗСУ. Раніше такі витрати можна було віднести лише у розмірі 4% від прибутку [4].

Відповідно до Закону «Про правовий режим воєнного стану» та Указу Президента України №64/2022 від 24.02.2022 р. в умовах воєнного стану не поширюються встановлені законодавством вимоги щодо отримання,

використання, обліку та звітності благодійної допомоги від юридичних та фізичних осіб – резидентів і нерезидентів. Тобто, згідно постанови КМУ №202 всі благодійні організації та фонди, які збирають кошти для постраждалих під час бойових дій, не повинні вести облік цих коштів та звітувати про них за загальним правилом [5].

Список використаних джерел:

1. Благодійність під час війни. Декілька цікавих фактів. Спецпроект. // Режим доступу <https://sp.minfin.com.ua/blahodijnist-pid-chas-vijny?>
2. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 р. № 5073-VI (із змінами і доповненнями)// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 25, ст.252.
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 року № 2120-IX (із змінами і доповненнями)// Відомості Верховної Ради України, 2011 р., №№ 13-17, ст. 112.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами і доповненнями)// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112.
5. Постанова Кабінету міністрів України «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» від 05.03.2022 р. №202.

СЕКЦІЯ «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»

УДК: 338.1:36

Ольга Володимирівна БЕЗПАЛЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8944-4673>

ЗМІНА ВЕКТОРА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну змінило соціально-економічні процеси в країні: скоротилося виробництво, погіршилися показники державного бюджету, інвестиційної діяльності, експортно-імпортних операцій, зменшилися доходи населення, зросла інфляція [1].

Упровадження запланованих урядом реформ мало б позитивний вплив на забезпечення стабільності та підвищення життєвого рівня населення. Реформа пенсійної системи передбачала підвищення пенсій для найбільш вразливих категорій населення та розширення пенсійного забезпечення. У системі охорони здоров'я очікувалося покращення доступності та якості медичної допомоги, а також зменшення тіньового сектору у цій сфері. Реформа податкової системи мала би спростити процедури оподаткування та зменшення податкового тягара на бізнес. У земельному законодавстві передбачалося відкриття ринку землі для продажу та зменшення бюрократичних перешкод. У сфері освіти очікували на підвищення її якості та зменшення корупції. Та російська агресія змінила напрям розвитку економіки й соціальної політики в Україні.

Міграція населення з України за кордон за останні роки залишалася на високому рівні, зокрема, через недостатню зайнятість та низькі доходи. Під час війни чисельність та структура населення України зазнали чималих стійких зрушень: відбулося скорочення чисельності населення, погіршився рівень народжуваності та смертності, спостерігається значне переміщення населення, в тому числі за кордон. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 19 липня 2022 року з України виїхало 9 567 033 особи [2]. Значна частина працездатного населення втратила роботу повністю чи частково. Такі тенденції змінюють соціальне становище і процеси в країні та прискорюють падіння економіки.

Перерозподіл фінансових ресурсів державного бюджету на користь здійснення витрат на оборону країни та на обслуговування зовнішнього боргу витісняє інші видатки: на освіту, охорону здоров'я, економічний розвиток та соціальні потреби. Це негативно впливає на доходи населення, його економічну активність; створюється загроза девальвації національної валюти та підвищення інфляції; збільшується кредитний ризик держави; підвищуються

ставки процентів на кредити для бізнесу та громадян. А відсутність адекватної стратегії з управління державним боргом може призвести до економічної нестабільності та кризової ситуації в країні; обмежити інвестицій в країну та ускладнити управління зовнішніми джерелами фінансування.

Станом на 31.10.2022 р. сума державного боргу України вже становила 3 770 млрд. грн. [3], а частка зовнішнього боргу перевищила 60 % ВВП. Є різні методи обслуговування державного боргу, але застосування їх на практиці викликатиме труднощі. Так, своєчасне і в повному обсязі повернення боргів згідно договірних зобов'язань в умовах війни є неможливим. Дефолт є малоймовірним, а допомога міжнародних організацій, банківських установ, приватних осіб є очікувано необхідною, обнадійливою, але обмеженою. Можливим варіантом для України є реструктуризація боргових платежів та викуп зобов'язань, у тому числі єврооблігацій.

Соціальна криза, викликана військовою агресією російської федерації, порушила безпеку, права та рівень життя громадян України. Попри це, за дев'ять місяців 2022 року спостерігалася тенденція до збільшення показників доходів державного бюджету, мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, які мають безпосередній вплив на розміри податків, зборів, штрафних санкцій, соціальних виплат. Так, розмір прожиткового мінімуму впливає на: зарплати працівників державних органів; розмір мінімальної пенсії, соціальної допомоги, аліментів, збору на обов'язкове державне пенсійне страхування при реєстрації нових автомобілів; штрафів, податки і збори, індексацію та інші виплати чи допомоги. Розмір мінімальної зарплати пов'язаний з єдиним соціальним внеском, допомогою по вагітності та пологах, допомогою по тимчасовій непрацездатності, єдиним податком, та іншими соціальними стандартами, нормами та нормативами.

Незважаючи на значні проблеми, українська економіка не «виправдала» найбільш песимістичні прогнози розвитку. Користуючись позитивним досвідом зарубіжних країн та враховуючи їх величезну фінансову та матеріальну допомогу, Україна має всі шанси на якнайшвидшу відбудову, відновлення, просування її на вищі позиції у світових економічних, соціальних рейтингах в короткостроковій та довгостроковій перспективах по завершенню війни. Світова багатостороння підтримка в надскладних умовах стимулюватиме прискорення подолання кризи в країні.

Список використаних джерел:

- 1.Безпаленко О. В. (2022). Вектори соціальної політики для України в умовах викликів війни. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, 1(4). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-07-04>
- 2.Стародубов О. Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання // Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>
- 3.Державний борг України // Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2022/>

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Джерелами фінансових ресурсів виступають: власний, позичковий та залучений капітали. Вони використовуються для формування власних активів та проведення виробничо-господарської діяльності з метою отримання доходу (прибутку), виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими контрагентами [1].

До власних коштів відносять: власний капітал, прибуток, амортизаційні відрахування; до залученого капіталу: кредиторську заборгованість за товари, поточні зобов'язання за різними видами розрахунків. Позичковий капітал – це банківські та комерційні кредити, бюджетне кредитування, інші позичкові кошти [2].

Нестабільність національної валюти, інфляційні процеси, проблеми формування власного капіталу, високі кредитні ставки, інші фактори негативно впливають на ефективність господарської діяльності підприємств України. Відсутність фінансових ресурсів у необхідному обсязі спричиняє порушення платіжної дисципліни та зниження рівня фінансової стійкості підприємств, а отже, і національної економіки. Для раціонального формування та використання фінансових ресурсів доцільно врахувати важливість дотримання необхідного рівня платоспроможності та ліквідності для покриття поточних зобов'язань, економного використання фінансових ресурсів, ведення контролю над виробництвом та збутом для підвищення рівня рентабельності; вибір оптимальної структури власних та позичкових коштів для підтримки платоспроможності у довгостроковому періоді [3].

Найбільшу питому вагу у джерелах формування фінансових ресурсів підприємств національної економіки займає власний капітал, найменшу – поточні зобов'язання.

Фінансові ресурси дозволяють здійснювати безперебійний процес виробництва, здійснювати капітальні вкладення, формувати необхідну матеріальну базу, вчасно погашати зобов'язання. Своєчасно і правильно прийняті ефективні рішення суттєво позначаються на умовах здійснення поточної діяльності підприємства.

Формування фінансових ресурсів впливає на стійкість фінансового стану підприємства та можливості його подальшого розвитку. Тому необхідно проводити планування доходів та витрат підприємства, передбачати можливість та потребу використання кредитних ресурсів, здійснювати

контроль за їх використанням, слідкувати за ліквідністю активів та приймати рішення по зменшенню різних видів ризику. Важливо належним чином забезпечувати ефективне управління інвестиціями, дебіторською заборгованістю.

Виконання всіх вищезазначених завдань не можливе без чіткого дотримання законодавства та бухгалтерської звітності, ведення належного обліку та постійного аналізу фінансових показників, складання фінансової стратегії та забезпечення її виконання.

Успіх в управлінні формуванням та використанням фінансових ресурсів дозволить досягати поставлених цілей, підвищувати конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Погожа Н. В. Проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємствами в Україні – Режим доступу: <http://www.edu.com.ua>.
2. Близнюк О. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства – Режим доступу: <http://www.edu.com.ua>.
3. Григоращ О. Г. Формування фінансових ресурсів підприємств України – Режим доступу: <http://www.edu.com.ua>.

УДК: 656

Євген Григорович ВІТЧЕНКО

аспірант ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

Ольга Володимирівна БЕЗПАЛЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, завідувачка кафедри фінансів ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8944-4673>

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

На початку 19 століття з'явилося перше світове залізничне сполучення. Пізніше і в Україні почали використовувати сухопутний транспорт. Виникнення автомобільного транспорту пов'язане саме з військовим потребами, в подальшому – як засіб для перевезення пасажирів та вантажів. Електрифікація, автоматизація, цифровізація стали поштовхом до підвищення якості технічного обслуговування транспорту. Розширення торгівельних зв'язків сприяло економічному процвітання країни.

Аналіз ринку міжнародних перевезень свідчить про невирішені проблеми у частині штрафів, професійної підготовки та перепідготовки кадрів, сертифікації перевізників, тінізації перевізників, екологічної безпеки та стану безпеки перевезень, логістики, контролю.

Міжнародні перевезення пов'язані з переміщенням товарів та інших вантажів через міжнародні кордони. Цей вид діяльності є важливим для

забезпечення міжнародної торгівлі та економічного розвитку країн. Україна є транзитною країною між Європою та Азією, тому міжнародні перевезення через територію України є важливим засобом транспортування вантажів між цими регіонами.

Розвиток транспортної системи зазнає змін із врахуванням збільшення попиту. Транспорт є зручним забезпеченням виконання вимог населення та важливою складовою економіки. Із урахуванням умов воєнного стану в Україні набуває особливої актуальності аналіз стану транспортної галузі.

У модернізацію та реконструкцію доріг вкладено значні інвестиційні ресурси. Змінюються процедури митного оформлення вантажів, що позитивно впливає на час, витрати на перевезення та зміцнює конкурентоспроможність українських компаній. Здійснюється пошук ефективних маршрутів та зменшення витрат на перевезення.

Транспортна галузь є конкурентоспроможною галуззю і важливою складовою економічної системи, а збільшення обсягів перевезень сприяє зростанню економіки. Водночас якісні характеристики наявності та обслуговування відповідно до вимог користувачів та європейських стандартів потребують значного доопрацювання.

Технологічні інновації здійснюють позитивний вплив на транспортні системи. Транспортна діяльність стає більш мобільною, структурованою, географічно розгалуженою. Попри значну міграцію внаслідок військової агресії російської федерації, та за відсутності можливості користування послугами авіаперевезень, збільшився попит на послуги автомобільного транспорту.

Проте розвиток міжнародних перевезень в Україні стикається з рядом вимог та обмежень, що встановлюються міжнародними організаціями та іншими країнами. Так, для здійснення такого виду діяльності необхідно мати спеціальні дозволи, знати правила митного оформлення та забезпечувати виконання вимог щодо безпеки та якості перевезень, з урахуванням, наприклад, зниження якості доріг та інфраструктури, нестабільності економічної ситуації в країні, низького рівня конкурентоспроможності порівняно з іншими країнами. Крім того, міжнародні санкції та політичні конфлікти можуть також впливати на розвиток міжнародних перевезень в Україні.

Для забезпечення подальшого успішного розвитку міжнародних перевезень в Україні потребують доопрацювання такі заходи, як: поліпшення дорожньої інфраструктури, забезпечення якості митного оформлення, створення умов для залучення іноземних інвестицій, удосконалення логістичних зв'язків, внесення змін до законодавства для забезпечення захисту прав підприємців.

Міжнародні вантажоперевезення ефективно впливають на соціально-економічні процеси в країні, але варто вирішити існуючі нагальні проблеми. Усунення організаційно-правових колізій у транспортних перевезеннях забезпечуватиме вдосконалення конкурентоспроможності в цій галузі та вплине на зменшення бар'єрів і обмежень у просуванні України в євроінтеграційний простір. А виконання пріоритетних напрямів, таких як: надання якісних та ефективних послуг перевезень, ефективність державного управління

транспортним сектором, забезпечення сталого фінансування транспорту, підвищення безпеки та надійності перевезень та покращення міської мобільності та регіональної інтеграції України, передбачених Національною транспортною стратегією [1], сприятиме соціально-економічного розвитку країни, зміцнить конкурентоспроможність національної економіки та покращить добробут громадян.

Список використаних джерел:

1. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text>.

УДК 336.7

Ольга Дмитрівна ВОВЧАК

доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України,

професор кафедри фінансових технологій та консалтингу
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів

Анна Станіславівна КРАВЧЕНКО

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
м. Київ

Кирило Олексійович КУЗНЕЦОВ

магістрант кафедри фінансів ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
м. Київ

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Формування належного рівня ліквідності банківської системи визначає принципову можливість ефективного виконання функції фінансового посередництва в банківництві, що позначається на економічному розвитку країни в умовах сучасних викликів. Наявність проблемних аспектів забезпечення ліквідності банківських установ в банківській системі країни зумовлює актуальність дослідження цієї тематики.

Дослідження теоретико-методичних основ банківництва дозволило сформулювати сутність дефініцій: «ліквідність банку» як можливість банківської установи забезпечити виконання власних зобов'язань в повному обсязі та у відповідний термін з урахуванням адекватного співвідношення активів і пасивів та фінансової стресостійкості; «ліквідність банківської системи» як загальний стан інституцій банківського сектору, що висвітлюється в повноті, безперервності виконання ними фінансових зобов'язань в рамках банківської системи та характеризує рівень надійності, достатності коштів

відповідно до потреб розвитку економіки країни з урахуванням рівня фінансової стресостійкості.

Регуляторні заходи НБУ щодо впливу на фінансовий стан банківських установ (банківської ліквідності) застосовуються на мікро-, мезо-, макро- рівнях: через встановлення обов'язкових економічних нормативів, зокрема нормативів ліквідності; визначення індикаторів забезпечення фінансової безпеки й національної оборони у векторі фінансового простору, дотримання яких позитивно впливає на ліквідність (фінансовий стан) банків, а також через прийняття положень, формування інструкцій на основі оновленої законодавчої бази, виконання санкційних рішень РНБО в банківському секторі тощо. Водночас детермінантами впливу на ліквідність банківських установ постають: зовнішні (загальні, зокрема, воєнні загрози, фінансова злочинність), спеціальні, внутрішні (фінансові та нефінансові). Заходи з управління банківською ліквідністю варто здійснювати в рамках формування стратегій й методів управління ліквідністю, оцінки ліквідних коштів, стрес-тестування банків, прогнозування нормативно-правових та системних фінансово-економічних змін тощо.

Виконання системно важливими банками України коефіцієнту покриття ліквідністю LCR припадає в ренкінгу в топ п'ять банків: Райффайзен Банк, Укрсиббанк, Креді Агріколь Банк, Приватбанк, ОТП Банк, Укрексімбанк. Економічні нормативи і ліміти відкритої валютної позиції станом на 01.11.2022р розкривають лідерство зокрема щодо нормативу NSFR Укрсиббанку, Універсал банку, Приватбанку (табл.1) тощо.

Аналіз функціонування банківського сектору України показав, що станом на 01.11.2022 р. частка непрацюючих кредитів превалювала в кредитах наданих корпоративному сектору, а непрацюючі активи дебіторської заборгованості превалювали над часткою непрацюючих активів в інвестиції, що висвітлює фінансово-економічні тренди в країні. Водночас рівень облікової ставки НБУ суттєво зріс за останній рік з 10 % до 25% річних.

Під впливом фінансових шоків збільшився і загальний обсяг наданих та залучених коштів НБУ (табл.2) для підтримки ліквідності банківської системи, що зумовлено турбулентністю фінансового сектору й стану країни загалом. Відтак, зросли рівні нормативів: великих кредитних ризиків, достатності основного капіталу.

Отже, з урахуванням проведеного комплексного дослідження ліквідності банківської системи необхідно зауважити, що Концепт розвитку регулювання банківської ліквідності передбачає: удосконалення нормативного регулювання; формування адекватних резервних вимог; оптимізацію операції НБУ на відкритому ринку та рефінансування банків; індикативний підхід до регулювання ліквідності банків з урахуванням викликів сьогодення.

Таблиця 1

**Економічні нормативи та ліміти валютної позиції банків України
(станом на 01.11.2022р.)**

№ з/п	Найменування банку	Системоно важливі банки (Свб)	Н1, тис.грн	Н2	Н3	Н7	Н8	Н9	Н11	Н12	Л13-1	Л13-2	LCR _{вв}	LCR _{ів}	NSFR
1	АТ "Укресімбанк"	Свб	6 997 661	6,79	3,41	37,20	888,92	0,34	0,06	0,06	1,8050	0,0759	216,6168	397,5294	135,5172
2	АТ "Райффайзен Банк"	Свб	13 903 087	15,62	14,52	14,99	61,46	3,09	0,01	0,02	4,0999	0,4169	322,5550	399,3677	147,5853
3	АТ "ТАСКОМБАНК"	Свб	2 674 223	15,09	13,00	17,17	243,45	17,86	0,00	0,00	2,7954	0,8854	206,0051	179,0096	112,1894
4	АТ "КРЕДОБАНК"	Свб	3 760 983	19,46	18,07	14,59	41,75	0,41	0,00	0,00	3,7155	0,1003	193,3806	194,9539	139,8846
5	Акціонерний банк "Південний"	Свб	4 232 228	19,06	11,21	14,70	108,94	2,55	0,01	0,06	0,4086	3,7110	221,9207	223,4769	132,7009
6	АТ "ПУМБ"	Свб	11 758 649	17,18	11,00	16,65	42,24	9,14	0,00	0,00	3,2664	0,0000	224,5629	257,2593	130,9004
7	АТ "УКРСИБАНК"	Свб	12 099 505	36,76	27,16	11,03	35,31	5,10	0,00	0,00	3,3007	2,1950	315,1452	285,1833	285,5504
8	АБ "УКРГАЗБАНК"	Свб	8 076 506	11,04	10,95	21,12	402,25	0,26	0,08	0,17	0,6967	0,9324	138,4477	164,1048	111,8955
Спеціалізовані банки															
9	АТ "Ощадбанк"	Свб	19 506 848	15,10	11,23	10,23	105,55	0,26	0,00	0,01	200,4805	0,0638	315,0953	223,9107	160,0903
10	АТ КБ "ПриватБанк"	Свб	56 131 530	24,54	12,28	6,19	0,00	0,01	0,00	0,00	91,3633	0,4152	286,8281	217,6026	165,9011
11	АТ "А - БАНК"	Свб	2 083 028	19,12	16,27	16,63	43,23	0,74	0,00	0,00	0,2115	0,9411	065,6463 ¹	469,9981	155,1315
12	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	Свб	8 648 907	24,42	18,66	15,24	85,89	5,55	0,00	0,00	0,3815	0,1293	634,5445	715,8002	179,2121
13	АТ "АЛЬФА-БАНК"	Свб	7 812 645	11,52	9,33	21,49	204,56	10,94	0,00	0,00	29,5043	0,7651	318,2207	607,6863	100,0857

*Джерело: власні дослідження (на основі статистичних даних НБУ [3])

Таблиця 2

Операції НБУ з регулювання ліквідності банківської системи України

Дата	Підтримання ліквідності	З мобілізації коштів банків
	Загальний обсяг наданих коштів, млн.грн.	Загальний обсяг залучених коштів, млн.грн.
2007 рік	2082,5	95427,0
2008 рік	163266,7	57058,0
2009 рік	12392,7	83752,0
2010 рік	579,3	242988,0
2011 рік	5227,8	165180,0
2012 рік	40446,2	16716,0
2013 рік	33581,3	270407,0
2014 рік	149890,7	1472737,0
2015 рік	61412,3	2849235,0
2016 рік	51265,3	2946856,0
2017 рік	41258,9	2667036,0
2018 рік	181172,8	2898928,0
2019 рік	102037,5	5074362,0
2020 рік	168 045,5	10 806 529,0
2021 рік	91 233,0	13 661 796,0
6.12.2022 рік	376 220,3	45 268 839,0

*Джерело: власні дослідження (на основі статистичних даних НБУ [3])

Відтак, відповідно до міжнародної нормативно-правової бази з управління банківською ліквідністю (методичних рекомендацій міжнародних банківських асоціацій) варто адаптувати світовий досвід управління ліквідністю банківської системи до умов України з позиції регуляторного нагляду та стрес-тестування в контексті: системи управління щодо виявлення й контролю банківських ризиків; застосування комплексного підходу стосовно стрес-тестування банківських установ; системного нагляду банківських установ; упровадження методу оцінки фінансових шоків та їх впливу на

ліквідність банківських установ в умовах турбулентності; врахування негативних подій на ринках фінансових активів; моніторингу ефективності вжитих заходів; розробки програми банківського регулювання в умовах турбулентності; сек'юритизації активів; аналізу фінансового стану суб'єктів банківської системи; застосування системно-індикативного підходу щодо зменшення фінансових ризиків в банківській діяльності тощо.

Отож, слушно наголосити, що передумовою стійкості та збереження достатнього рівня ліквідності в банківському просторі під впливом фінансових шоків в умовах турбулентності постає: контроль за якістю та структурою банківських активів; всебічна оцінка фінансового стану та стресостійкості банківських установ; детальний скринінг платоспроможності й ділової репутації потенційних позичальників; розробка адекватної політики й стратегії нагляду та розвитку банківської системи в умовах турбулентності; створення раціональної структури ресурсної бази та підтримка високої ділової репутації банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Законодавство Світового та Європейського співтовариства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakonodavstvo.com/zakonodavstvo-evropeyskogo-soyuzu>.
2. Законодавство України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Офіційний портал Національного Банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>.

УДК 336.77

Михайло Миколайович ГЕЄНКО

кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3249-1030>

РОЗВИТОК ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Слід відмітити, що повоєнне відновлення країни, інтеграція економіки України у світовий і європейський простір передбачає реалізацію масштабних програм економічного відновлення, одним із елементів якої потенційно може виступати іпотечне кредитування. Саме іпотечне кредитування може бути тим локомотивом, що потягне за собою як сільське господарство, так і більшість галузей економіки.

Нагадаємо, що відповідно до Закону України «Про іпотеку» іпотека являє собою вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном (неподільним об'єктом незавершеного будівництва, майбутнім об'єктом нерухомості), що залишається у володінні й користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого

іпотекою зобов'язання задовольнити свої вимоги за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами [1]. У свою чергу, трактування нерухомого майна є достатньо широким. Так, нерухоме майно (нерухомість) – земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці і невід'ємно пов'язані з нею, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення [1]. Крім того, законодавець надає можливість застави об'єктів незавершеного будівництва та майбутніх об'єктів нерухомості, повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів. Таким чином, за рахунок іпотечного кредитування потенційно можна забезпечити довгостроковими джерелами фінансування сільське господарство, будівельну галузь, авіабудування, суднобудування, металургію тощо.

Цікавими є результати досліджень представників Київської школи економіки щодо повоєнного відновлення України. Так, вони констатують, що у світовій історії не так багато успішних кейсів щодо повоєнного відновлення економіки країн, і в кожному з таких прикладів був свій тригер. Так, за результатами проведених досліджень, перша в історії міжнародна післявоєнна відбудова була здійснена в Австрії після закінчення Першої світової війни. Реконструкція Австрії передбачала призупинення виплати репарацій, початок економічних реформ і призначення верховного комісара з економіки країни. Подібна, але менш масштабна робота, була згодом проведена в Угорщині. Найбільш вражаюча післявоєнна реконструкція була здійснена після закінчення Другої світової війни. Йдеться про роботу Адміністрації ООН з питань допомоги та реабілітації в Європі та Китаї (1943-1946), позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку Європі, Плану Маршалла для Західної Європи (1948-1951) та економічну допомогу для Японії. З усіх цих програм план Маршалла виділяється як найуспішніша ініціатива [2, с.7].

Також вони наголошують на тому, що кожна спроба повоєнного відновлення є унікальною, відрізняється вихідними економічними умовами та рівнем руйнувань, ступенем адаптованості та ступенем міжнародної підтримки та уваги з боку потенційних донорів та інвесторів. Оскільки саме з останнім на цей момент часу проблем не виникає, ми повинні бути готові запропонувати відповідні проєкти та рішення, що дозволять залучати значні фінансові ресурси у повоєнний розвиток економіки.

Ми переконані, що комплексна оцінка економічної ефективності іпотечного кредитування повинна здійснюватися в кілька етапів:

1. Оцінка ефективності використання об'єктів нерухомого майна за трьома критеріями: земельним, природоохоронним і містоутворюючим. З позиції першого аспекту ефективність виражається максимальною сумою земельних платежів; з позиції другого – створенням просторових умов розвитку матеріальної бази міста або села; з позицій третього – максимальним збереженням цінних природних ландшафтів і забезпеченням екологічної рівноваги, що позитивно впливає на здоров'я і побут населення.

2. Оцінка економічної ефективності земельної іпотеки на мікрорівні (рівні підприємства) в залежності від цільового використання іпотечного кредиту.

3. Потенційна оцінка соціально-економічної ефективності земельного іпотечного кредитування зі зворотнім ануїтетом. Такий вид земельної іпотеки дозволяє поповнити доходи пенсіонерів, які володіють власністю. Літня людина одержує довічну ренту в обмін на поступову втрату прав власності на земельний пай, засвідчений державним актом на право приватної власності.

4. Оцінка економічної ефективності земельної іпотеки на макrorівні (рівні регіону або держави) [3, с. 75].

Проте, для того, щоб система іпотечного кредитування стала тригером економічного повоєнного відновлення України, потрібно вирішувати ряд організаційно-правових та методичних завдань. Зокрема, мова йде про застосування методів оцінки нерухомого майна, створення ефективної системи страхування іпотечних операцій та розробки ефективного механізму звернення стягнення на предмет іпотеки, розробку нових стандартів іпотечного кредитування та загальна макроекономічна стабільність. Саме за цими напрямками ми і будемо продовжувати наші дослідження.

Список використаних джерел:

1. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 року № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>
2. Шаповал Н., Федосенко М., Грибановський О., Терещенко О. Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf>
3. Геєнко М. М., Чупіс А. В. Розвиток земельного іпотечного кредитування в аграрній сфері. Суми: Видавництво «Довкілля», 2010. 220 с.

УДК 658.1

Вадим Станіславович КОСТЕНКО

викладач Таращанського технічного та економіко-правового фахового коледжу м. Тараща

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Різні види витрат підлягають управлінню для забезпечення реагування на їх зміни, яке включає в себе сукупність взаємопов'язаних елементів, що дозволяють здійснювати обґрунтований вплив на діяльність установи з метою оптимізації витрат і підвищення економічної ефективності підприємств. Витрати є одним з базових чинників, який впливає на фінансові результати діяльності фінансових установ та визначає їх переваги і потенційні можливості у конкурентній боротьбі з іншими суб'єктами господарювання. Саме це вимагає від менеджменту постійного пошуку нових, більш дієвих інструментів впливу на витрати, які забезпечать досягнення стратегічної мети діяльності й актуалізують проблему удосконалення управління витратами установ.

За перший місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають. За оцінками Національного банку, під час війни економіка України втрачає 50% "невиробленого" ВВП. Тобто кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд. грн. І це – без втрат від руйнувань. МВФ оцінює втрати України через військове вторгнення російських окупантів 35 відсотками ВВП.

Навіть в умовах війни бізнес повинен працювати там, де це можливо, платити податки та давати країні ресурс для продовження оборони. Цю тезу повторюють майже всі представники уряду. Чимало працівників установ мобілізовані або пішли в територіальну оборону.

В умовах військового стану суб'єкти господарювання неминуче зустрічаються із труднощами, пов'язаними з особливостями фінансування в такий період. Вони пов'язані із зростанням ризиків погіршення платіжної дисципліни з обох сторін: як зі сторони підприємства, так і з боку дебіторів. Як наслідок – недостатність надходження грошових коштів і потреба у пошуку додаткових джерел платіжних засобів, у тому числі і зовнішніх. Банківська система, як основне джерело кредитування суб'єкта господарювання, в умовах війни також перебуває в складному становищі: зниження обсягу депозитних вкладів, обмеження розміру відсотків за кредитами зі сторони НБУ робить «не цікавим» процес кредитування для комерційних банків. Звичайно, проблема не є новою з точки зору наукових досліджень. Їй приділяли увагу у своїх працях такі вчені, як Бланк І. [1], Брігхем Ю. [2], Кірейцев Г. [5], Кравченко О. [6], Лігоненко Л. [7], Мних Є. [9], Рінгланд Дж. та багато ін. Проте дестабілізація економіки та зовнішнього середовища функціонування в цілому посилює рівень невизначеності та необхідності пошуку найоптимальніших шляхів «виживання» за таких обставин.

Варто розмежовувати такі поняття: «методи обліку» – ті, що використовуються для визначення собівартості продукції (робіт і послуг), та «методи управління» – ті, що необхідні для зменшення витрат [12, с. 19]. До методів обліку відносимо «директ-костинг», «стандарт-костинг» та «absorption-костинг».

У рамках «директ-костингу» розраховується точка беззбитковості, досліджуються можливості сегменту ринку і прийняття рішення щодо визначення обсягів продукції. Метод передбачає створення самостійної системи внутрішнього управлінського обліку на середніх і великих підприємствах, зі складною внутрішньою структурою, крупносерійним або масовим типом виробництва. Доцільніше використовувати цей метод в умовах депресії та інфляції, ніж в умовах підйому економіки, адже за умов депресії керівник більше контролює змінні витрати, ніж постійні. При цьому здійснюється оперативний контроль і за постійними витратами. У такому випадку для контролю за собівартістю використовуються стандартні, нормативні затрати, тобто «директ-костинг» поєднують зі «стандарт-костингом», основою якого є підрахунок очікуваних витрат. Очікувані витрати визначають на основі норм і нормативів, до яких підприємство повинно прагнути.

«Absorption-костинг» виник у 30-х рр. XX ст. в США. Особливістю методу є те, що прямі витрати відносять безпосередньо на собівартість окремих видів продукції на підставі первинних документів, а непрямі витрати розподіляють за конкретними об'єктами на основі бази розподілу.

До категорії «методи управління» віднесемо ті, де йдеться про цілеспрямовані дії, які проводяться менеджерами з живими чи неживими об'єктами з однією метою – зменшити витрати.

Метод «таргет-костингу» застосовується на етапі проектування нового виробу або модернізації продукції, яка досягла за етапами життєвого циклу стадії старіння.

Метод «кайзен-костинг» виник у Японії і набуває дедалі більшого поширення на підприємствах США та Європи. Він передбачає вдосконалення і зниження витрат, у якому мають брати участь усі працівники, в тому числі менеджери і робітники, що дає можливість зменшити непродуктивні витрати. Переважно застосовується в галузях економіки з довготривалим життєвим циклом продукції. Цей метод ідейно схожий з «таргет-костингом» [10].

«Метод ABC» базується на поділі витрат на основі їх структурування за критеріями важливості для створення продукції таким чином: група А – найсуттєвіші витрати (не менше 50 %); група В – суттєві витрати (не менше 25 %); група С – інші витрати (не перевищує 25 % всіх витрат).

Метод «бенчмаркінг витрат» передбачає пошук еталонних підприємств-лідерів для порівняння з власним та переймання його найкращих методів роботи.

«CVP-аналіз» надає змогу швидко оцінити обсяг продажу продукції та її вплив на прибуток. Він ґрунтується на зіставленні трьох величин: витрат підприємства; доходу від реалізації; отриманого прибутку, що має забезпечити беззбитковість діяльності або запланований фінансовий результат.

Метод «кост-кілінгу» – це максимальне зменшення витрат без шкоди для діяльності й перспектив розвитку. Цей метод передбачає скорочення витрат, що обмежено залежать від підприємств.

Метод «LCC-аналіз» полягає у розрахунку витрат за етапами життєвого циклу продукції і застосовується при стратегічному управлінні, охоплюючи період в декілька років. В Україні цей метод доцільно застосовувати на тих підприємствах, які виробляють нестандартний асортимент продукції.

«Метод VCC» розглядає ланцюжок споживчої вартості, зокрема, передбачає аналіз витрат, що знаходяться поза сферою прямого впливу підприємства. Застосовується в стратегічному управлінні витратами. Особливістю «методу VCC» є дотримання 2-х умов: високого рівня кваліфікації управлінського персоналу та працівників обліково-аналітичних служб на підприємстві, де застосовується даний метод.

Для вдалого вибору методу управління витратами необхідно визначити, якою є мета підприємства та досягнення яких цілей воно прагне. З урахуванням сучасних умов господарювання, для підвищення конкурентоспроможності установ за рахунок низьких витрат і відповідної низької ціни слід використовувати методи VCC, таргет-костинг, бенчмаркінг.

Серед значної кількості методів та моделей управління витратами менеджером варто застосовувати індивідуальний підхід, щоб обирати такі, які забезпечували б досягнення фінансовою установою поставлених цілей і були орієнтовані як на оперативне, так і стратегічне управління підприємством, давали змогу впровадити таку систему контролю, що дозволила б збільшити ефективність діяльності установи.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами. М.: «Омега-Л», 2011. 768 с.
2. Brigham E. F., Houston J. F. Fundamentals of financial management. Mason: Cengage Learning, 2009. 752 p.
3. Грицай О. І. Застосування методів управління витратами в інноваційній діяльності підприємства / О. І. Грицай // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2011. – № 720 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 9–15. – Бібліографія: 10 назв.
4. Дороженко Л. І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду / Л. І. Дороженко // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. - 2014. - № 2. - С. 72-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_2_15
5. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. 2-ге вид., перероб. та доп. К.: ЦУЛ, 2002. - 495 с.
6. Кравченко О. О., Сипко М. Ю. Управління фінансовими ресурсами в умовах зростання невизначеності. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/10.pdf.
7. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту. Економічний форум. 2016. № 1. С. 161-170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_1_25
8. Муляр Т. С. Особливості управління витратами сільськогосподарських підприємств / Т. С. Муляр // Економіка та держава. – 2014. – № 6. – С. 74–77.
9. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз. К.: КНТЕУ, 2014. 536 с.
10. Потій В. З., Куліш Г. П. Теоретичні підходи до управління витратами підприємства / В. З. Потій, Г. П. Куліш // Формування ринкової економіки: наук. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [відп. ред. О. О. Беляєв.]– 2013. – Вип. – 29. – С. 357-370.
11. Рогатюк О. В. Методи управління витратами на вітчизняних підприємствах / О. В. Рогатюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_K_AND_2011/
12. Сльозко Т. Методи обліку витрат чи методи управління витратами: проблеми дифініцій / Т. Сльозко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 4. - С. 16-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2013_4_4

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДГРУНТЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективно функціонуючий фінансовий ринок постає квінтесенцією фінансового розвитку національного та світового просторів. Водночас, нормативно-правова база фінансового ринку на прикладі України розкриває істотні юридичні колізії, що потребують гармонізації. Передумовами необхідності істотних змін нормативно-правового забезпечення функціонування та розвитку фінансових відносин країни стали сучасні виклики: фінансово-економічна кібертурбулентність, глобалізація фінансового простору, воєнні загрози. Утім, вітчизняні джерела права виявилися неспроможними сформувати належне правове підґрунтя цілісної трансформації національного фінансового ринку в умовах фінансово-економічних, глобально-цифрових та воєнних імперативів, що обумовлює беззаперечну актуальність теми дослідження. У рамках комплексного дослідження, порівняльних джерел права (створених у довоєнний та воєнний періоди), основних детермінантів впливу (політичних, фінансово-економічних, кібертехнологічних, правоохоронних, правових, умов воєнного стану країни) виявлено правові колізії (темпоральні, ієрархічні, змістовні), що потребують гармонізації щодо функціонального підґрунтя національного фінансового ринку в умовах воєнного та поствоєнного стану країни, співпраці України з ЕС (в рамках асоціації) у векторі світових трендів (табл.1), зокрема стосовно: прозорості; антикорупційності; вільного переміщення та репатріації капіталу; ринкових засад функціонування фінансового ринку; забезпечення фінансової й кібербезпеки; ролі, ієрархічної визначеності щодо чіткого функціонального спектру фінансових інституцій, у тому числі регуляторів (зокрема стосовно особливостей співпраці з: РНБО, FATF; правоохоронними інституціями, органами правосуддя, інституціями боротьби з фінансовою злочинністю); гарантування прав та обов'язків учасників фінансового ринку; виконання фінансових зобов'язань України перед контрагентами; верховенства права, непорушності принципів судочинства в рамках правосуддя; імплементації в Україні законодавчих європейських та світових норм фінансових відносин тощо. Джерела права функціонального підґрунтя фінансового ринку України в умовах воєнного стану потребують вдосконалення щодо: унормування функціонування фінансової системи у воєнний час; врегулювання діяльності учасників фінансових відносин в умовах воєнних викликів; нівелювання фінансових шоків та протидії фінансовій злочинності.

Гармонізація законодавства щодо нормативно-правових колізій фінансового ринку України в умовах воєнного та післявоєнного періоду у векторі адаптації до вимог ЄС та світових трендів

Нормативно-правова база ЄС (у векторі світових трендів)	Законодавство України	Положення та рішення фінансових регуляторів України	Правові колізії	Гармонізація законодавства
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»; - Конвенції Ради ЄС: «Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією», «Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією», «Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом», «Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом»; - Протокол Комісії ЄС «Про економічне та соціальне гуртування»; - Рекомендація Комісії ЄС: «Щодо моніторингу та контролю за великими ризиками кредитних установ», «Про узгоджене впровадження цифрової мережі зв'язку з комплексними послугами в Європейському Співтоваристві», «Про Європейський Кодекс поведінки при здійсненні електронних платежів (відносини між фінансовими установами, торговцями, клієнтами)», «Щодо Європейського кодексу поведінки стосовно трансакцій з цінними паперами, що підлягають обігу»; - Директиви Ради ЄС: «Про адекватність капіталу інвестиційних фірм і кредитних установ», «Про інвестиційні послуги у сфері цінних паперів», «Про нагляд за кредитними установами на консолідованій основі»;	Закони України: «Конституція України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про судову систему», «Про статус суддів», «Про раду національної безпеки і оборони України», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про запобігання корупції», «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товаришів», «Про фінансові послуги та фінансові	- НКЦПФР рішення: регулювання діяльності учасників фондового ринку й гармонізації функціонування ринку капіталу та організованих товаришів ринків в умовах воєнного стану; впроваджувала санкційну політику Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) на фондовому ринку в період війни; розробляла нові нормативно-правові пруденційні підходи щодо регулювання руху капіталу в умовах воєнних загроз (отже, НКЦПФР з 24.02.2022 р. ухвалила рішення щодо унормування фінансових відносин на фондовому ринку з урахуванням воєнного стану в Україні, зокрема: «Про затвердження Змін до Плану роботи Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на 2022 рік та Змін до Плану роботи Комітетів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на 2022 рік»; «Про внесення Змін до Положення про об'єднання професійних учасників ринків капіталу»; «Про особливості верифікації юридичних осіб протягом дії воєнного стану»; «Щодо зупинення дії ліцензій на провадження професійної діяльності на ринках капіталу, у період дії воєнного стану»; «Щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товаришів ринках»; «Щодо проекту Закону України «Про засади санкційної політики України»; «Про внесення змін до	Правові колізії (щодо нормативно-правової бази України та ЄС у векторі світових трендів щодо функціонального підґрунтя фінансового ринку в умовах воєнних загроз) стосуються змістовної, темпоральної, ієрархічної узгодженості щодо: - нівелювання жорсткої ролі фінансових регуляторів; - уточнення ієрархічної визначеності щодо чіткого функціонального спектру фінансових інституцій; - дотримання принципів ринкового регулювання фінансових відносин; - вільного переміщення та репатріації капіталу на фінансовому ринку; - забезпечення належного функціонування механізму фінансової та кібер-безпеки; - верховенство права; -непорушність принципів судочинства в рамках правосуддя;	Гармонізація законодавства (щодо унормування нормативно-правової бази України з ЄС у векторі світових трендів функціонального підґрунтя фінансового ринку в умовах воєнних загроз) відповідає до змістовної, темпоральної, ієрархічної узгодженості здійснена шляхом: 1) лібералізації та оновлення законодавства України щодо фінансових відносин; 2) формування нових положень в законодавстві України щодо фінансового регулювання, стосовно: - ролі ринку, як головного регулятора фінансових відносин; - нівелювання директивно-інституційного втручання в процеси фінансового ринку; - вільного руху капіталу; - ієрархічного визначення чіткого функціонального спектру фінансових інституцій; - верховенство права;

«Щодо індексу платоспроможності кредитних установ», «Щодо річних звітів та консолідованих звітів банків та інших фінансових установ», «Про наблизення законів, постанов та адміністративних положень держав-членів щодо споживчого кредиту», «Директива Ради Європейських Співтовариств стосовно інформації», «Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно прямого страхування, іншого, ніж страхування життя, і визначає положення для спрощення ефективного користування свободою надання послуг та про внесення змін до Директиви (Друга Директива Ради ЄС), «Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних актів, які стосуються початку і здійснення діяльності кредитних установ» (Друга Директива Ради ЄС), «Щодо приватизованих підприємств з обмеженою відповідальністю з одним учасником», «Щодо вимог з розкриття інформації про відділення, що були відкриті у Державі члені певними типами підприємств, що діють згідно з законодавством іншої Держави», «Щодо зобов'язання стосовно публікації щорічних бухгалтерських документів структурними підрозділами кредитних та фінансових установ, що створені у державах-членах, головний офіс яких знаходиться на території іншої держави-члена», «Про координацію вимог стосовно створення, упорядкування та розподілу проспекту, який буде виданий під час пропозиції цінних паперів, що підлягають обігу, невизначеному колу осіб» (ЄС), «Про власні фонди кредитних установ», «З інформації, що регулює	компаній», «Про валюту і валютні операції», «Про Національний банк», «Про банки і банківську діяльність», «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» (Указ Президента України), «Про депозитарну систему України», «Про Державний бюджет України», «Про виртуальні активи» (не набрав чинності); «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів»; «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»; «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг»; «Про ліцензування видів господарської діяльності»; «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; «Про адміністративні послуги»; «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»; «Про організацію формування та обігу кредитних історій»; «Про обов'язкове страхування	рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.06.2021 № 420 «Про порядок виконання вимог пунктів 10 та 12 розділу XIII Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»; -НБУ положення; Постанови Правління НБУ прийняті після 24.02.2022 році, зокрема: «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану»; «Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації»; «Про діяльність учасників ринку небанківських фінансових послуг у територіальних громадах, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) або на території, яка під загрозою проведення воєнних (бойових) дій»; «Про особливості регулювання та нагляду за здійсненням діяльності з торгівлі валютними цінностями в поточковій формі в період дії воєнного стану»; «Про особливості застосування процедур реєстрації та ліцензування учасників ринку небанківських фінансових послуг у період дії воєнного стану»; «Про внесення змін до Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України в умовах особливого періоду»; «Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними»; «Про	-боротьба з корупцією в фінансовому секторі; -імплементаті законодавства ЄС (у векторі світових трендів) щодо провадження фінансових відносин в Україні; -зміни директивного регулювання на лібералізацію фінансових відносин в Україні (в рамках контролю: валютного, грошово-кредитного, фондового, страхового, лізингового, факторингового, цифрових активів, нерухомості, щодо обігу коштовних металів, торгівлі на біржовому ринку); -набуття чинності ЗУ «Про виртуальні активи»; -удосконалення головних змін зазначених в рішеннях, постановках фінансових регуляторів та внесення поправок до Закону України щодо діяльності відповідних інституцій (ієрархічний чинник правового впливу); -формування нормативно-правового поля регулювання цифровізованого фінансового ринку; -визначення механізму взаємодії фінансових регуляторів з РНБО та	-непорушності принципів судочинства в рамках правосуддя; 3) визначення нових нормативно-правових актів (зокрема статей) в законодавстві України щодо фінансово-правохоронного регулювання, економічного розвитку і європейської інтеграції (у векторі світових трендів); -створення Національного фінансового регулятора; -створення Національної інституції по боротьбі з фінансовою злочинністю (НІБФЗ); -зазначення нормативних особливостей співпраці ГАТ з НІБФЗ; -формування достатньої нормативно-правової бази фінансових відносин в умовах воєнних загроз; -представлення механізму взаємодії фінансових регуляторів з РНБО та інституціями судочинства зокрема з НІБФЗ; -розкриття основного механізму боротьби з корупцією в фінансовому секторі; -формування імплементаті законодавства ЄС (у векторі світових трендів) щодо провадження фінансових відносин в Україні;
--	---	---	--	--

опубліковуватися підприємствами, акції яких внесені до офіційного реєстру фондів біржі», «Щодо координації вимог стосовно створення, упорядкування та розподілу списку подробиць, який буде виданий під час внесення цінних паперів до офіційного реєстру фондової біржі», «Щодо координації умови стосовно внесення цінних паперів до офіційного реєстру фондів біржі», «Про координування законів, постанов та адміністративних положень щодо початку та ведення діяльності кредитних установ», «Щодо заходів зі спрощення ефективного здійснення свободи підприємництва та свободи надання послуг стосовно діяльності страхових агентів та брокерів та, зокрема, перехідних заходів стосовно такої діяльності», «Щодо скасування обмежень свободи підприємництва в сфері прямого страхування, іншого, ніж страхування життя», «Про скасування обмежень щодо вільного заснування банків та інших фінансових установ та вільного надання ними незалежних послуг», «Про непрямі податки на мобілізацію капіталу», «Щодо скасування обмежень на свободу надання послуг у сфері перестрахування і ретросесії», «Що лібералізує грошові перекази стосовно невидимих трансакцій, не пов'язаних з рухом товарів, послуг, капіталу чи осіб»	громадянсько-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», «Про Антимонопольний комітет України», «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», «Про кредитні спільниці», «Про страхування», «Про акціонерні товариства», «Про фінансовий лізинг», «Про інститути спільного інвестування», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг», «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними», «Про платіжні послуги», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо факторингу» тощо	схвалення Методики розрахунку банками лімітів відкритої валютної позиції», «Про внесення змін до Положення про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період», «Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України та внесення змін до Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України», «Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», «Положення про Контактну групу грошового та валютного ринку», «Про практичне застосування банками вимог щодо реалізації персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), запроваджених РНБО України», «Про основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану», «Про особливості скасування акредитації представництв іноземних банків в Україні в умовах воєнного стану», «Положення про провадження депозитарної і клірингової діяльності та забезпечення здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів Національним банком України», «Про заходи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в зв'язку із введенням воєнного стану»	інституційні судочинства, зазначення нормативних особливостей співпраці FATF з українською стороною (в особі правоохоронних інституцій та фінансових регуляторів); законодавчі передумови функціонування фінансового ринку України в умовах воєнного та післявоєнного періоду	-внесення поправок (темпоральних, змістових ієрархічних) до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відповідно до змін в законодавстві України; 4) прийняття нових Законів України щодо трансформації фінансового простору; -«Про функціонування та регулювання цифровизованого фінансового ринку»; -«Про Національний фінансовий метарегулятор України»; - «Про Національну інституцію по боротьбі з фінансовою злочинністю»; -«Про віртуальні активи» (має набутти чинності); -ухвалені рішення про внесення змін до закону України про «Про раду національної безпеки і оборони України» (у версії визначення механізму співпраці з фінансовими регуляторами України, НІБФЗ, FATF); -«Про функціонування та регулювання фінансового ринку України у воєнний та післявоєнний періоди»
--	---	--	--	---

* Джерело: власна розробка

Отже, для функціонально-правової трансформації сучасного фінансового ринку України необхідно сформувати новітнє інституційно-функціональне й інструментальне підґрунтя фінансових відносин; внести зміни до законодавства країни, зокрема шляхом прийняття нових законів України: «Про функціонування та регулювання цифровізованого фінансового ринку» (як складової фінансового ринку, насиченої новітніми електронно-цифровими технологіями, інструментами, системами, процесами, засобами функціонування); «Про Національний фінансовий мегарегулятор України» (як цілісну, єднісну, централізовану мегарегуляторну фінансову інституцію, що виконуватиме широкий спектр функцій, зокрема, налагодження стабільності і розвитку національних і міжнародних фінансових відносин (а також здійснюватиме фінансово-правове, політико-монетарне, фінансове регулювання); контроль, аудит, нагляд, пруденційну та організаційно-інноваційну діяльність усіх секторів фінансового простору країни); «Про Національну інституцію по боротьбі з фінансовою злочинністю» (як централізовану національну інституцію боротьби з фінансовою злочинністю, що виконуватиме пруденційні заходи, нагляд, контроль, регулювання з правоохоронно-фінансових, оборонно-фінансових питань, співпрацюватиме з НФМУ, РНБО, FATF, правоохоронними кіберінституціями для забезпечення безпеки у фінансовому просторі та боротьби з фінансовою злочинністю; «Про функціонування та регулювання фінансового ринку України у воєнний та післявоєнний періоди» (який покликаний сформувати гармонійне джерело права щодо чіткого визначення особливостей: функціональних, інституційних, інструментальних, регуляторних, судових, гарантійних аспектів фінансових відносин та відбудови, розвитку й шляхів адаптації до стандартів ЄС у векторі світових трендів функціонування фінансового ринку країни, фінансових відносин в умовах воєнної агресії на теренах України. Згідно вищезазначеного законопроекту функціональним підґрунтям національного фінансового ринку у воєнний та післявоєнний періоди постає трансформація фінансових відносин у векторі: функціонування; розвитку; регулювання; належного правоохоронного забезпечення; безпеки і оборони національних інтересів; фінансової й кібербезпеки; системних цифрових й кіберзмін; неухильного дотримання ринкових принципів і верховенства права (судочинства); інтеграції у європейське та світове фінансове середовище; розбудови новітнього ефективно-трансформованого фінансового простору).

У свою чергу, механізм імплементації концепту розвитку фінансового ринку України у воєнний та післявоєнний періоди у векторі гармонізації законодавства передбачає розробку та впровадження бази: нормативно-правової, оборонно-фінансової, правоохоронно-фінансової, фінансово- і кібер-безпекової, інтеграції у європейський та світової фінансовий простір, регуляторно-функціональної й інституційно-інструментальної, технічно-цифрової трансформації, фінансової інклюзії.

Список використаних джерел:

1. Кравченко А. С. Функціонування та перспективи розвитку фінансового ринку України в умовах цифровізації суспільства : дис...д-ра ек. наук : 08.00.08. / Університет банківської справи. Львів. 2021, 485 с.
2. Законодавство Світового та Європейського співтовариства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://законодавство.com/zakonodavstvo-evropeyskogo-soyuzu>.
3. Законодавство України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Офіційний портал Національного Банку України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>.
5. Офіційний портал Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua>.

УДК: 336.71

Кирило Олексійович КУЗНЕЦОВ

магістрант кафедри фінансів

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

Анна Станіславівна КРАВЧЕНКО

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри фінансів

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

БАНКІВСЬКА ЛІКВІДНІСТЬ: ОЦІНКА, РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

Одним із надважливих елементів у загальній системі заходів щодо запобігання рецесії та стимулювання економічного росту є забезпечення належного рівня фінансової стійкості та ліквідності банківської системи країни. Водночас, забезпечення належного рівня ліквідності банківської системи визначає принципову можливість ефективного виконання функції фінансового посередництва, яка позначається на умовах економічного розвитку країни.

Під ліквідністю банку розуміється здатність банку своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання та готовність задовольняти потребу клієнтів в грошових коштах в необхідний для них час [1]. Запроваджені в Україні нормативи ліквідності LCR та NSFR значно сприяють наближенню вітчизняного банківського регулювання та нагляду до європейських стандартів, а також забезпеченню фінансової стабільності банків.

Система управління ліквідністю банку включає такі підходи: стратегії управління ліквідністю, методи управління ліквідністю та методи оцінки потреби у ліквідних коштах. Аналіз цих стратегій, методів управління ліквідністю банку свідчить про те, що у «чистому» вигляді вони є не достатньо ефективними. Відтак, зазначені підходи використовуються в сучасній банківській практиці для управління ліквідністю комплексно. Вибір стратегій

та методів управління залежить від розміру та фінансового стану банківської установи, а також від кваліфікації її персоналу та політики банку в цілому.

Підходи до оцінки економічної безпеки банків поділяються на дві групи, які є взаємодоповнюючими: кількісна оцінка та метод експертних оцінок. Кількісна оцінка, в свою чергу, може концентруватися на певному показнику банківської діяльності, або може бути сформовано комплексні показники, що включатимуть більшу кількість чинників. Основні підходи до регулювання ліквідності центральними банками України, Великобританії, Німеччини та США передбачають встановлення нормативних значень для ліквідності банківських установ та застосування інструментів грошово-кредитної політики.

Політика управління ліквідністю банківських установ мусить підпорядковуватись грошово-кредитній політиці країни, що має узгоджуватись із загальноекономічною. Національний банк України повинен усіма способами запобігати виникненню кризових явищ у державі, що є запорукою сталого розвитку не тільки банківської системи, але й економіки країни в цілому. Наразі досягнення макроекономічних цілей НБУ досягається за допомогою інструментів грошово-кредитної політики, зокрема: процентної політики, нормативів обов'язкового резервування, операції з рефінансування банків, операції на відкритому ринку тощо.

Варто зауважити, що ліквідність банку залежить не тільки від регуляторних заходів НБУ, але й від ефективного менеджменту банку. Невід'ємною частиною внутрішньобанківського управління ліквідністю є планування. Так, планування ліквідності передбачає встановлення необхідних показників, які характеризують специфіку залучення та надання грошових коштів. Процес планування ліквідності не може здійснюватися без її прогнозування. Основними методами прогнозування ліквідності є: метод грошових потоків, сценарний метод управління ліквідністю, VaR-аналіз, визначення коефіцієнта еластичності активів [2, с. 59]. Ефективне управління банківською установою передбачає, зокрема, залучення якісних депозитів (які формують стабільну депозитну базу), вкладання фінансових ресурсів у якісні активи (що мають характеризуватися відносно високою дохідністю, забезпеченістю). Також істотний вплив на управління банківською ліквідністю має імідж банківської установи, що збільшує резервну позицію банку, і можливість залучення додаткових фінансових ресурсів на міжбанківському кредитному ринку тощо. Зазначимо, що позитивний імідж банку є запорукою підвищення довіри з боку банків-кредиторів. Важливим аспектом управління ліквідністю банку постає також система оцінки кредитоспроможності позичальника, яка покликана знизити ймовірність високого кредитного ризику, що позитивно впливає на ліквідність банку.

Для підвищення ефективності управління ліквідністю банківських установ необхідно оцінювати кількісно, якісно, строково залучені та вкладені фінансові ресурси, що постає надважливим завданням для банків зокрема та банківської системи в цілому, оскільки невідповідність між банківськими активами та пасивами може призвести до дисбалансу оперативності виконання зобов'язань банку. Виникнення таких явищ в окремих комерційних банках з

часом здійснює негативний вплив на банківську систему країни і, як наслідок, порушується її стійкість та відбувається зниження рівня довіри населення до банків [3, с.42]. Слід зазначити, що ефективність управління ліквідністю банків залежить і від належно проведеного аналізу впливу внутрішніх (здійснюють вплив безпосередньо, що можна корегувати в підходах управління банком) та зовнішніх чинників (не піддаються контролю зі сторони банку, їх вплив може бути врахований в політиці банку).

Отже, актуальними завданнями мінімізації негативного впливу зовнішніх факторів на ліквідність банку постають: контроль за якістю та достатністю активів, детальне вивчення платоспроможності й ділової репутації потенційного позичальника, розробка ефективної політики та стратегії банку, створення раціональної структури депозитної бази та підтримка позитивної репутації.

Список використаних джерел

1. Довгаль Ю. С., Гребінь О. М. Аналіз інструментів регулювання ліквідності комерційних банків [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_32/11_32_34.pdf
2. Еркес О., Гордієнко Т. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. Економіка і суспільство. 2019. Вип 20. С. 635-642. 2018. Вип. 2 (130). С. 57-62.
3. Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми. 25.11.2016. С. 32–44.
4. Офіційний сайт Національного банку України / 2022 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

СУЧАСНІ ПИТАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Головною метою регіональної політики в рамках реформи децентралізації є наділення місцевих органів влади функцією формувати місцевий бюджет та розпоряджатися належним чином бюджетними ресурсами. Це надає можливість місцевим органам влади самостійно вирішувати питання та реалізовувати проекти, що стосуються раціонального використання ресурсного, соціального, підприємницького та іншого потенціалу території. Відповідно, успішний розвиток територій залежить від збалансованого формування бюджетних відносин.

У сучасних умовах міжбюджетні відносини – це організована система економічних відносин між суб'єктами бюджетного процесу (органами управління різного рівня) з приводу розмежування повноважень, видаткових зобов'язань і дохідних джерел у цілях забезпечення фінансової підтримки регіонів [1, с. 164].

Як відомо, до 2015 р. міжбюджетні трансферти розподілялись за трьома рівнями: державний бюджет – обласний бюджет – бюджет міста обласного значення та районний бюджет – бюджети сіл, селищ, міст районного значення. З 2015 р., в рамках фінансової децентралізації об'єднані територіальні громади переходять на прямі міжбюджетні відносини, тобто можуть отримувати державні кошти безпосередньо з державного бюджету у вигляді субвенцій (цільових міжбюджетних трансфертів) та можуть самостійно розпоряджатися ними у межах своїх повноважень. Тобто, на сьогодні законодавством передбачено встановлення прямих міжбюджетних відносин лише на двох рівнях. Перший рівень: державний бюджет – обласний бюджет; другий рівень: бюджети міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад і районні бюджети. Крім того, 60% податків від місцевих фізичних та юридичних осіб спрямовується у бюджет громади. Це – один із найвагоміших ресурсів наповнення місцевих бюджетів [3, с. 10].

Такі заходи реформування механізму міжбюджетних відносин має сприяти оптимальному, всебічному соціально-економічному розвитку регіонів і територій, бути справедливим і враховувати дійсні актуальні та нагальні питання місцевих органів влади. Формування інструментарію цього механізму базується на показниках нинішнього економічного та соціального стану і враховує потенційні можливості власного розвитку.

На сучасному етапі питання міжбюджетних відносин має враховувати напрями фінансування соціальної та виробничої інфраструктури територій, що постраждали від воєнних дій.

Сучасна система міжбюджетних відносин передбачає сприяння усуненню диспропорцій в розвитку територій України. Такі диспропорції спричинені

різними економічними, демографічними, природно-кліматичними факторами. Тобто, нерівномірне розміщення продуктивних сил між територіями (промислові райони з діючими та недіючими підприємствами, екологічно небезпечні райони, регіони з аграрним виробництвом, яке потребує значних інвестицій, знищені об'єкти критичної інфраструктури тощо) унеможлиблює сталий соціально-економічний розвиток всієї країни. Успішно розвиваються тільки ті території, що володіють значним економічним потенціалом, який вдало генерує економічний базис (податки, розвиток інфраструктури, робочі місця, привабливі галузі виробництва, рекреації тощо). Відбувається відтік до таких успішних територій населення та інвестицій, і ці території мають ширші можливості для формування власних бюджетів.

Формування міжбюджетних відносин має базуватися на тісній взаємодії між органами влади різних рівнів з приводу реалізації бюджетного процесу та розмежування бюджетних повноважень, з урахуванням принципу субсидіарності [1, с. 164]. Соціальна спрямованість економічного розвитку має завжди враховувати принцип субсидіарності. В основі цього принципу лежить те, що держава має брати на себе лише ті завдання, які не можуть бути вирішені меншими спільнотами, зокрема місцевими територіальними громадами.

Таким чином, система міжбюджетних відносин сприяє розвитку території та мотивує до нього, а не тільки виконує роль постачальниці фінансових ресурсів. Інструменти фінансового вирівнювання дають змогу знизити вплив фіскальних дисбалансів на соціально-економічний розвиток територій, відтак змістити невідповідність між обсягами фінансових ресурсів органів влади одного рівня або різних рівнів для виконання покладених на них функцій і завдань [4].

Сучасна система міжбюджетних відносин в Україні проявляється в наступних формах:

- міжбюджетні трансферти;
- бюджетні позики (короткотермінові запозичення для покриття тимчасових касових розривів через порушення ритмічності виконання дохідної частини бюджету та обов'язковості проведення витрат з місцевого бюджету у встановлені терміни);
- запозичення до державного бюджету для покриття витрат фінансування інвестиційних проєктів за рахунок фінансових ресурсів іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій.

Метою бюджетного регулювання є встановлення чітких правил визначення обсягів фінансових ресурсів, порядку їх розрахунків, способів переміщення фінансових потоків між бюджетами для досягнення їх збалансування. У процесах бюджетного регулювання необхідно виокремити два підходи: вертикальне та горизонтальне бюджетне регулювання. Вертикальне бюджетне регулювання – забезпечення необхідними джерелами доходів бюджетів різних рівнів відповідно до чинного в державі порядку розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевої влади і самоврядування для покриття витрат, необхідних для виконання цих повноважень. Горизонтальне бюджетне вирівнювання має на

меті усунути бюджетні диспропорції за територіальним критерієм і полягає у фінансовому вирівнюванні бюджетів окремо міських, сільських, селищних бюджетів і бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Для здійснення бюджетного регулювання використовуються такі методи:

- метод відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, які надходять до місцевого бюджету;
- надання прямого фінансування в обсязі певної суми за цільовим використанням у вигляді міжбюджетних трансфертів.

Таким чином, мета бюджетного вирівнювання – забезпечення рівності щодо отримання економічними суб'єктами різних територіальних громад однакового обсягу гарантованих державою суспільних благ за визначеного рівня податкового навантаження [2]. При цьому, місцеві органи влади мають максимальну увагу приділяти системі соціальних послуг та соціальних гарантій, щоб вони були якісно доступні місцевому населенню. Соціальна та економічна система кожної держави тісно переплетені між собою. Добробут нації залежить від рівня економічного розвитку, фінансово-інвестиційних проєктів у виробничу й соціальну інфраструктури, що, своєю чергою, залежить від соціальних гарантій та успішного розвитку кожного.

Список використаних джерел:

1. Возняк Г. В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2016. 520 с.
2. Возняк Г. В. Бюджетне вирівнювання в системі фінансового забезпечення розвитку регіонів України: сучасний стан і вектор розвитку. Проблеми економіки. 2016. № 3. С. 24-30.
3. Крупка М. І., Кульчицький М. І., Коваленко В. М. Трансформація ролі доходів місцевих бюджетів як інструменту бюджетного механізму в контексті децентралізації. Світ фінансів. 2018. № 3(56). С. 7-18.
4. Письменний В. В. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансового вирівнювання територій. Економіка та держава. 2017. № 6. С. 24-30.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ

Становлення української державності має на меті побудову сучасної європейської країни з розвиненою економікою, спроможною задовольнити соціальні та матеріальні потреби її громадян. Економічні інтереси є частиною національних інтересів країни, але на сьогодні саме економіка є найбільш вразливим елементом національної безпеки держави. Ефективна система економічної безпеки держави – це питання існування будь-якої держави, тому її забезпечення є одним із пріоритетних завдань розвитку української держави.

Фінансовий сектор, впливаючи на економіку країни за допомогою фінансових механізмів, важелів та стимулів, забезпечує становлення особливої фінансової влади. Стабільність та захищеність фінансового сектора необхідно розглядати як чинники забезпечення фінансової та, як наслідок, національної безпеки держави.

Фінансова безпека — захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання.

Фінансова безпека, у свою чергу, має такі складові: банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека [3].

Фінансова безпека держави, як складова національної безпеки, є основою економічного розвитку країни, що забезпечує суверенітет та цілісність країни, а також достойний рівень життя громадян.

Фінансову безпеку будь-якої держави визначають такі фактори:

- рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку);

- характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава;

- політичний клімат в країні;

- рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери.

[1, с. 270].

Стан фінансової безпеки країни залежить від багатьох чинників. До них відносять безпеку інвестицій, фактори міжнародного фінансового ринку, коливання попиту і пропозиції, стан грошово-кредитної системи країни,

збалансованість (чи незбалансованість) державного бюджету, дефіцит бюджету, державний борг країни, бартеризацію економіки, податкові пільги, податкові недоїмки тощо.

У часи війни загострюються економічні проблеми і виникають нові, що потребує удосконалення чинних правових засад забезпечення фінансової безпеки. Фінансову безпеку держави можливо визначити, як функціональне системне явище, яке доцільно розглядати з позицій здатності її складових протистояти загрозам і викликам та забезпечувати достатній, сталий розвиток всіх напрямів та сфер економіки країни. Стан фінансової безпеки держави регламентується фінансовим законодавством, сукупністю нормативно-правових актів, які визначають правовий порядок формування та використання фінансів, що акумулюються в країні.

За часи воєнного стану економіка України зазнала руйнівних втрат в матеріальних, трудових, фінансових ресурсах, структурних перетворень у галузях виробництва та руйнування й спаду виробництва у приватному підприємництві. Економіка країни в умовах війни націлена на вирішення таких завдань, як фінансування військових, їх матеріальне-технічне забезпечення, продовольча, медична та соціальна допомога військовим і громадянам. Від фінансування цих напрямів залежить перемога і безпекова складова існування держави та врахування інтересів населення.

Фінансова безпека України, що знаходиться у стані війни, визначається рівнем обігу фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансування війська, оборонної галузі, здатністю підприємств, регіонів, суб'єктів підприємницької діяльності отримати та спрямувати фінансові ресурси на захист країни, на забезпечення систематичного відтворення матеріального виробництва.

Гарантування фінансової безпеки держави у стані війни потребує подальшого визначення правових засад стабільного функціонування бюджетної системи, державного регулювання банківської системи та підприємництва.

Війна в умовах сучасності вимагає не лише мужності від військових, патріотизму населення, акумуляції всіх ресурсів держави для ефективної оборони та ініціювання санкцій проти росії, але й вимагає стабільності функціонування економіки та критичної інфраструктури, зокрема якісної діяльності щодо регулювання фінансової діяльності держави в цілому.

Отже, важливе значення в умовах війни має своєчасне визначення загроз фінансовій безпеці України, що дозволить мінімізувати їх за умови розроблення практичних заходів та проведення виваженої та дієвої політики щодо забезпечення фінансової стійкості. Найважливішим заходом гарантування фінансової безпеки є перемога України.

Список використаних джерел:

1. Карлін М. І. Борисюк О. В. Управління державними фінансами: [Навч. посіб.] – Луцьк :ПП Іванюк В.П.- 2019.– 300с.
2. Коковіхіна О. О. Фінансова безпека: Конспект лекцій. – Харків: УкрДУЗТ, 2021. – 102 с
3. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : [наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2019 р. № 1277]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
5. П'ятницька Г. Т., Федулова І. В. (2020). Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок та ризики забезпечення. Ефективна економіка. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8059>.

УДК: 636:338

Володимир Володимирович НЕПОЧЕСНИЙ

аспірант ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

Ольга Володимирівна БЕЗПАЛЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8944-4673>

РОЗВИТОК ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ветеринарна медицина набуває розповсюдження. Людство в процесі свого розвитку внесло позитивні зміни з позиції гуманності в догляд за домашніми тваринами та опіку над ними. Проте, окрім ветеринарного обслуговування, варто більше уваги приділяти економіці ветеринарної справи, адже значна частина наукових досліджень у цій сфері зосереджена на екологічній, медичній, клінічній, зоологічній, репродуктивній проблематиці тощо.

Серед основних проблем у ветеринарній медицині фігурують: недостатній досвід ведення бізнесу, відсутність управлінських навиків, врахування можливості пристосування до постійних кон'юнктурних змін, матеріально-технічна забезпеченість, формування і використання фінансових ресурсів. Державні ветеринарні заклади недостатньо профінансовані і не можуть повністю адаптуватися до постійно зростаючих суспільних змін, а приватні структури, пристосовуючись до різних світових коливань та державних негараздів, стикаються з браком висококваліфікованих кадрів.

Організація ветеринарної справи пов'язана із забезпеченням підтримки здоров'я тварин, медичного їх обслуговування, створення належних умов у місцях перебування та лікування тварин, відповідне матеріально-технічне забезпечення. Економічний ефект у ветеринарній сфері проявляється у забезпеченні джерелами фінансування цих потреб.

Тваринництво було збитковим останніми роками, про що свідчать статистичні дані. За десятиріччя з 2011 по 2021 рік як на підприємствах, так і в господарствах населення України кількість великої рогатої худоби зменшилася на 36,1%, свиней – на 26,2%, вівць і кіз – на 34,1%, птиці – на 1,5% (таблиця). Одночасно значними темпами знизилося і виробництво основних видів продукції тваринництва, таких, як молоко – на 21,4%, яйця – на 24,7% та вовна

– на 61,4% (розраховано за даними Державної служби статистики [1]). При цьому виробництво м'яса збільшилося на 13,7%.

Таблиця

Ланцюгові та базисні темпи зростання кількості сільськогосподарських тварин за 2011 – 2021 роки, станом на 1 січня відповідного року, %

Роки	Темпи зростання кількості сільськогосподарських тварин на 1 січня									
	велика рогата худоба				свині		вівці та кози		птиця	
	усього		у т.ч. корови							
	ланц югов ий	базис ний	ланцюг овий	базис ний	ланцюг овий	базис ний	ланцюг овий	базис ний	ланцюг овий	бази сний
2011	100, 0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2012	98,5	98,5	98,1	98,1	92,6	92,6	100,4	100,4	98,5	98,5
2013	105, 0	103,4	98,9	97,1	102,8	95,2	99,9	100,4	106,6	105,1
2014	97,6	100,9	98,2	95,3	104,6	99,5	99,8	100,2	107,6	113
2015	85,7	86,4	90,2	86,0	92,8	92,3	79,0	79,2	92,6	104,7
2016	96,6	83,4	95,8	82,3	96,3	88,9	96,7	76,5	95,6	100,1
2017	98,2	81,9	97,3	80,1	94,2	83,8	99,2	75,9	98,9	99
2018	95,9	78,6	95,7	76,7	91,6	76,8	99,6	75,6	101,5	100,5
2019	94,4	74,2	95,1	72,9	98,6	75,7	96,9	73,3	103,4	103,9
2020	92,8	68,8	93,2	68,0	95,1	71,9	94,9	69,6	104,2	108,2
2021	92,9	63,9	93,5	63,6	102,6	73,8	94,7	65,9	91	98,5

Джерело: складено за даними [1].

У 2022 році проблеми тільки поглибилися у зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну. Окрім зниження значної кількості сільськогосподарських тварин та птиці й продукції їх виробництва, а також їх знищення, погіршилася і логістика забезпечення ветеринарної допомоги тваринам. Попри дефіцит кваліфікованих кадрів, ще й значна чисельність молодих фахівців виїхала за кордон, щоб отримати вищу плату за роботу та кращі умови проживання. Відсутність належного контролю у цій галузі, збільшення випадків фальсифікації документів, корупційна складова, погіршення державної підтримки через перерозподілу частини фінансування на оборону країни ускладнюють успішний розвиток ветеринарної медицини та перешкоджають йому.

Якщо не вирішити вищезазначені проблеми ветеринарної медицини, існують ризики поширення захворювань у тваринництві; погіршення якості життя тварин; зменшення кількості тварин і птиці, а отже, скорочення виробництва продуктів тваринництва; зростання ризику захворювань серед населення.

Є сподівання, що наявна Національна економічна стратегія розвитку [2] забезпечить якісну та доступну ветеринарну медицину, підвищить ефективність

контролю за захворюваннями тварин, систему навчання та підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної галузі, а також позитивно вплине на збільшення експорту ветеринарних послуг та продуктів тваринництва.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України: Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова КМУ від 03 березня 2021 р. № 179. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

УДК 330.101.541

Тетяна Вікторівна ОБІХОД

кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, доцент
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1103-4006>

Олена Михайлівна БОРОДІНА

кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ЯК СТАБІЛІЗАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна існує в умовах ринкової економіки, що припускає дефіцит бюджету, для фінансування якого залучаються додаткові кошти у вигляді Державного боргу. Державний борг – це сукупні боргові зобов'язання держави перед усіма кредиторами (юридичними та фізичними особами, іноземними державами, міжнародними організаціями тощо). Законодавче визначення Державного боргу та гарантованого Державою боргу закріплено в наступних законодавчих актах:

- ст. 2 Бюджетного кодексу України;
- Закон «Про Державний бюджет» на відповідний рік;
- Закон «Про міжнародні договори України» від 2004 р.;
- Постанова Кабміну «Про впорядкування залучення і використання іноземних кредитів, повернення яких гарантується Кабінетом Міністрів України, вдосконалення системи залучення зовнішніх фінансових ресурсів та обслуговування зовнішнього державного боргу» від 5 травня 1997 р.;
- Постанова Кабміну «Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» від 27 січня 2016 р. № 70;
- Розпорядження Кабміну «Про ведення Мінфіном обліку грантів і кредитів, наданих міжнародними фінансовими організаціями та іноземними державами» від 25 січня 1995 р.

Структуру Державного зовнішнього боргу формують:

- позики на фінансування державного бюджету;
- позики на підтримку стабільності національної валюти;
- позики на фінансування інвестиційних та інституціональних проектів національної ваги;
- гарантії іноземним контрагентам щодо виконання контрактних зобов'язань у зв'язку з некомерційними ризиками;
- державні гарантії, що надаються Кабінетом Міністрів України для кредитування проектів, фінансування яких передбачено державним бюджетом України.

Державний борг повинен мати раціональні межі, оскільки в іншому випадку він замість стабілізації починає гальмувати розвиток фінансової системи [1]. Безпечний рівень боргу - це такий його рівень, при якому держава може:

- 1) своєчасно і в повному обсязі виконувати свої боргові зобов'язання;
- 2) здійснювати державні запозичення на ринках капіталу за прийнятними відсотковими ставками.

Згідно з дослідженнями, економічно безпечний рівень Державного і гарантованого державою боргу для України становить близько 35% від ВВП. Такий висновок базується на статистиці настання дефолтів у країнах з ринками, що формуються, (досліджено МВФ) та на власному досвіді України, яка вже була не в змозі самостійно виконувати свої боргові зобов'язання при їх наближенні до рівня 30-35% відносно ВВП, зокрема: наприкінці 90-х років минулого століття; наприкінці 00-х років поточного століття; у 2013 році – зростання боргу до 38,5% від ВВП.

Традиційним методом зменшення боргу є його реструктуризація, коли умови його обслуговування (процент, сума, строки сплати) переглядаються. Зараз загальноприйнятим методом скорочення зовнішнього боргу є конверсія боргу за таких форм: викуп боргу – надання країні-боржникові можливості викупити власні боргові зобов'язання на вторинному ринку боргів; капіталізація боргу, тобто обмін зовнішнього боргу на власність (акціонерний капітал) зі знижкою; конверсія «борг-борг», тобто заміна наявних боргових зобов'язань новими борговими зобов'язаннями. Державний борг за даними Міністерства фінансів України з 2009 до 2022 р. наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Державний борг України з 2009 по 2022 р. (млрд. дол. США)

Дата	Загальний борг	Зовнішній борг	Внутрішній борг
на 31.12.2009	39 685	26 518,7	13 166,3
на 31.12.2010	54 289,3	34 759,6	19 529,7
на 31.12.2011	59 215,7	37 474,5	21 741,2

Дата	Загальний борг	Зовнішній борг	Внутрішній борг
на 31.12.2012	64 495,3	38 658,8	25 836,4
на 31.12.2013	73 078,2	37 536,0	35 542,2
на 31.12.2014	69 794,8	38 792,2	31 002,6
на 31.12.2015	65 505,7	43 445,4	22 060,2
на 31.12.2016	70 970,9	45 604,6	25 366,2
на 31.12.2017	76 305,2	48 989,4	27 315,8
на 31.12.2018	78 323,0	50 462,5	27 860,5
на 31.12.2019	84 364,5	48 940,8	35 423,7
на 31.12.2020	90 255,4	53 720,8	36 534,6
на 31.12.2021	97 947,4	57 197,0	40 750,4
на 30.09.2022	98 100,1	60 826,2	37 274,0

Джерело: [2].

Базовими показниками, на підставі яких у Міністерстві фінансів України приймається рішення про управління Державним боргом, є:

- Відношення Державного боргу до ВВП (критичним рівнем для цього встановлюється діапазон від 60%);
- Відношення Державного боргу до доходів державного бюджету базового року, за яким бюджет затверджений, граничне значення - 300%;
- Відношення загальної суми річних платежів по зовнішніх Державних боргах до доходів державного бюджету поточного року, за якими бюджет затверджений, граничною межею цього співвідношення є 20%;
- Відношення загальної суми річних платежів за Державним боргом до ВВП, діапазон 10—15%.

Наведемо на рис.1 результати порівняльного аналізу Державного боргу та ВВП України.

Рис.1. Порівняльний аналіз Державного боргу та ВВП.

Джерело: [2]

Отже, для зменшення Державного боргу важливим є питання збільшення ВВП.

Існують три методи розрахунку валового внутрішнього продукту країни:

- 1) за доданою вартістю (виробничий метод);
- 2) за витратами (метод кінцевого використання);
- 3) за доходами (розподільчий метод).

При розрахунку валового внутрішнього продукту виробничим методом підсумовується вартість, яка добавлена на кожній стадії виробництва кінцевого товару чи послуги. Наведемо таблицю 2 доданої вартості при багатостадійному виробництві.

Таблиця 2

Додана вартість при 5-стадійному виробництві.

Стадії виробництва	Ціна продажу матеріалів та продукції (дол.)	Додана вартість (дол.)
Перша стадія: Фірма А Виробництво бавовни	•0 •100	100 (100-0)
Друга стадія: Фірма В Ткацько-прядильна фірма	150	50 (150-100)
Третя стадія: Фірма С Виробництво одягу	180	30(180-150)
Четверта стадія: Фірма В Оптовий продаж одягу	205	25(205-180)
П'ята стадія: Фірма Е Роздрібний продаж одягу	300	95(300-205)
Загальна вартість продажу:	935	
Додана вартість (ВВП):		300

Джерело: [3]

Отже, чим більше перероблюється товар, тим більше додана вартість і, відповідно, ВВП. Відомо, що для покриття Державного боргу можуть реалізовуватися такі заходи: використання валютних резервів держави; використання золотих резервів держави; збільшення обсягів експорту товарів і послуг; одержання іноземних позик і кредитів (як надзвичайного заходу). Тобто, серед важливих засобів зниження Державного боргу України є збільшення обсягів експорту товарів та послуг [4]. Серед найважливіших статей експорту в Україні займають:

1) товари сільськогосподарського виробництва. Лідерами за вартістю експорту в серпні 2022 р. стали соняшникова олія (443 млн. доларів), кукурудза (347 млн. доларів), експорт якої збільшився на 31% до 1,5 млн. тонн. У 2021 р. Україна продала зернових на 12,34 млрд. доларів;

2) ринок чорних металів. У 2021 році Україна більш за все продала на зовнішніх ринках чорних металів (на 13,95 млрд. дол.; на 81,4% більше, ніж за 2020 рік);

3) космічний ринок. Космічний ринок постійно зростає на 5% кожен рік і оцінюється у 400 млрд. дол. У 2019 році Україна реалізувала космічної продукції на понад 2 млрд. грн., з яких 80% – на експорт;

4) ринок ІТ-послуг;

5) ринок легкої і деревообробної промисловості.

Висновки. Враховуючи вищенаведену інформацію, відмічаємо, що ключовим для економіки країни є питання припинення торгівлі сировиною і збільшення експорту власних високоякісних товарів. Це суттєво збільшить складову ВВП і зменшить Державний борг нашої країни. Отже, істотною складовою для погашення Державного боргу є:

- вироблення на базі сучасної техніки і технології конкурентоспроможної продукції машинобудування, сільськогосподарської продукції, продукції легкої і деревообробної промисловості;
- скорочення імпорту споживчих товарів через посилення тарифного регулювання;
- здійснення валютного регулювання та задіяння механізмів зупинення втечі капіталів за кордон;
- укладення угод з кредиторами щодо реструктуризації заборгованості на умовах зниження боргового навантаження та застосування інструментів активного управління Державним боргом.

Список використаних джерел:

1. Бурлачков В. Теоретичні основи грошово – кредитної політики та світова фінансова криза // Економіка України. – 2009. – №2. – С. 49-59.
2. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
3. URL: https://pidru4niki.com/18421120/politekonomiya/metodi_rozrahunku_vvp_inshih_makro_ekonomichnih_pokaznikiv
4. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія / Антонюк Л. Л. – Київ: КНЕУ, 2004.

УДК: 332.122

Олена Юріївна СОВА

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник

Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи

Національної академії наук України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6386-6432>

м. Київ

РОЗРОБКА КОМПЛЕМЕНТАРНИХ ЗМІН ЕКОНОМІЧНОГО ПОВОЄННОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

Для розбудови технологічно-високоукладної економіки регіонів і країни загалом у повоєнний час актуальною є потреба в стимулюючих регуляторних режимах, які розкриють інноваційний потенціал територій України та сформулюють умови для залучення інвестицій у науково-технічні розробки та

передові технології. Функціонування вільних (спеціальних) економічних зон (СЕЗ) пов'язане з лібералізацією й активізацією зовнішньоекономічної діяльності: економіка цих зон має високий ступінь відкритості та техногенності, а митний, податковий та інвестиційний режими є сприятливими для всебічного залучення фінансування.

Видами спеціальних економічних зон є [1, с. 53]:

1. Території пріоритетного розвитку.
2. Зони вільного (спільного) підприємництва.
3. Особливі економічні райони.
4. Зони зовнішньої торгівлі.
5. Промислово-підприємницькі зони.
6. Сервісні зони.
7. Зони розвитку експорту.
8. Технологічні парки, технополіси.
9. Вільні митні зони.

Перша СЕЗ була створена у 1959 році в ірландському аеропорту «Shannon», і саме цей інструмент залучення інвестицій став масовим і ефективним поштовхом для економічного зростання [2, с. 48].

Саме вільні економічні зони є визначними елементами структурних повоєнних перетворень економічної системи України. Спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України надано підприємству на територіях 7 СЕЗ: «Азов», «Донецьк», «Закарпаття», «Миколаїв», «Порто-франко», «Порт Крим», «Рені». До 2020 року діяли – «Інтерпорт Ковель», «Курортотоліс Трускавець», «Славутич», «Яворів» [3].

Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» був прийнятий в 1992 році, а в 2005 році пільговий режим було скасовано [4]. Причиною стала неефективність дії вільних економічних зон та території пріоритетного розвитку за спеціальним режимом інвестиційної діяльності. За роки свого функціонування спеціальні економічні зони принесли в економіку України 7 млрд. дол. США замість очікуваних 48 [5, с. 21]. А цього року Законом України № 2389-IX від 09.07.2022 р. встановлено визнати таким, що втратив чинність, вищезгаданий акт із питань регулювання СЕЗ в Україні [6]. Отже, попереду кропітка робота з переформатування організаційних основ діяльності СЕЗ і вирішення проблем інвестиційної привабливості територій країни.

Наведемо основні завдання, що дозволять досягнути запланованих результатів економічної стратегії повоєнного відновлення України за рахунок створення вільних економічних зон:

– підготовка до експлуатації виробничої і транспортної інфраструктури (забезпеченість дорогами, електроенергією, водою, зв'язком, доступ до морських портів та/або аеропортів тощо), житлових приміщень та якісної соціальної інфраструктури;

– участь держави в облаштуванні СЕЗ виробничою і транспортною інфраструктурою з організацією контролю наданих певним виробникам преференцій;

– модернізація економіки завдяки нарощенню обсягів високо- і середньотехнологічного промислового виробництва, створенню робочих місць, розвитку професійних знань і навичок місцевого населення;

– налагодження системи спрощених регуляторних, адміністративних нефіскальних стимулів, які мають органічно поєднуватися з системою економічного стимулювання у вигляді податкових та інших фіскальних преференцій;

– використання переваг міжнародного поділу праці та міжнародного обігу капіталу для розширення експорту готової продукції, диверсифікації, раціоналізації імпорту;

– ефективне структурування управління СЕЗ, яке може складатися з: Адміністрації (здійснювати загальне управління зоною); Громадської ради (за участю експертів і широкої громадськості з числа професійних і бізнес-організацій для забезпечення балансу інтересів місцевого населення та інвесторів); Консультаційної групи (за участю профільних експертів для надання консультацій з реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів в різних сферах);

– стимулювання формування зон інтенсивного розвитку прикладної науки і наукоємного виробництва – СЕЗ третього покоління (технологічні, наукові, індустріальні парки, промислові та інноваційні кластери);

– започаткування діалогу з міжнародною спільнотою щодо запровадження режиму мідшорингу на частині нашої території (спрощеної реєстрації та знижених податків, сплачуваних в Україні) з акцентом на можливості підвищення ESG-критеріїв діяльності;

– удосконалення галузевої структури промисловості, прискорення розвитку нових наукоємних, екологічно безпечних виробництв;

– інвестиції у збільшення глибини переробки аграрної продукції всередині України, а також у нові збиральні підприємства, які завдяки дешевій логістиці та висококласним працівникам мають замінити Європейському Союзу китайські заводи;

– встановлення єдиного строку дії режиму українських СЕЗ на 30 років.

Відновлення функціонування СЕЗ значно покращило б інвестиційний клімат в Україні, при цьому новостворені суб'єкти господарської діяльності посприяли залученню нових технологій, створили б додаткову базу оподаткування, забезпечили умови для створення нових робочих місць тощо.

Список використаних джерел:

1. Гуткевич С. О., Корінько М. Д., Сафонов Ю. М. Міжнародна економіка: підр., 3-е вид., перероблене та доповнене. Вид-во «Діса Плюс», 2021. 428 с.
2. Дубовик О. Ю. Вільні економічні зони як інструмент економічного розвитку територій. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 4. Т. 2. С. 47-51.

3. Основні показники по СЕЗ. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9a321bee-7eaf-48c9-8888-1933f263a96d&title=OsnovniPokaznikiPoSez>
4. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» № 2673-ХІІ від 13.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text>
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» № 2389-ІХ від 09.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
6. Хоменко І., Волинець Л., Шамкало А. Особливості надходження прямих іноземних інвестицій та їхній вплив на економіку України. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 4(24). С. 15-26. DOI: 10.25140/2411-5215-2021-1(25)-15-26

УДК 338.4

Діана Олександрівна ШЕВАГА

магістрантка ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0759-4393>

м. Київ

Ольга Володимирівна БЕЗПАЛЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8944-4673>

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ З ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У реаліях сьогодення дуже гостро постає питання щодо підвищення ефективності виробництва, конкурентоздатності продукції та вдосконалення форм господарювання на підприємствах. Через це підприємства у першу чергу приділяють увагу аналізу та дослідженню господарської діяльності, як окремих елементів, так і в цілому, та, зокрема, фінансовій стійкості.

Аналіз та поліпшення фінансової стійкості є першочерговою необхідністю для виявлення слабких та сильних сторін того чи іншого підприємства. У зв'язку з важливістю цього питання виникає потреба в розробці та вдосконаленні як теоретичних питань, так і практичних підходів щодо зміцнення фінансової стійкості підприємства та формування більш ефективної стратегії з подолання таких несприятливих наслідків діяльності підприємств, як неплатоспроможність, неліквідність, збитковість тощо.

Незважаючи на значну кількість наукових праць із висвітленням різних точок зору з приводу цього питання, все ще залишається проблема обґрунтованої оцінки фінансової стабільності підприємств у сучасних умовах інтенсивних змін економічного розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Для дослідження було обрано сільськогосподарське підприємство ТОВ «Дніпрянське» за 2017-2021рр. [1]. Фінансовий стан товариства можемо охарактеризувати таким чином: коефіцієнт поточної ліквідності має тенденцію до зниження, що характеризує зменшення оборотних активів, необхідних для того, щоб сплатити суми заборгованості протягом звітного періоду. Аналіз показників абсолютної ліквідності свідчить про їх зростання в динаміці майже в 5 разів, що показує готовність ТОВ «Дніпрянське» до ліквідації короткострокової заборгованості протягом місяця або в найкоротші строки. Показник співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості в 2021 р. становив 15,9, що більше в 9,5 рази ніж в 2017 р. та свідчить про те, що підприємство здатне своєчасно погасити поточні зобов'язання у випадку своєчасного повернення коштів від дебіторів. Зменшення коефіцієнта мобільності активів на 67% свідчить про втрату потенційної можливості перетворення активів у ліквідні кошти. Коефіцієнт фінансового ризику за досліджуваний період збільшився з 0,81 до 1,14, Коефіцієнт фінансового навантаження знизився з 0,43 до 0,36. Рентабельність власного капіталу має тенденцію до зниження.

Проаналізувавши тип фінансової стійкості ТОВ «Дніпрянське» за 2017-2021 рр., виявили, що в 2017 р. підприємство перебувало в критичному стані, а з 2019 р. – в кризовому фінансовому стані: запаси й витрати підприємства покривалися тільки за рахунок позикових джерел або поточної заборгованості. У 2021 р. у підприємства був нестійкий фінансовий стан: воно не в змозі було забезпечувати запаси ні власними обіговими коштами, ні позиковими. При зменшенні питомої ваги позикових коштів у валюті балансу, фінансова стійкість підприємства покращується і прослідковується тенденція до підвищення фінансової привабливості підприємства.

Отриманий при проведенні розрахунку кореляційно-регресійного аналізу в параболічному рівнянні прогностичний показник коефіцієнту фінансової стійкості на 2023 рік на підприємстві мав би складати 1,2, що за ним виконуються умови цільової функції $K_f \geq 1 \rightarrow \max$ та при цьому досягається його нормативне значення.

На підставі отриманих результатів з метою підвищення фінансової стійкості ТОВ «Дніпрянське» пропонуємо застосувати на підприємстві такі заходи, які спрямовані також і на поліпшення загального фінансового стану підприємства: підвищення платоспроможності й ліквідності підприємства; більш раціональне використання коштів; прискорення оборотності капіталу в поточних активах; обґрунтоване зменшення рівня запасів і витрат у відповідності до нормативів та оптимального співвідношення; збільшення обсягу власних оборотних коштів за рахунок використання внутрішніх і зовнішніх резервів фінансування; оптимізація структури власного і позикового капіталу, оборотних та необоротних активів.

Практичне значення отриманих результатів від реалізації наданих пропозицій, пов'язаних з підвищенням ефективності управління фінансовим станом підприємства, збільшенням його фінансової стійкості, сприятиме

покращенню господарської діяльності та зміцненню контролю за раціональним використанням ресурсів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Фінансова звітність ТОВ «Дніпрянське» за 2017-2021рр.

УДК 338.1:633.1

Ольга Василівна БОДНАР

доктор економічних наук, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом, Національний університет «Києво-Могилянська академія».

ORCID: 0000-0002-4188-2965

м. Київ

ПОТЕНЦІЙНІ РИЗИКИ ДЛЯ РИНКУ ЗЕРНА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Стан та тенденції подальшого функціонування ринку зерна в умовах війни має суттєве значення як для економіки України, так і для глобальної продовольчої безпеки. Слід відмітити, що в нашій державі до війни за рахунок експорту зерна формувалося близько 27% валютних надходжень. Частка країни у світовій торгівлі зерном та продуктами його переробки в довоєнний період виводила її у п'ятірку лідерів по пшениці – 10%, та трійку лідерів по кукурудзі – 16%. Як зазначають експерти, війна буде мати довгостроковий вплив, створюючи відповідні потенційні загрози. Уже на сьогодні збитки нанесені аграрній сфері складають біля 20% від загальної вартості сільського господарства країни, у якій суттєву вагу займає зернове виробництво [1].

У ланцюгу продовольчих поставок зерна найбільшої шкоди в 2022 році через війну зазнали ланки виробництва та логістики. Незважаючи на великий рівень залишкових запасів, пропозиція на ринку скоротилася через зниження урожаю озимих та зменшення посівних площ ярих культур. Зокрема, через пряме руйнування чи окупацію територій біля 25% площ під озимою та ярою пшеницею було втрачено, що складає біля 2 млн. га. Таким чином Україна недоотримала 8 млн. тон цього виду зернових. На цьому фоні за макроекономічними прогнозами КМУ у 2022 році очікується зібрати близько 51,9 млн., що на 39,7% менше, ніж у попередньому році. У 2023 році передбачається подальше скорочення урожаю до 45 млн. тон, або на 13,3% [2].

Ситуація на ринку зерна в подальшому буде залежати від ескалації бойових дій, що буде відображатися на роботі аграрних товаровиробників. За попередніми оцінками експертів, біля 4 млн. сільськогосподарських угідь потенційно забруднені боєприпасами та вибухонебезпечними речовинами та пристроями [3].

При цьому слід відмітити, що значний вплив на формування пропозиції матиме цінова динаміка на внутрішньому та світовому ринку зернових культур, яка за останні 10-15 років мала досить високий ступінь кореляції. Проте у 2022 році вона суттєво відрізнялася. Скорочення пропозиції супроводжувалося ціновим зростанням на світовому ринку, тоді як на ринку України ціни залишалися на рівні попереднього сезону. Це, поряд із суттєвим зростанням цін на ресурси та сировину, зумовлено обмеженими можливостями аграріїв

забезпечувати виробничий цикл та значними збитками сільськогосподарських виробників.

За результатами аналізу, проведеного Центром досліджень продовольства та землекористування KSE Institute спільно з Міністерством агрополітики України, складності із забезпеченням матеріально-технічними ресурсами для проведення осінніх польових робіт наявні у приблизно 50% аграрних підприємств. Причинами цього є суттєве зростання цін та скорочення ринкових поставок таких ресурсів, зокрема мінеральних добрив [2]. Зменшення доступу до мінеральних добрив, що зумовлюватиме затримку чи взагалі відсутність їх внесення, може стати причиною зниження середнього рівня урожайності до 10% [3]. Крім того, значно впливатимуть на ринкові тенденції втрата можливості повноцінного експорту та обмеження в оборотних коштах через обмеження доступу до кредитних ресурсів. Сукупно з вище викладеними причинами це може призвести до скорочення площ озимих культур під урожай 2023 року на 25-30%.

Також наявні значні проблеми із зберіганням зерна. Зокрема, оцінка елеваторних потужностей на контрольованій Україною території складає близько 43-44 млн. тон, що на 25% менше, ніж у довоєнний період. З урахуванням зменшення обсягів експорту, значних перехідних залишків та темпів надходження зерна нового урожаю в Україні на сьогодні має місце дефіцит складських потужностей [4].

Наступна сфера ризиків для зернового ринку лежить у площині логістики. Транспортні можливості з початком війни суттєво обмежилися. В умовах військових дій на півдні України та захоплення територій Херсонської, Донецької, Запорізької та Одеської областей, які формують логістичну складову експортних ланцюгів та містять морські порти, внаслідок військових дій практично зруйновані ланцюги поставок продовольства, зокрема в частині виробництва та транспортування, суттєво обмежені або припинені відвантаження вітчизняної продукції. Експортерам необхідно було в терміновому порядку налагодити ланцюги поставок на заміну зруйнованих під впливом бойових дій та окупації. Слід відмітити, що певна стабілізація ринку та відновлення логістики відбулися внаслідок підписання Чорноморської зернової ініціативи по безпечному транспортуванню зерна та продовольства з портів України, яка передбачала безпечне судноплавство для експорту зерна та інших продуктів харчування із українських портів відповідними зерновими коридорами [5-6]. На сьогодні для забезпечення зернових перевезень налагоджено поставки залізничним, автомобільним та річковим транспортом. Їх робота буде залежати від наявних потужностей інфраструктури та пропускної здатності прикордонних переходів.

Одним із цінових ризиків для світового ринку продовольства під час ведення війни в Україні є збереження або підвищення темпів інфляційних процесів, зумовлених кризою COVID. Динаміка щомісячних змін індексу споживчих цін у 2022 р. (CPI, до відповідного періоду попереднього року) у деяких країнах досягала рекордного рівня за останні 40 років. Зокрема, у США станом на серпень значення показника сягнули 8,3%, у країнах Єврозони –

9,1%, у Польщі – 16,1%, у Великобританії – 8,6%, у Туреччині – 80,2%. В Україні зазначений показник продовжує свій ріст із січня 2022 року та склав 17,1%. При цьому слід відмітити, що в нашій країні порівняно із аналогічним періодом минулого року ріст індексу інфляції склав трохи більше ніж двічі, тоді як в країнах Європи, США та Великобританії висхідна динаміка сягнула трьохразових відхилень. Проте в цих країнах завдяки стабілізуючим заходам вдалося зменшити темпи зростання, починаючи із липня 2022 року. Основними чинниками такого сплеску цінової динаміки є ріст цін на енергетичні ресурси та продукцію сільського господарства, що є сировиною для виробництва продовольчих товарів.

Для забезпечення формування пропозиції ринку зерна та продуктів його переробки необхідно надавати підтримку дрібним та середнім сільськогосподарським виробникам з метою стабілізації та відновлення поставок, зокрема у вигляді постачання пального та засобів виробництва. Необхідно вживати заходи щодо захисту виробничих активів від знищення чи збитків, що завдаються війною.

Для стабілізації ситуації на продовольчому ринку та зменшення впливу потенційних ризиків важливо проводити постійний та ретельний моніторинг для отримання даних щодо ситуації на внутрішньому ринку, цін на засоби виробництва, здійснювати оцінку впливу військових дій на процес ведення сільського господарства, забезпечувати чітке розуміння порушень логістики та збоїв в усіх ланках ланцюга поставок продовольства, а також розширення альтернативних варіантів їх відновлення.

Список використаних джерел:

1. FAO. 2022. Ukraine: Note on the impact of the war on food security in Ukraine, 20 July 2022. Rome. URL: <https://doi.org/10.4060/cc1025e>
2. Який урожай збере Україна і що буде з цінами: прогноз Кабміну. 14 вересня 2022. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kakoy-urozhay-soberet-ukraina-budet-tsenami-1663139174.html>
3. Що посіємо — не пожемо: скільки втратив агросектор через війну? 29 серпня 2022 URL: <https://www.growhow.in.ua/shcho-posiemo-ne-pozhnemo-skilky-vtratyv-ahrosektor-cherez-viynu/>
4. Impact of the Ukraine-Russia conflict on global food security and related matters under the mandate of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). 170 session. COUNCIL. 13–17 June 2022. URL: <https://www.fao.org/3/nj164en/nj164en.pdf>
5. Ruta, Michele (ed.). 2022. The Impact of the War in Ukraine on Global Trade and Investment. Washington, DC. World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37359> License: CC BY 3.0 IGO.
6. Cameron Watson The Black Sea Grain Initiative Metis Insights. Dryad Global 2022. URL: <https://landing.dryadglobal.com/metis-insights-black-sea-grain-initiative-analysis>

СЕКЦІЯ «ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

УДК 336.6

Тетяна Валентинівна ГАНУЩАК

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки та фінансів підприємства Державного торговельно-економічного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7391-3308>

м. Київ

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ІННОВАЦІЇ РЕКЛАМНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПОСТВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

В умовах фінансово-економічної кризи сьогодення та розвитку світової економіки в період пандемії та війни досить гостро постає питання розвитку підприємництва в Україні. Зокрема, ці процеси не оминули й рекламні підприємства. Євроінтеграційні процеси є важливим етапом розвитку як окремого рекламного підприємства, так і всієї галузі в цілому. Ефективне вирішення цього питання розвитку діяльності рекламних підприємств є важливим не лише для окремих, зацікавлених в цьому суб'єктів господарювання, а й для розвитку країн, на теренах яких є структурні підрозділи підприємства. Євроінтеграційний напрямок України сприяє імплементації інноваційних заходів у діяльність рекламних підприємств. Цим зумовлена актуальність обраної теми, а також важливість її дослідження.

Діяльність рекламних підприємств здійснюється відповідно до Закону України «Про рекламу». Відповідно до цього закону виробник реклами – це особа, яка повністю або частково здійснює виробництво реклами.[1]

На діяльність українських рекламних підприємств значною мірою впливає система оподаткування. Так, об'єктом податку з реклами є вартість послуг за встановлення та розміщення реклами. Податок з реклами сплачується з усіх видів оголошень і повідомлень, які передають інформацію з комерційною метою за допомогою засобів масової інформації, афіш, плакатів, рекламних щитів, інших технічних засобів, майна та одягу; на вулицях, магістралях, майданах, будинках, транспорті та в інших місцях. Граничний розмір податку з реклами не повинен перевищувати 0,1% вартості послуг за розміщення одноразової реклами та 0,5% за розміщення реклами на тривалий час. З 1 січня 2022 року реклама у Facebook, Instagram, Tiktok, Google та низці інших компаній обкладається податком у 20%.[2]

Розглянемо топові рекламні підприємства України для порівняння діяльності. (табл. 1)

Топ 10 найпопулярніших рекламних підприємств України

Позиція в топ-10	Назва Агентства	Дохід за 2021 р. у млн. грн.	Ключові клієнти
1	Promodo	314	У Promodo більш як 300 клієнтських проектів, в тому числі Rozetka, EVA, Moyou.ua, Intertop, Yakaboo та інші.
2	Adsapience	165	Серед клієнтів агентства: USAID, "Сільпо", OLX, Danone, Mastercard та інші.
3	Havas Engage	152	Mondelēz Ukraine, JDE Ukraine, Imperial Tobacco Ukraine, Visa International Service Association, Глобіно та інші
4	Prospects Ukraine	144	Mastercard, Sandoz, Nokia (TCCM), Redhead Company, Кредобанк, COMFY та інші
5	FULL CONTACT	139	Співробітництво з компанією PepsiCo, JT International Company Ukraine, Укртелеком, Ferrero, МАУ, КЛМ, HYUNDAI
6	MAG MS	135	Henkel (Laundry & Home Care), Estell, Arricano Group, Баядера/ Diageo, Metro, AVM Development, Lavina Mall
7	Paradigm Group	129	British American Tobacco Ukraine, GlaxoSmithKline, Shell Products Oil Ukraine, Abbott Laboratories S.A., AGCO International, Bayer, Sony Ukraine
8	Talan Communications	116	P&G, VISA, Perno Ricard Ukraine, COMFY, Royal Canin, FLEX, НАІУ (Національна Асамблея Інвалідів України), Опімі Трейд
9	Netpeak	98	Prom.ua, Vodafone, Intertop, TripAdvisor і іншими. Всього в портфелі більш ніж 3000 проектів.
10	iprospect Ukraine	92	У своїй анкеті iProspect привів показовий кейс з брендом валіз і сумок Wittchen. Клієнт хотів зменшити частку рекламних витрат, тому агентство спершу провело детальний аудит кампаній, а потім зайнялося їх оптимізацією.

Джерело: розроблено автором на основі [3,4]

Відповідно до наведеної таблиці 1., можемо стверджувати, що українські рекламні підприємства активно виходять на міжнародний ринок, тим самим переймають досвід і потреби світових брендів.

Також важливо дбати про якісний переклад слоганів, мети, завдання діяльності рекламних підприємств для того, щоб вони не відштовхували споживачів послуг. Так, Ford, Pinto, Chevrolet зазнали значних збитків через неякісний переклад рекламних роликів та слоганів.

Війна вплинула на всі сфери суспільного життя населення. Не оминула вона й діяльність рекламних компаній. Зокрема, приблизно 74% рекламних агенцій України припинили діяльність через військові дії. На разі ринок рекламних послуг поступово відновлюється: понад 50% агенцій відновлюють

комерційну діяльність, серед рекламодавців – 30%. Завантаженість рекламних підприємств залишається низькою, на рівні 10%. [5]

Отже, враховуючи вище наведене, можна сказати, що рекламні підприємства значною мірою постраждали від військового стану в Україні і потребують повоєнного відновлення. Українським рекламним підприємствам необхідне регулярне проведення аналізу та контролю діяльності, що забезпечить підприємству здатність вчасно реагувати на негативні зміни в своїй діяльності та проводити превентивні заходи для недопущення негативних наслідків у майбутньому. Також слід здійснювати пошук резервів для покращення свого фінансового становища; перед тим як виходити на міжнародний ринок, варто дослідити потреби споживача, специфіку культури, релігії, уподобань населення; обов'язково фокусуватися на конкретній цільовій аудиторії; дотримуватися якісного перекладу, конфіденційності комерційної інформації; для передачі інформації ввести систему кодування та декодування інформації; проводити соціальні ролики з розповсюдження інформації про війну в Україні; брати участь у грантових програмах, за рахунок яких здійснювати підтримку вітчизняного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про рекламу» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Податок на рекламу в Україні 2022. Хто платитиме і що з цим робити? URL: <https://star-marketing.com.ua/ua/blog/podatok-na-reklamu-v-ukrayini-2022-hto-platitime-i-shho-z-tsim-robiti/>
3. Havas Media Ukraine: Медіа рекламне агентство URL: <http://havas.com.ua/>
4. Топ-10 рейтинга агентств контекстной рекламы Украины 2021 года URL: <https://mmr.ua/ru/show/rezultaty-rejtinga-agentstv-kontekstnoj-reklamy-ukrainy-2021>
5. Бізнес новини URL: <https://biz.nv.ua/ukr/tech/ponad-70-reklamnih-agencyi-pripinili-robotu-cherez-viynu-novini-ukrajini-50232101.html>

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасній економіці існує цілий ряд визначень поняття кредитоспроможності. Також у науковій літературі існує багато визначень факторів, які впливають на кредитоспроможність підприємства, але ці фактори також потребують доповнення та модифікації. У сучасних умовах господарювання забезпечення високого рівня кредитоспроможності є одним із пріоритетних напрямів сприяння сталому розвитку підприємств та покращення їх позицій у ринковому середовищі. Кредитоспроможність - одна з основних характеристик торговельного підприємства. Враховуючи велику практичну значущість цієї економічної категорії, дуже важливим є формулювання її однозначного наукового змісту. Тому виникає необхідність більш детально дослідити зміст цієї економічної категорії, визначити фактори впливу на неї, надати якісне визначення кредитоспроможності.

Метою кредитного менеджменту торговельного підприємства є забезпечення певного рівня кредитоспроможності, за якого підприємство було б спроможне виконувати свої зобов'язання щодо погашення основної суми боргу та відсотків за ним у поточному та майбутніх періодах в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кредитоспроможність підприємства відіграє ключову роль, оскільки від неї залежить здатність підприємства задовольнити умови потенційних кредиторів. Зробили значний внесок у висвітлення сутності управління кредитоспроможністю підприємства відомі вчені Є. Брігхем, Л. Вдовенко, Л. Гапенський, І. Давидович, П. Дем'яненко, О. Донець, В. Лагутін, Л. Лахтіонова, І. Ломачинська, О. Олійник, А. Поїздник, П. Роуз, М. Савлук, О. Терещенко та багато інших українських і зарубіжних авторів [1]. Слід зазначити, що в сучасній економічній літературі та нормативно-правових актах існують різні підходи до трактування сутності поняття "кредитоспроможність". Згідно з авторськими роботами можна зробити висновок, що існуючі підходи до визначення сутності поняття "кредитоспроможність" доцільно розділити на два блоки:

1) кредитоспроможність як здатність повністю і вчасно розраховуватися за своїми боргами;

2) кредитоспроможність - це фінансовий стан підприємства, який дозволяє отримати кредит та своєчасно його повернути.

Проте проблема ефективного управління кредитуванням торговельного підприємства залишається актуальною і в умовах воєнного стану.

Результати дослідження ґрунтуються на сучасних наукових дослідженнях та фінансових даних щодо процесу реалізації кредитоспроможності. Системний аналіз використано для розуміння предмету дослідження, а саме: що таке кредитоспроможність і як вона може впливати на існуючі бізнес-моделі підприємства; яка роль кредитоспроможності у фінансовій підсистемі торговельного підприємства в умовах воєнного стану. Синтез використано для формування низки висновків, спрямованих на побудову чіткої концепції причинно-наслідкових зв'язків між кредитоспроможністю та новими бізнес-моделями воєнного стану. Причинно-наслідковий аналіз використано для створення мережі, що фіксує зв'язки та вплив упровадження нових бізнес-моделей воєнного стану. За допомогою аналізу встановлено логічну послідовність факторів та їх взаємозв'язків у межах всього процесу управління підприємством для реалізації процесу забезпечення кредитоспроможності в умовах воєнного стану. Виявлені елементи вказують на напрями, які необхідно впровадити на торговельному підприємстві для успішного процесу його розвитку.

В умовах ринкових перетворень, особливо відбудови після війни, ефективна діяльність суб'єкта господарювання неможлива без достатнього обсягу фінансових ресурсів і, відповідно, залучення різноманітних кредитів. Залучення позикового капіталу сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності торговельного підприємства, прискоренню руху його фінансових і матеріальних ресурсів, підвищенню ефективності використання капіталу, скороченню термінів окупності капіталовкладень, розширенню сфери і масштабів діяльності, формуванню різних цільових фондів, що підвищує ринкову вартість. Перш ніж схвалити надання кредиту позичальнику та укласти кредитний договір, фінансова установа повинна переконатися в тому, що кредит буде повернений. Адже, дотримуючись принципів кредитування, позичальник повинен сплачувати відсотки за його користування; кредит має бути забезпечений; вся сума кредиту має бути повернута кредиту. Таким чином, оцінка кредитоспроможності важлива як для кредитора, оскільки захищає його від кредитування збанкрутілих або фінансово нестабільних підприємств, так і для позичальника, оскільки дозволяє уявити його здатність вчасно розрахуватися за своїми боргами.

На сьогоднішній день бізнес працює в несприятливих економічних умовах. Пряме законодавче регулювання фінансової діяльності, нестабільність економічного та політичного середовища значно ускладнюють діяльність підприємств, негативно впливають на їх кредитоспроможність. Для того, щоб залишитися на ринку та розвиватися далі в таких умовах, компаніям необхідно вибудовувати стратегію управління кредитоспроможністю в умовах воєнного стану.

Кредитоспроможність - це комплексна оцінка здатності та надійності різних економічних організацій виконувати взяті на себе зобов'язання. Управління кредитоспроможністю торговельного підприємства в сучасних умовах є одним з основних напрямків його менеджменту. Ефективне здійснення цього процесу дозволяє торговельному підприємству швидко вирішувати проблеми в конкурентному середовищі та мати можливість своєчасно і в необхідному обсязі отримувати й погашати кредити. Все це підвищує вартість самого підприємства, забезпечуючи тим самим його інвестиційну привабливість.

Кредитоспроможність позичальника оцінюється на підставі системи показників, які відображають розміщення та джерела формування оборотних коштів, результати господарсько-фінансової діяльності позичальника. Вибір показників залежить від типу економіки, ступеня розвитку ринкових відносин, особливостей балансу та інших форм звітності позичальників, їх галузевих особливостей, форм власності.

Інтегральний показник фінансового стану юридичної особи розраховується за допомогою дискримінантної моделі багатовимірного коефіцієнта. У мирних умовах фінансові коефіцієнти визначаються на підставі даних фінансової звітності за останній звітний період. Положенням передбачено вісімнадцять моделей розрахунку інтегрального показника серед малих та середніх підприємств, а також серед великих та середніх підприємств та диференціацію моделей за дев'ятьма групами видів економічної діяльності [2].

Аналіз цієї методики робить можливим визначення кредитоспроможності юридичних осіб, а саме:

- визначення переліку економічних показників для кожного виду економічної діяльності;
- врахування галузевої специфіки суб'єктів господарювання;
- визначення рейтингового класу підприємства відповідно до його розміру (велике, середнє або мале).

Особливості надання кредитних послуг в умовах воєнного стану визначено Законом України № 2120-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії воєнного стану", а також змінено низку правил роботи банків та небанківських фінансових установ, у тому числі тих, що надають кредитні послуги [3].

Метою цих змін є полегшення ситуації для українських позичальників під час війни та в перший час післявоєнної відбудови економіки. Адже не всі позичальники в нинішніх умовах здатні вчасно обслуговувати кредити. Ключові зміни в обслуговуванні кредитів:

- у період дії воєнного стану та протягом 30 днів з дня його введення або відміни споживач не нестиме відповідальності перед кредитором у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом;
- у разі такого прострочення споживач звільняється, зокрема, від обов'язку сплати кредитором неустойки (штрафу, пені) та інших платежів,

сплата яких передбачена договором про надання споживчого кредиту за прострочення виконання (невиконання, неповне виконання) споживачем;

- неустойка (штраф, пеня) та інші платежі, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит, нараховані включно з 24 лютого 2022 року за прострочення виконання за таким договором, підлягають списанню;

- у разі невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит забороняється підвищувати процентну ставку за користування кредитом, крім випадків, коли встановлення змінюваної процентної ставки передбачено кредитним договором або договором про споживчий кредит;

- не скасовується нарахування процентів за користування кредитними коштами - таке нарахування є законним з боку кредитодавця.

Нові правила не є прощенням боргу, це кредитні канікули - відстрочка платежів за тілом кредиту та відсотками на час воєнного стану в країні. Тобто, під час канікул позичальник не платить за кредитом, але після їх завершення він повністю повертається до своїх зобов'язань. Якщо бізнес має можливість платити за кредитом, слід виконувати свої зобов'язання у звичайному режимі.

Висновки. Кредитні канікули допомагають вийти зі складної ситуації шляхом тимчасового полегшення фінансового навантаження без порушення зобов'язань перед кредиторами. Штрафні санкції та пеня за невиконання або неповне виконання умов кредитного договору під час кредитних канікул не застосовуються. Кредитна історія не погіршується, а це означає, що несплата за кредитом під час кредитних канікул не буде перешкодою для отримання кредитів у майбутньому.

Повний обсяг економічних втрат від повномасштабного вторгнення росії в Україну буде залежати, головним чином, від тривалості військових дій. Продовження структурних реформ, широка міжнародна підтримка та інтеграція України до Європейського Союзу відкриють шлях до швидкого відновлення країни. Залучення позикового капіталу сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності підприємства, прискоренню руху його фінансових і матеріальних ресурсів, підвищенню ефективності використання капіталу, скороченню термінів окупності інвестицій, а також розширенню сфери і масштабів діяльності, формуванню різних цільових фондів, тим самим підвищуючи ринкову вартість.

Список використаних джерел:

1. Панченко О. М., Пересипкіна А. В. Оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6694>. DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.91](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.91)
2. Постанова правління Національного банку України " Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями" від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text/>
3. Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Франчайзинг як форма (система) економічних відносин між юридично і фінансово незалежними підприємствами, які асоційовано діють за однією концепцією спрямування і профілізації одного з них – підприємства-власника інтелектуальних цінностей, що створюють ознаки його впізнаваності у підприємницькому середовищі (на ринку) і є засобом формування добробуту його засновників та ринкової вартості бізнесу, має відносно тривалу історію становлення і наукового осмислення, еволюційного вдосконалення механізму практичного впровадження.

Війна зупинила комунікації в галузі франчайзингу на вітчизняному ринку. Це не означає, що бізнес підприємців на територіях, вільних від активних бойових дій, зупинився, проте комунікації саме в пошуку нових партнерів та оприлюднення інформації про статистику мереж і їх відкриття практично не здійснюються.

Поряд з цим десятки франчайзингових компаній (фактично, майже всі) почали згортати роботу в росії чи повідомили про такі наміри в найближчий час, російські франшизи почали зникати із франчайзингових порталів у світі. На цьому тлі варто відзначити, що в 2022 році одночасно велись кілька цікавих перемовин про вихід в Україну міжнародних лідерів, як-то мережа магазинів 7/11. Проте перемовини були зупинені за кілька днів до вторгнення через відчуття небезпеки у менеджерів брендів, яке було спровоковано саме американською пресою [3].

Франчайзингові компанії в Україні по-різному реагують на сучасні виклики в умовах військового стану. Якщо з приводу операційного бізнесу застережень немає – практично всі повідомляють, що допомагають армії та країні, особливо ресторанні мережі, на яких, можна сказати, тримається харчування територіальної оборони та біженців, то з приводу подальшого просування франчайзингових концепцій відбувається повний хаос [3].

У цей час єдиним способом просування українського франчайзингу в світі стає участь у політичних кроках, які примусили б світову спільноту звернути увагу на війну в Україні. Одні компанії використовують воєнні інформаційні приводи для піару (як-то, Львівські Круасани та Анжеліна Джої), проте це

більше допомагає саме для реклами серед споживачів, а не потенційних франчайзі. Інші використовують цей час для поїздок по потенційним партнерам (саме на особисті зустрічі) в інших країнах (як-то, My Coffee), мотивують підприємців отримувати державні гранти для відкриття їх точок (Експрес Стрижка), проводять навчальні семінари із умовною назвою «Як відкрити бізнес під час війни». Подібні семінари Дія анонсували двічі за час війни, проте всі ці кроки не дають очевидного прогресу для ринку через відсутність готовності самих підприємців починати бізнес в таких складних умовах [3].

Українські франчайзери не скористалися шансом унікальної світової підтримки України в світі та проігнорували франчайзингові виставки в Парижі, Нью-Йорку, Дубаї тощо, де мали змогу на тлі підтримки українського народу отримати потенційних партнерів, які просуvalи б бізнес у своїх країнах.

Українські франчайзери не тільки ігнорують офлайн заходи, але й не беруть участь у віртуальних заходах, які стали поширеними за час пандемії.

Франшиза саме зараз є дієвим інструментом як для бізнес-еміграції, так і для просування українського бізнесу за кордон. Відчуваючи це, до чергової хвилі (можна вважати четвертої, перша – 2005-2006, друга 2009-2011, третя 2015-2017) виходу українських брендів за кордон підготувалися та почали вживати більш-менш успішних кроків АртХаус Буд, Elan, Uklon та ряд інших. Для власників цих компаній це поєднання власного розвитку та піклування про свою країну, в якій продовжує функціонувати вже діючий бізнес, як власний, так і по франшизі [1].

За даними Franchise Group, галузева структура франчайзингових об'єктів в Україні укрупнено характеризувалась такими співвідношеннями: у 2017 р. сфера послуг – 11 %, ресторанне господарство – 34.8 %, ритейл – 54.2 %; у 2018 р. сфера послуг – 15.4 %, ресторанне господарство – 39.4 %, ритейл – 45.2 %; на кінець 2020 року сфера послуг – 20.1 %, ресторанне господарство – 23.3 %, ритейл – 56.6 %. За 2021 р. структурні характеристики сформувались наступним чином: сфера послуг – 25 %, ресторанне господарство – 15 %, ритейл – 59 %, і ще 1 % припав на виробничу франшизу [2].

Причому спостерігається стійка тенденція вагомого переважання франчайзингових об'єктів за вітчизняними брендами у порівнянні із закордонними. У 2017 р. це співвідношення було як 2.9 до 1, у 2018 – 3.2 до 1, 2019 – 3.4 до 1, 2020 – 4 до 1, 2021 – 4.2 до 1 [2].

Масштаби і темпи розвитку франчайзингу логічно корелюють з показниками динаміки розвитку малого і середнього бізнесу в країні в цілому. Там, де його частка велика (США – 80 %, Європа – 67 %), ці процеси потужні і продуктивні. Тому є очевидною державна позиція щодо підтримки і стимулювання саме цієї частини підприємницького середовища [2].

Висновки. Франчайзинг як специфічна система економічних відносин і формат організації бізнесу розвивався синхронно з трансформацією сфери малого і середнього підприємництва як за видами діяльності, так і за географією охоплення, з набуттям глобального масштабу. Створення наукового базису проектування таких систем сприяло еволюційному вдосконаленню механізмів практичного впровадження, правового забезпечення реалізації

інтересів всіх учасників взаємодії, певної інституціоналізації цього сегменту підприємницького середовища. Отже, в умовах надзвичайного стану в країні, коли чинником стійкості і відновлення є не тільки військова, а й економічна стійкість, швидкість виходу національного бізнесу на хоча б допандемічну потужність є цільовим інструментом досягнення необхідного рівня економічної безпеки й національної безпеки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н. М, Савченко Д. В. Ринок франчайзингових послуг в Україні: переваги та недоліки. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. С. 7–11. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3970>).
2. Офіційний сайт Franchise Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://franchisegroup.com.ua/ru/catalog-franchise> – Назва з екрану.
3. Офіційний сайт Асоціації франчайзингу (Україна) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://franchising.org.ua/> – Назва з екрану.

УДК: 338.2

Олена Михайлівна БОРОДІНА

кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

СИСТЕМНІ РЕФОРМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Системні перетворення економічних відносин, що функціонують в ринкових умовах, які проводилися в Україні з моменту здобуття Незалежності, були спрямовані на трансформацію господарсько-економічного комплексу. Мета будь-якої економічної реформи – подолання кризових явищ, що виникли в економіці України, досягнення макроекономічної стабілізації та забезпечення подальшого зростання за рахунок розвитку виробничих сил та впровадження ринкових механізмів.

Повномасштабне російське вторгнення принесло для всієї країни дуже багато горя та зруйнувань. Зруйновані вщент міста, тисячі загиблих людей, мільйони біженців, які шукають прихистку як в безпечних регіонах України, так і за кордоном. Навіть люди, які безпосередньо не зіштовхувались з війною, відчули серйозний стрес, який доведеться ще довго долати. А економіка країни переорієнтувалась на забезпечення армії та підтримку військових. За таких обставин важко проводити економічні реформи, що спрямовані на подолання макроекономічної нестабільності. Однак Уряд країни продумує і впроваджує реформи економічного та соціального спрямування задля перемоги та майбутнього процвітання нашої країни.

Після 24 лютого був прийнятий ряд законодавчих змін, спрямованих на покращення соціальних послуг, збільшення спектру доступності медичних препаратів, підвищення рівня захисту населення. У деяких випадках заплановані новації відбуваються всупереч війні, в інших – вороже вторгнення стало каталізатором їх швидшого впровадження. І хоча в загальному плані хід реформ сповільнився порівняно з попередніми роками, наш Уряд продовжує працювати з перспективою на майбутнє.

1. Реформа податкової та митної служби.

Одна з найбільш дискредитованих у суспільстві – комплексна реформа податкових органів та митниці – протягом 2021-2022 рр., як і раніше, йде повільно та невпевнено з огляду на вкрай високу кадрову турбулентність в обох відомствах, де досі не призначено повноцінних керівників.

Інституційна реформа митниці так і не відбулась, незважаючи на всі необхідні законодавчі передумови та збалансований план КМУ. За кілька років змінилась низка керівників, було проведено кадрові ротації керівників регіональних митниць – проте реформу не можна вважати реалізованою.

Реформа податкової служби, яка почалась одночасно із реформою митниці, демонструє дещо кращі результати, зокрема у частині боротьби з мінімізацією податків [2].

2. Реформа податкової системи — оновлений Податковий Кодекс.

Пріоритетними кроками для покращення податкової системи фахівці визначили: запровадження заходів деофшоризації економіки, радикальне зменшення розміру шкідливих прямих податків (перехід до оподаткування тільки розподіленого прибутку та зменшення податків на працю, модифікації податку на землю), посилення контролю кордону та відповідальності за контрабанду; імплементація зобов'язань ЄС, а також нової редакції Бюджетного кодексу, що буде передбачати зниження неефективних видатків державного бюджету, які перерозподіляються через публічні фінанси, до цільового показника 33-35% від ВВП; оптимізацію структури видатків.

За останні роки було внесено зміни до податкового законодавства, які дозволяють мінімізувати втечу прибутку (капіталів) за кордон.

Упроваджені норми обмежать "офшорні схеми" та покращать контроль трансфертного ціноутворення, призведуть до суттєвого зменшення офшорних схем, але, поряд зі створенням в Україні сучасного інструментарію захисту та зміцнення національної податкової бази, вони мають декілька негативних наслідків.

Зокрема, закладають у діяльність податкової служби більш агресивну модель взаємодії з платниками податків, надаючи нові дискреційні повноваження (наприклад, норми щодо ділової мети або перевірок постійних представництв), що може сприяти збільшенню корупції.

Зниження навантаження на фонд оплати праці та заміна податку на прибуток інноваційним податком на виведений капітал, а також зниження загальнодержавних видатків залишаються вкрай важливою задачею, але реалізувати її можливо буде тільки у післявоєнний рік.

У зв'язку з війною близько половини бюджету України формуються завдяки допомозі міжнародних партнерів, тож погодити додаткові скорочення надходжень виглядає малоімовірним.

3. Запровадження сучасного трудового права, заснованого на свободі трудового договору, спрощення документального оформлення працівника [1].

Значні позитивні зміни у 2022 році відбулись у Трудовому законодавстві. Влітку 2022 року було ухвалено проєкт закону №5371 щодо лібералізації трудового законодавства, яким передбачено вільний трудовий договір для малого та середнього бізнесу, щоб зробити його основним засобом регулювання цих відносин.

У межах вільного трудового договору сторони на власний розсуд врегульовують свої стосунки: щодо системи та режиму оплати, працевлаштування та звільнення, робочого часу, тривалості робочого тижня, відпустки та вихідних тощо.

Це особливо важливо у сучасному світі, де з'явилися сотні нових креативних професій, які вимагають особливого режиму організації та

винагороди праці. Водночас цей вільний трудовий договір має все необхідне для захисту працівника.

Він має обов'язково містити всі гарантії для працівника, передбачені міжнародними конвенціями, а також істотні умови (місце роботи, дата, строк дії, умови оплати праці). Реалізація цього закону призведе до модернізації трудового законодавства в Україні, відхід від застарілих норм, наближення до світових правил провідних економік, зменшення бюрократії та втручання держави у ринкові відносини.

Ця реформа надає можливість робітникам та роботодавцям більш гнучко змінювати умови співпраці, зменшує витрати на адміністрування, що у підсумку надасть можливість встановлювати кращі умови праці.

4. Спрощена система оподаткування [2].

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності у 2020-2021 рр. стала ареною справжніх політичних баталій.

Платники єдиного податку отримали довгоочікуване збільшення граничних обсягів доходу, з 1 серпня 2021 року запроваджені програмні реєстратори розрахункових операцій, зменшено "трудова" штрафи, а з початку війни РФ проти України взагалі звільнено від нарахування та сплати єдиного податку та ЄСВ за себе платників єдиного податку 1 та 2 груп.

Платники єдиного податку 2-4 груп з 01.01.2022 року все ж таки отримали примусову фіскалізацію розрахунків, що є ускладненням для платників податків. На час воєнного стану вимогу щодо фіскалізації призупинено, але не скасовано.

Рада сприяння розвитку малого підприємництва при Офісі Президента напрацювала системний проєкт закону, який передбачатиме фіскалізацію виключно для окремих ризикових категорій платників та посилює контроль за неоформленими підприємцями, передбачає ефективні механізми стимулювання покупця отримувати чек та інші новації, спрямовані на покращення адміністрування.

Такі зміни, на думку експертів, є позитивними, відповідно до останніх досліджень, оптимальною моделлю фіскалізації є модель, при якій фіскалізовані мають бути ризикові категорії платників, і не мають бути фіскалізовані ті підприємці, які внаслідок фізичних обмежень не можуть перевищувати граничні обороти груп спрощеної системи.

5. Реформа енергетичного сектору [4].

У Декларації про наміри та у топ 10 пріоритетів було зафіксовано такі ключові напрямки реформування:

- Визначення крос-галузових монополій на ринку вугілля та електроенергії й умов їх примусового поділу, стимулювання видобутку газу та спрощення доступу у сфері газовидобутку.

- Проектування та будівництво вставок постійного струму з метою забезпечення вільного обміну електроенергією з країнами Європейського союзу та обмеження монополії на ринку електроенергії, або повна синхронізація з ЄС.

- Забезпечення екологічності енергетичної галузі шляхом створення системи публічного моніторингу викидів великих спалювальних установок, розробки та втілення квот, плану зменшення викидів, введення значного екологічного податку на викид.

- Забезпечення постійного доступного та достатнього фінансового ресурсу для реалізації енергоефективних проєктів в індивідуальних та багатоквартирних будинках. Фокусування на розвитку розподілених енергетичних ресурсів.

З цих пунктів реалізований повноцінно лише один — щодо синхронізації. У лютому 2022 року було обрано шлях синхронізації з ЄС, синхронізацію повноцінно забезпечено. Всі інші пункти на початковому етапі реалізації.

6. Запровадження безпаперових технологій: заборона державним органам вимагати інформацію, яка міститься у державних базах даних [3].

За останній рік було значно розширено функціонал онлайн-сервісу державних послуг Дія, який призначений для надання електронних послуг громадянам та бізнесу.

За допомогою Дія можна зареєструвати та закрити ФОП, отримувати різні довідки онлайн, подати заявку на отримання субсидій, записатись на вакцинацію від covid та багато іншого.

Також було прийнято системне рішення для мінімізації бюрократії (законопроект №5495) — законодавчо заборонено державним органам вимагати від фізичних та юридичних осіб інформацію, що є в державних реєстрах.

Які ж виклики виникли для українського суспільства, що потребують вироблення механізмів організаційно-економічного та правового характеру для відновлення та розвитку економіки? Зокрема, це [3]:

- упровадження державної програми гарантування воєнних ризиків за принципом страхування та надання доступу страховим компаніям України до перестрахування (дозволити валютні платежі) для формування пакетів із великими, зокрема, воєнними ризиками;

- запровадження прозорих та ефективних механізмів для відшкодування збитків громадянам та бізнесу за втрачене майно;

- забезпечення ефективного механізму виїзду за межі України у відрядження та ділові поїздки для керівників компаній, найманих працівників та ФОП;

- удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність, чітке розмежування вимушеного підприємництва на окупованих територіях та пособництва державі-агресору;

- створення прозорого механізму для розподілу міжнародної допомоги для регіонів;

- збереження податкового резидентства для українців, які тимчасово перебувають за кордоном;

- стимулювання переходу українського бізнесу з російського програмного забезпечення на українське ПО;

- впровадження програми розмінування на звільнених територіях.

Реалізація цих та низки інших змін надасть можливість підприємцям та громадянам вистояти у цей складний час, відновити робочі місця та виробничі потужності й навіть залучати нові інвестиції у відбудову України.

Список використаних джерел:

1. Богдан Данилишин. Структурні реформи, які здатні змінити Україну. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/31/687649/> (дата звернення: 21.11.22 р.).
2. Дмитро Боярчук. Третя спроба економічного прориву. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/tretja-sproba-ekonomichnoho-prorivu.html> (дата звернення: 21.11.22 р.).
3. Міжнародна конференція з питань реформ в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/mizhnarodni-konferenciyi-z-pitan-reform-v-ukrayini> (дата звернення: 21.11.22 р.).
4. Олег Гетман. Топ 10 реформ для зростання економіки: успіхи та провали Парламенту за 3 роки. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/1/693306/> (дата звернення: 21.11.22 р.).

УДК: 631: 364.1

Богдан Михайлович БОРОДІН

аспірант ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Трансформаційні процеси, які сьогодні відбуваються в економіці, політиці та суспільстві нашої держави, вимагають серйозно підходу та врахування їх особливостей при формуванні державної регіональної політики. Саме тому необхідним є визначення тактичних та стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку регіонів України з урахуванням особливостей трансформаційних процесів для того, щоб забезпечити мінімізацію можливих негативних наслідків для суспільства.

Функціональні економічні та соціальні зв'язки в межах регіону знаходяться під впливом трансформаційних процесів. Трансформаційний процес являє собою складний об'єкт, який потребує багатогранного розгляду. Трансформаційний процес у системі економічної безпеки регіону необхідно розглядати як суб'єктивний, об'єктивний процес, що відбувається в просторі та часі [2, с. 129].

Як зазначає Ураков Д. В., «трансформація позначає зміну чого-небудь, перетворення системи різного масштабу, глибини, спрямованості, спричинені внутрішніми або зовнішніми факторами. Враховуючи, що трансформаційні процеси змінюють якісні і кількісні характеристики, вони за своєю глибиною та системністю змінюють саму основу, природу суспільства.» [3, с. 190]. Так активні воєнні дії на певних територіях України спричинили різку трансформацію суспільно-економічного устрою даних територій. Через

повномасштабну війну державна регіональна політика потребує повного переосмислення. Нова типологія територій, новий підхід до податкового регулювання та стратегій громад, зміни в адміністративно-територіальному устрої.

Сама регіональна стратегія тепер має ґрунтуватися на новій типології територій. Якщо раніше регіони ділили за критерієм географічним, рельєфним (наприклад, гірські території), то зараз ключовим фактором стає безпека і віддаленість від збройних можливостей агресора. Саме на цей фактор в першу чергу зважатимуть інвестори. Рельєф, логістика, наявність інфраструктури і працездатного населення стає тим, що набувається, але не є критичним для інвестора.

Сьогодні Мінрегіон пропонує чотири типи:

- тимчасово окуповані території;
- території, де відбуваються бойові дії;
- опорні території;
- території глибоко тилу.

До опорних територій відносять ті, де спокійно, але при цьому вони надають першу допомогу тим територіям, де є бойові дії. До таких територій зараз відносять Одеську, Миколаївську, Житомирську, Дніпропетровську області.

Території глибоко тилу – найбезпечніші області, куди переселилося найбільше населення, куди відбувається релокація підприємств. Це регіони, з яких генерується промисловість, саме вони мають стати основою для економічного стрибка.

Така типізація носить тактичний тимчасовий характер, адже ситуація на фронті змінюється. І, наприклад, Херсон з тимчасово окупованої території тепер стає опорною.

Відповідно, інструменти державної регіональної політики для різних територій мають різнитися. У різних регіонах має запрацювати дещо різна податкова та економічна політика. Наприклад, у територіях глибокого тилу було б актуально здійснити передачу адміністрування місцевих податків на місця. Бо зараз держава не може повноцінно опікуватися цим питанням із низки причин.

Якщо раніше говорилося про певні преференції та інвестиції для високогірних територій, то тепер бажано забезпечити їх для територій, де тривали активні бойові дії і де потрібні активна відбудова та відновлення. Це означає, що має відбуватися перерозподіл фінансів з бюджетів територій глибоко тилу, що йтимуть у вигляді базової дотації на слабші регіони, які стали вразливими внаслідок війни [1].

Щодо стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів, то воно наразі має бути гнучким.

Прийняті на початок 2022 року територіальними громадами стратегії їх розвитку до 2027 року тепер є неактуальними.

Зараз має бути більше тактичних кроків. Потрібно мати стратегічне планування: на випадок абсолютно мирного плану; на випадок повторення

загострення; на випадок нового повномасштабного вторгнення. І відповідно до цього розуміти, як працюватиме економіка цієї чи іншої території у тих чи інших умовах. Місцеві органи влади мають бути готові до кожного сценарію розвитку подій.

Таким чином, визначення об'єктивних чинників трансформаційних процесів в системі економічної безпеки територій дозволить місцевим органам влади розробляти механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, аналізувати складні соціально-економічні умови для вирішення тактичних та стратегічних регіональних завдань.

Список використаних джерел:

1. Віталій Безгін. Як війна змінить регіональну політику в Україні: децентралізація, громади, податки, економіка. URL: <https://agropolit.com/blog/503-yak-viyna-zminit-regionalnu-politiku-v-ukrayini-detsentralizatsiya-gromadi-podatki-ekonomika> (дата звернення: 19.11.22 р.).
1. Поченчук, Г. М. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. Економічний аналіз: зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. Том 16. № 1. С. 123- 129.
2. Ураков Д. В. Трансформаційний менеджмент як засіб перетворення соціуму. Простір і час сучасної науки (25-27.04.2014 р.)
URL: <http://int-konf.org/konf042014/778-urakov-d-vtransformacyniy-menedzhment-yak-zasb-peretvorennayasocumu.html> (дата звернення: 19.11.22 р.).

УДК: 37.013

Ірина Анатоліївна ДАНИЛКІВ

викладач вищої категорії

Таращанського технічного та економіко-правового фахового коледжу
м. Тараща

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Економіка України зазнає великих збитків від російської збройної агресії. Ці втрати зараз оцінити складно, бо війна все ще триває.

Ключовими напрямками роботи Уряду в економічній сфері на сьогодні є стабілізація економіки й закладання основ для відбудови України та поствоєнного розвитку економіки. Про це заявила Перший віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки України Юлія Свириденко під час виступу на Київському міжнародному економічному форумі (КМЕФ) 17 листопада 2022 року.

Перший віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки підкреслила, що Уряд не чекає завершення війни, аби робити кроки для забезпечення успішної відбудови. Робота над залученням інвестицій, забезпеченням страхування ризиків, створенням відповідної нормативної бази тощо ведеться вже зараз.

«Ми всі розуміємо: відбудова відбуватиметься через архітектуру та інституції, які ми маємо створювати зараз.

По-перше, через Фонд відновлення. Наші міжнародні партнери надаватимуть кошти на реалізацію проектів соціальної інфраструктури, дорожньої інфраструктури.

По-друге, сьогодні йде мова про структурування фонду приватних інвестицій. Куди вкладатимуть кошти приватні інвестори і таким чином фінансуватимуть приватні інституції, які братимуть участь у відновленні», - зазначила Юлія Свириденко [1].

Надважливим питанням з точки зору залучення інвестицій залишається страхування воєнних ризиків. Уже досягнуто домовленості страхування військових ризиків на суму \$30 млн. з агенцією MIGA, що належить до групи Світового банку. Інвестори, придбавши поліс страхування, зможуть отримати до 90% відшкодування своїх потенційних збитків. Наразі в роботі два проекти: один – це іноземні інвестиції, другий – суто український проект.

Як акцентувала Юлія Свириденко, у перемовинах з партнерами щодо страхування Україна прагне, аби проекти поширювалися як на іноземних, так і на українських інвесторів: «Коли ми кажемо про страхування воєнних ризиків, то ми хочемо, щоб воно було поширене й на українського інвестора. Тобто, мова йде про те, що, якщо український інвестор хоче вкласти під час війни, то він повинен мати можливість це зробити і мати відповідне страхування ризиків», - зазначила Юлія Свириденко [1].

На наступний рік Україна планує мобілізувати на проект з MIGA до \$1 млрд. Також тривають перемовини з DFC, яка готова кредитувати український бізнес на суму до \$1 млрд. Підтримка можлива як прямим кредитуванням, так і страхуванням кредитного ризику позичальника.

Окрім того, Уряд веде відповідні перемовини з експортно-кредитними агентствами країн G7, зазначила Перший віце-прем'єр-міністр.

За словами Юлії Свириденко, вирішення питання страхування активізує процес залучення інвестицій. При тому, що й сьогодні інтерес інвесторів до України значний: вже зафіксовано понад 400 інвестиційних запитів на платформі Advantage Ukraine - як від потенційних інвесторів, так і пропозицій проектів у різних галузях.

«Не очікуючи на закінчення війни, ми маємо в суспільному діалозі зрозуміти, якою буде економічна стратегія поствоєнної України. Та, дійшовши згоди, робити всі потрібні кроки. На мій погляд, в чому Україна має бути привабливою – це своєю конкурентною податковою системою. Швидкою логістикою – товар має потрапляти в будь-який куточок Європи за 72 години. Ми маємо розвивати оборонний комплекс, military-tech, аграрну переробку, металургію, але теж на базі переробки.

Україна повинна отримати сталий доступ на ринки Європи і США. Бо сировина – це одна історія, а продукція переробки завжди була іншою, тут працювали тарифні та інші бар'єри. Тому ми стоїмо на позиції, що ЄС має продовжити дію Угоди про скасування мит для українських товарів. І минулого

тижня в США ми порушували питання щодо продовження дії окремої угоди на сталь», - зазначила Юлія Свириденко [1].

На світовому продовольчому ринку Україна має дуже велике значення, бо є одним із найбільших світових експортерів продовольства. До війни експорт становив понад 15% від світового ринку кукурудзи та близько 10% зернових. Але зараз продовольчий ринок знаходиться у кризовому стані через дію таких факторів:

- несприятливі погодні умови для світового врожаю с/г продукції;
- збільшення ціни на добрива, обумовлене зростанням ціни на газ, що призвело до підвищення собівартості зерна та іншої сільськогосподарської продукції;
- відмова багатьох компаній співпрацювати з країною-агресором після вторгнення росії в Україну;
- відсутність експорту зерна з України, що зумовило зміну цін на продовольство у світі – зросли ціни на м'ясо та інші продовольчі товари.

Більше 10% орних земель країни виявились не доступними для проведення посівної кампанії, що суттєво вплинуло на експортний потенціал країни і, відповідно, наповнюваність державного бюджету. Навіть якщо фермери при звичайних до надважких умов і знаходять шляхи зберігання, транспортування необхідних ресурсів та забезпечують інші важливі речі, щоб посівна таки відбувалася, то агрохолдингам, які є менш гнучкими, складніше адаптуватися до нових реалій [2].

Станом на початок квітня понад 50% українців втратили роботу. Насамперед це стосується працівників великих промислових підприємств, розташованих у південно-східному регіоні України [3].

Загальні втрати від транспортної блокади, зокрема морських торговельних портів (які забезпечували до 65% міжнародної торгівлі України, передусім за рахунок металургійної та аграрної продукції), становитимуть орієнтовно 3-5 млрд. доларів щомісяця (і це без урахування пошкодження об'єктів інфраструктури внаслідок системних бомбардувань) [5].

Південноукраїнський офіс Європейської Бізнес Асоціації України 4 серпня 2022 року організував онлайн-дискусію «Українська економіка під час війни. Що далі?». Розпочав дискусію Сергій Ніколайчук, заступник Голови НБУ, який поділився тим, як працює монетарна та валютна система в умовах війни, та розповів про перспективи української економіки.

«Наш базовий сценарій, по суті, є програмним, оскільки він передбачає ефекти від виконання низки необхідних заходів у сфері реалізації економічної політики. Ми в цей сценарій також заклали повноцінне відновлення роботи чорноморських портів України з початку 2023 року та досить суттєве зниження безпекових ризиків завдяки успішним діям української армії. Зрозуміло, що порівняно з довоєнним рівнем ризику залишатимуться досить високими», – зазначив Ніколайчук [4].

«Загалом ми очікуємо, що за цей рік ВВП України скоротиться на третину і лише частково нівелює ці втрати протягом 2023-2024 років. Зрозуміло, що такі втрати цього року зумовлені ефектами війни: прямими втратами

інфраструктури, руйнуванням підприємств, блокуванням морських портів, низьким попитом у більшості секторів, значною міграцією, суттєвою втратою людського потенціалу. Очікуємо, що вплив цих факторів буде досить вагомим до кінця цього року і відновлення у наступні роки буде зумовлюватися насамперед зниженням безпекових ризиків. Водночас, враховуючи значні втрати виробничого та людського потенціалу та все ще високі безпекові ризики, – темпи відновлення у 2023-2024 роках становитимуть близько 5-6% на рік», – розповів Ніколайчук [4].

З початку року офіційний курс гривні знизився на 34 %. З початку війни для боротьби з інфляцією НБУ дотримувався політики фіксованого курсу, до 20 липня штучно стримуючи валютний курс на рівні 29,25 грн/дол., витрачаючи міжнародні резерви (з початку року до червня резерви скоротилися на 26 %, або 8,1 млрд дол.), завдаючи шкоди експортерам, а отже, і економіці (доходам, бюджету). З 21 липня НБУ знизив офіційний курс гривні до долара на 25 % – до 36,5686 грн. за долар [5].

У I кварталі ВВП упав на 15,1% порівняно з аналогічним періодом 2021 р., у II кварталі НБУ оцінює падіння на рівні 39,3 % р/р [5].

Валовий продукт скорочується не тільки через прямі втрати активів і воєнні дії на частині території країни, але й внаслідок цілого ряду економічних проблем:

- порушення логістики;
- зростання собівартості виробництва продукції, проблеми із забезпеченням сировиною;
- скорочення внутрішнього попиту (міграція, падіння реальних доходів населення);
- непослідовна та нескоординована політика НБУ, Мінфіну, Мінекономіки, ОП і ВРУ, що спричинює зростання невизначеності, збільшення трансакційних витрат бізнесу та прямих фінансових втрат.

Бізнесу, який працює в умовах високої невизначеності, від держави потрібна послідовна і передбачувана політика, насамперед від НБУ і Мінфіну.

За прогнозами НБУ, інфляція у 2022 році прискориться трохи вище 30%, а в 2023 р. знизиться до 20% та у 2024 році – до однозначного рівня. Повернення інфляції до 5% очікується лише в 2025 році. Таке помірне зниження інфляції в наступні роки пов'язане з необхідністю корекції урядом низки адміністративних тарифів до ринкових рівнів, ураховуючи значну вартість енергоносіїв на світових ринках.

Світовий банк надав Україні допомогу на понад 13 мільярдів доларів США.

"Ця цифра вражає, - говорить віцепрезидентка Світового банку у справах регіону Європи та Центральної Азії Анна Б'єрде у розмові з DW. - Нам треба визнати, що ця війна має руйнівний вплив на Україну". Оцінки збитків України у війні, зроблені Світовим банком, було оприлюднено одночасно з даними Держкомстату, згідно з якими у другому кварталі поточного року ВВП України впав на 37 відсотків.

Війну можливо виграти тільки за умови сильної, стабільної економіки. Для цього уряду необхідний Антикризовий план, у якому зазначається перелік кроків та інструментів із подолання майбутніх викликів, що передбачає скоординовані дії всіх економічних регуляторів. Тактичні кроки такого плану мають корелювати зі стратегічними цілями України. Разом із створенням Антикризисового плану має бути створено і Антикризисовий штаб.

«Після закінчення війни можливостей для будь-якого бізнесу буде багато. Дуже важливо, щоб наша держава мала орієнтир на розвиток країни через підтримку малого бізнесу, бо якщо фокус буде, як завжди, на великі корпорації та монополістів, повернути сюди біженців, що вже перетнули наш кордон, буде вкрай важко» [6].

Список використаних джерел:

1. <https://www.kmu.gov.ua/news/strahuvannya-voyennih-rizikiv-maye-buti-poshirene-yak-na-inozemnih-tak-i-na-ukrayinskih-investoriv-yuliya-sviridenko-na-kmef>
2. Режим доступу: <https://agravery.com/uk/posts/show/cerez-bojovi-dii-nemozливо-provesti-posivnu-na-35-mln-gektariv-silgospzemel>.
3. Максимов В. Стало відомо, скільки українців втратили роботу через війну. Today. Ua. Режим доступу: <https://ukraine.today.ua/ru/stalo-yzvestno-skolko-ukrayntsev-poteryaly-rabotu-yz-za-vojny>
4. <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/>
5. <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo/dynamics>
6. Болтян О. Як працювати підприємцю, якщо навколо війна? Дзеркало тижня. 2022. 22 березня. Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/business/jak-pratsjuvati-pidprijetstvu-jakshcho-navkolo-vijna.html>.

УДК 658.8

Анастасія Володимирівна КИРИЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності, Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5647-7698>

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Ринок міжнародної електронної комерції почав стрімко розвиватись ще до початку пандемії, що пояснюється зростанням доступу до інтернету в усьому світі, і, як наслідок, кількість онлайн-покупців зростає щороку. Під час пандемії COVID-19 інтернет став одним з важливих засобів ведення електронного бізнесу в усьому світі [1, с. 41-42]. Частка роздрібних продажів електронної комерції в загальному обсязі продажів зросла протягом досліджуваного періоду з 13,6% до 19%, цьому зростанню сприяла пандемія та переміщення великої кількості магазинів в онлайн. Якщо проаналізувати

експертні дані [2], то можна зробити висновок, що роздрібні онлайн-продажі ростуть в середньому на 20% на рік, при цьому роздрібні зростають тільки на 3,5%. Це зумовлюється тим, що в світі все більше людей отримують доступ до мережі інтернет, за допомогою якої можуть здійснювати покупки в онлайн форматі. Різке зростання електронної комерції, спричинене COVID-19, збільшило частку роздрібних продажів онлайн в загальному обсязі роздрібних продажів в усьому світі (табл. 1).

Таблиця 1

Роздрібні продажі міжнародної електронної комерції

Держава	Роздрібні продажі онлайн, млрд доларів США			Роздрібні продажі всього, млрд доларів США			Частка роздрібних продажів онлайн в загальних, %		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Україна	2,4	2,9	4,0	34,3	42,0	45,5	7,0	6,9	8,8
Китай	1060,4	1233,6	1414,3	5755,0	5957,0	5681,0	18,4	20,7	24,9
США	519,6	598,0	791,7	5269,0	5452,0	5638,0	9,9	11,0	14,0
Великобританія	84,0	89,0	130,6	565,0	564,0	560,0	14,9	15,8	23,3
Корея	76,8	84,3	104,4	423,0	406,0	403,0	18,2	20,8	25,9
Канада	13,9	16,5	28,1	467,0	462,0	452,0	3,0	3,6	6,2
Австралія	13,5	14,4	22,9	239,0	229,0	242,0	5,6	6,3	9,4

Джерело: розраховано авторами за матеріалами [3; 4].

Що стосується європейської електронної комерції, то вона зросла в геометричній прогресії протягом пандемії COVID-19 в 2020 р. У європейських державах частка споживачів, які сьогодні роблять покупки в інтернеті частіше, ніж до пандемії, значна: Польща – 42%, Австрія – 38%, Німеччина – 33%, Швейцарія – 30%, Фінляндія – 24%, Норвегія – 22%, Швеція – 22%, Данія – 19% [5]. За оцінками опитування щодо витрат в інтернеті в 2020 р., в Австрії було витрачено 23,2 млрд євро; у Данії 13,1 млрд євро; німці витратили 162 млрд євро; норвежці – 16,4 млрд євро; швейцарці – 27 мільярдів євро; фіни – 11,8 млрд євро, у Швеції 21,3 млрд євро припадає на онлайн витрати; в Польщі – 22,2 млрд євро; [6].

У регіональному розрізі частка інтернет-користувачів та інтернет-покупців залежить від регіону Європи. Аналіз рис. 3 говорить про можливості залучення нових інтернет-покупців, навіть якщо не збільшується кількість залучених інтернет-користувачів. Так, в Україні інтернет-користувачів в 2021 р. було 65%, а інтернет-покупців лише 44%. Згідно прогнозу на 2022 р. очікується збільшення до 67% та 48% відповідно. Тобто, як в Україні, так в будь-якому регіоні Європи є можливості залучити високу частку вже існуючих інтернет-користувачів до покупок в інтернеті [7].

Порівнюючи український обсяг електронної комерції з іншими державами, можемо стверджувати, що Україна все ще знаходиться на стадії становлення. Враховуючи те, що український ринок не зрілий, він буде зростати швидкими темпами. У той же час, добре показує себе ринок роздрібної торгівлі, який зростає на 3,9%. Також в Україні постійно зменшується кількість офлайн магазинів, що позитивно впливає на онлайн

торгівлю. Незважаючи на великий щорічний приріст, Україні ще далеко до лідерів у галузі електронної комерції, хоча якщо досягти успіху в подоланні деяких проблем, потенціал росту нашої держави буде ще більший. Наприклад, рівень інтернет покриття в Україні складав 67% на 2019 р., що навіть не було середнім показником в Східній Європі, а кількість людей, які здійснювали покупки в інтернеті, становила лише 21% [8]. У 2021 р. кількість інтернет-покупців в Україні вже складала 44% (середній показник Східної Європи – 46%). Таке суттєве зростання можна пояснити пандемією COVID-19.

До бар'єрів, що заважають розвитку українського ринку електронної комерції, можна віднести обмежений доступ до окремих міжнародних платіжних систем, наприклад, PayPal. Кількість POS-терміналів на душу населення в Україні в 3 рази менша, ніж у Польщі [9]. А серед драйверів росту електронної комерції в Україні виділяють: зростання рівня проникнення інтернету; збільшення кількості користувачів смартфонів в Україні; обмеження, спричинені COVID-19; зростання довіри до цифрових платіжних систем; збільшення різноманітності та удосконалення способів оплати; розширення географії доставки та скорочення її термінів; низька вартість доставки; зростання індивідуального споживання; зростання надійності інтернет-продавців; розвиток інноваційних технологій [8].

Список використаних джерел:

1. Купалова Г. І., Артюх Т. М., Бодяковська А. В. Стратегія розвитку електронної комерції в період пандемії COVID-19. *Підприємництво і торгівля*. 2021. № 28, С. 40-48.
2. Clement J. Global retail e-commerce sales 2014-2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales/> (дата звернення: 15.08.2022).
3. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/statistics> (дата звернення: 15.08.2022).
4. Украинский e-commerce в семи графиках. Итоги 2020-го и тренды будущего. URL: <https://tech.liga.net/technology/article/ukrainskiy-e-commerce-v-semi-grafikah-itogi-2020-go-i-trendy-buduschego> (дата звернення: 15.08.2022).
5. Європейська електронна комерція зросла вдвічі-втричі в умовах пандемії. URL: <https://elnews.com.ua/uk/yevropejska-elektronna-komercziya-zrosla-vdvichi-vtrychi-v-umovah-pandemiyi/> (дата звернення: 15.08.2022).
6. The E-commerce Report 2020. URL: <https://www.nets.eu/Media-and-press/news/Documents/Nets-e-commerce-2020-international.pdf> (дата звернення: 15.08.2022).
7. European e-commerce report 2022. URL: <https://www.thuiswinkel.org/webshops/kennisbank/downloads/european-e-commerce-report-2022/> (дата звернення: 15.08.2022).
8. Омельчук Н. Як змінився ринок електронної комерції в Україні за 2020 рік: дослідження. URL: <https://psm7.com/uk/e-commerce/kak-izmenilsya-rynok-elektronnoj-kommercii-v-ukraine-za-2020-god-issledovanie.html> (дата звернення: 15.08.2022).
9. Цифрова економіка та інформаційно-комп'ютерні технології. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/581/51d/60258151d2896461958259.pdf> (дата звернення: 15.08.2022).

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВІДНОВЛЕННЯ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Забезпечення відновлення української економіки в післявоєнний період покладається на людський капітал, що є головним чинником забезпечення розвитку країни, її конкурентоспроможності в глобальному вимірі. Проте сам людський капітал внаслідок воєнної агресії з боку Росії поніс значні прямі та опосередковані втрати. До прямих втрат належать вимушена міграція, примусова депортація населення України в Росію, вбивство мирного населення, загибель військових.

За даними звіту Міжнародної організації міграції, загальна кількість переміщених осіб становила 13,7 млн, з них 5,7 млн осіб покинули Україну. За оцінкою Міністра освіти і науки, із загальної кількості тих, хто вимушено виїхав з України за кордон, 2,5 млн осіб – це діти шкільного віку та студенти, ще 22 тис осіб складають вчителі. Тому існує загроза потенційної втрати близько 40% студентської та учнівської молоді, яка є трудовим потенціалом країни. Цілком доречним буде припущення, що частина з тих, хто виїхав, не повернеться. Це буде залежати від тривалості війни та масштабів руйнувань на території регіону, а також від можливостей українців знайти гідну роботу за кордоном, а для українських здобувачів освіти – отримати доступ до освітньої системи.

Оскільки в Черкаській області немає бойових дій, то вона стала прихистком для внутрішніх переселенців, що супроводжується такими соціальними проблемами, як забезпеченість житлом, працевлаштування. До Черкащини приїхали майже 150 тисяч українців з різних областей країни, де тривають бойові дії. Щодня в Черкаси прибувають до півсотні переселенців. На сьогодні в області є близько семи тисяч додаткових місць для поселення ВПО. В облаштуванні нових домівок для внутрішньо переміщених людей допомагають міжнародні та волонтерські організації. Зокрема, за останні кілька тижнів отримали гуманітарну допомогу від Міжнародної організації міграції, УВКБ ООН та інших благодійників.

Аналіз таких прямих наслідків війни для демографічної складової людського капіталу, як кількість вбитого і пораненого мирного населення, загибель військових на сьогодні не можливий через відсутність статистичних даних, що складають військову таємницю. Проте, використовуючи метод спостережень, можемо стверджувати, що і Черкаська область несе людські втрати. У місті Умань перші втрати цивільного населення були вже 24 лютого 2022 р. А місцеві кладовища поповнюються могилами воїнів-героїв.

Особливих втрат зазнала освітня складова людського капіталу. На підконтрольних Україні територіях, в тому числі в Черкаській області, негативним наслідком стало припинення освітнього процесу з початку військової агресії терміном від 2 до 4 тижнів. Наразі освітній процес у більшості закладів освіти відновлено в основному у дистанційному форматі з застосуванням інформаційних технологій. Проте не всі учасники мають доступ до освітнього матеріалу через руйнування енергетичної системи, поганий інтернет-зв'язок та відсутність необхідного технічного обладнання. Можна констатувати, що загальна якість дистанційної освіти не набула того рівня, що забезпечує зростання людського капіталу.

Особливих збитків людському капіталу завдає руйнування інфраструктури. Недаремно ворог вибрав цей напрям, бажаючи знищити українців голодомором енергетичним – щоденно руйнуючи енергетичну систему. Втрати України від руйнування фізичної інфраструктури (житлових будинків, комунальної, дорожньої, залізничної інфраструктури; освітніх та медичних закладів тощо) країною-агресоркою становлять понад 600 млрд євро. Про це заявила Голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн [1].

Відстоюючи свою незалежність, свободу на фронті, направляючи всі сили на перемогу, українці вже сьогодні будують плани на відновлення людського капіталу у повоєнний період, що включають такі основні напрямки: повернення громадян України на батьківщину та вибудовування ефективної системи формування, розвитку людського капіталу всередині країни.

Повернення мігрантів потребує відновлення зруйнованого житлового фонду та цивільної інфраструктури – людина повинна мати місце проживання. Таке відновлення має передбачати розбудову «розумних» міст, які характеризуються інтелектуальною системою забезпечення життєдіяльності.

Головною умовою формування середовища в країні, до якої варто повертатися, є програми стимулювання розвитку бізнесу та самозайнятості. Вони повинні мати комплексний характер та передбачати систему механізмів підтримки: фінансових (податкові пільги, кредитні програми, інвестиційні проекти), регуляторних (спрощені правила регулювання та адміністрування бізнесу), освітніх (навчання кращим практикам ведення бізнесу), цифрових (формування цілісної цифрової інфраструктури). Відновлення бізнес-середовища має відбуватися на засадах створення робочих місць з гідними умовами праці. Саме такий підхід створить умови для повернення людського капіталу на батьківщину попри те, що певна частина мігрантів знайшла гідну роботу за кордоном [2].

Приймаючи внутрішньо переміщених осіб, обласна влада працює над їх працевлаштуванням та створенням нових робочих місць. Одним з напрямів такої роботи є сприяння релокації підприємств, що переміщуються на Черкащину з охоплених війною регіонів. Нині вже понад три десятки бізнесів розпочали роботу на новому місці. А це додаткові робочі місця, зокрема й для внутрішньо переміщених осіб. Серед переміщених бізнесів та тих, що завершують релокацію, більшість – підприємства торгівлі, деревообробної, харчової та легкої промисловості, а також виробництво будівельних матеріалів.

У державному бюджеті на 2023 рік на активні програми зайнятості заклали 2,5 млрд грн, що є безпрецедентно високою сумою, втричі більшою, ніж на ці цілі було передбачено поточного року. Найбільше підприємці взяли антикризових кредитів – 60,7 млрд грн, а також на рефінансування попередньо отриманих кредитів – 28,8 млрд грн. Окрім того, на антивоєнні цілі було видано 25,3 млрд грн, на інвестиційні цілі – 11 млрд грн. Аграрії отримали 25 млрд грн кредитних коштів на підтримку своєї діяльності, торговельні компанії взяли 1 млрд грн кредитів для поповнення обігових коштів. Найчастіше кредитуються за програмою підприємства, що працюють у сфері сільського господарства (53%), торгівлі та виробництва (24%), промислової переробки (14%).

Урядова програма «Доступні кредити 5-7-9%» дозволяє залучити до 60 млн грн під 0% на період дії воєнного часу +1 місяць. Для роздрібних торгових мереж доступні кредитні кошти в розмірі до 1 млрд грн під 5% річних, що дає їм змогу вчасно розрахуватися з постачальниками та поповнити фінансовий баланс.

В Україні продовжується фінансування програми мікрогрантів «Власна справа», що є надзвичайно важливим як для відновлення та розвитку економіки, так і для подолання проблеми безробіття в країні.

Після війни постане питання, особливо в маленьких містечках, як одночасно і заробляти кошти, і відновлювати свої громади. Черкаській області необхідно приєднатися до ініціативи «Армія відновлення», яка передбачає механізм переходу людини зі статусу безробітного в статус зайнятої особи. Виконуючи суспільно корисні роботи, безробітний не тільки буде отримувати зарплату, більшу ніж виплати по безробіттю, але й приносити користь суспільству. Збільшиться купівельна спроможність таких громадян, а відтак і зростатиме потреба у виробництві товарів та наданні послуг, що призведе до створення нових робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Війна з Росією завдала Україні збитків на 600 млрд євро. URL: https://lb.ua/economics/2022/11/30/537563_viyana_z_rosiieyu_zavdala_ukraini.html
2. Лібанова Е. Війна з Росією: як дати роботу біженцям і що робити після. Дзеркало тижня. 16.03.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/vijna-z-rosijeju-jak-dati-robotu-bizhentsjam-i-shcho-robiti-pislja.html>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКУ

Кадрова політика - це поняття, яке здавна застосовується в кадровій сфері нашої країни, під яким розуміється ставлення організації до персоналу та сукупність способів її впливу на працівників задля досягнення конкретних цілей [1].

Кадрова політика є складовою всієї управлінської діяльності й виробничої політики організації та має на меті створити згуртовану, відповідальну, високорозвинену та високопродуктивну робочу силу.

На ефективність кадрової політики впливає багато факторів, що мають неоднозначні стани: персоналозалежність; ситуація на ринку праці; стан бізнесу; вид стратегії організації; життєвий цикл організації; розмір організації; стан навколишнього середовища.

Загальні вимоги до кадрової політики в сучасних умовах: кадрова політика має бути тісно пов'язана зі стратегією розвитку підприємства; кадрова політика має бути досить гнучкою; кадрова політика має бути економічно обґрунтованою його реальними фінансовими можливостями; кадрова політика має забезпечити індивідуальний підхід до працівників.

Кадрова політика спрямована на формування такої системи роботи з кадрами, яка орієнтується на отримання як економічного, так і соціального ефекту за умови дотримання чинного законодавства.

Кадрова політика може бути швидкою, рішучою, заснованою на формальному підході, пріоритеті виробничих інтересів, або, навпаки, заснованою на обліку того, як її реалізація позначиться на трудовому колективі, до яких соціальних витрат це може призвести [2]

Зміст кадрової політики стосується принципів позицій підприємства щодо підготовки, розвитку персоналу, забезпечення взаємодії працівника і підприємства. Кадрова політика пов'язана з вибором цільових завдань, розрахованих на далеку перспективу, поточна кадрова робота орієнтована на оперативне вирішення кадрових питань. Між ними має бути взаємозв'язок, який буває зазвичай між стратегією та тактикою досягнення поставленої мети.

Кадрова політика має і загальний характер, коли стосується кадрів підприємства загалом, і приватний, вибірковий, коли орієнтується на вирішення специфічних завдань, що стосуються окремих структурних підрозділів, функціональних чи професійних груп працівників, категорій персоналу [3].

У сучасних умовах ринкових відносин та ринку робочої сили системі управління персоналом надається особливо важливе значення.

Кожне підприємство само для себе обирає таку модель управління персоналом, яка враховуватиме якості робочого середовища, характерні для цього підприємства. Кожна модель управління персоналом має свої цілі, які досягаються шляхом комплексного застосування методико-аналітичних програм.

Кадрову політику усвідомлено та послідовно втілюють як лінійні та функціональні керівники (в основному вищого та середнього рівнів), так і професійна кадрова служба.

У реалізації кадрової політики провідну роль відіграє професійна кадрова служба. Вона виступає в ролі консультанта, методиста, помічника в кадровій політиці для підвищення ефективності підприємства.

Визначальну роль у підвищенні ефективності роботи організацій, як і раніше, відіграє економічний аспект. Нові економічні умови вимагають нових технологій кадрової роботи. Формування, розвиток та використання кадрового потенціалу організації повинні будуватися на плановій основі. У зв'язку з цим зростає роль кадрового планування та інформаційного забезпечення роботи.

Кожна зі сфер має власну специфіку і свій ступінь впливу на економіку трудових відносин.

Кадрова політика має будуватися з урахуванням формування існуючого ринку праці й специфіки виробництва на самому підприємстві. Критерієм її оцінки має стати ефективність економіки виробництва [4].

Кадри, як відомо, вирішують усе. Підприємству потрібні такі працівники, які б не тільки сумлінно виконували свої функціональні обов'язки, а й діяли творчо, постійно шукали та знаходили нові можливості підвищення ефективності своєї праці, зростання кваліфікації, виявлення та приведення в дію глибинних резервів нарощування результатів та покращення якості трудової діяльності.

Для цього необхідна ретельно розроблена та послідовно реалізована кадрова політика організації. Це є особливо важливим за сучасних умов.

Ефективність управління - категорія складна та багатогранна, яка виражається у таких елементах: ефективність праці працівника; праці апарату управління, його окремих органів та підрозділів; ефективність системи та самого процесу управління [5].

Оцінка ефективності управління трудовими ресурсами необхідна для визначення досяжності цілей, які стоять перед підприємницької структурою. Підвищення ефективності управління трудовими ресурсами є важливою умовою підвищення ефективності управління підприємницькою структурою загалом.

Продуктивність праці є одним із найважливіших показників економічної ефективності. Продуктивність праці - це вироблення продукції на одного працюючого за одиницю часу або витрати на виробництво одиниці продукції.

На перший погляд може здатися, що в умовах ринкових відносин місця нормуванню праці в підприємницьких структурах немає. Але це неправильно, оскільки його відсутність позбавляє відносини між роботодавцем і працівниками об'єктивної основи і надає заробітній платі характеру милостині [1].

Оскільки праця за винагороду у вигляді заробітної плати - це насамперед оцінка фактичних трудових витрат та результатів праці з позиції їх відповідності нормам, то зневага до них може призвести до зниження рівня праці, продуктивності праці, інтенсивності, а відповідно, і до падіння рівня виробництва.

Підвищення ефективності управління трудовими ресурсами передбачає знаходження найкращих організаційних форм, методів, технологій управління з метою досягнення підприємницькою структурою певних економічних результатів відповідно до заданого критерію або системи критеріїв, у яких визначення рівня інтенсивності праці має одне з найважливіших значень.

Принципи кадрової політики, на яких будується управління персоналом підприємства, представлені на рис. 1.

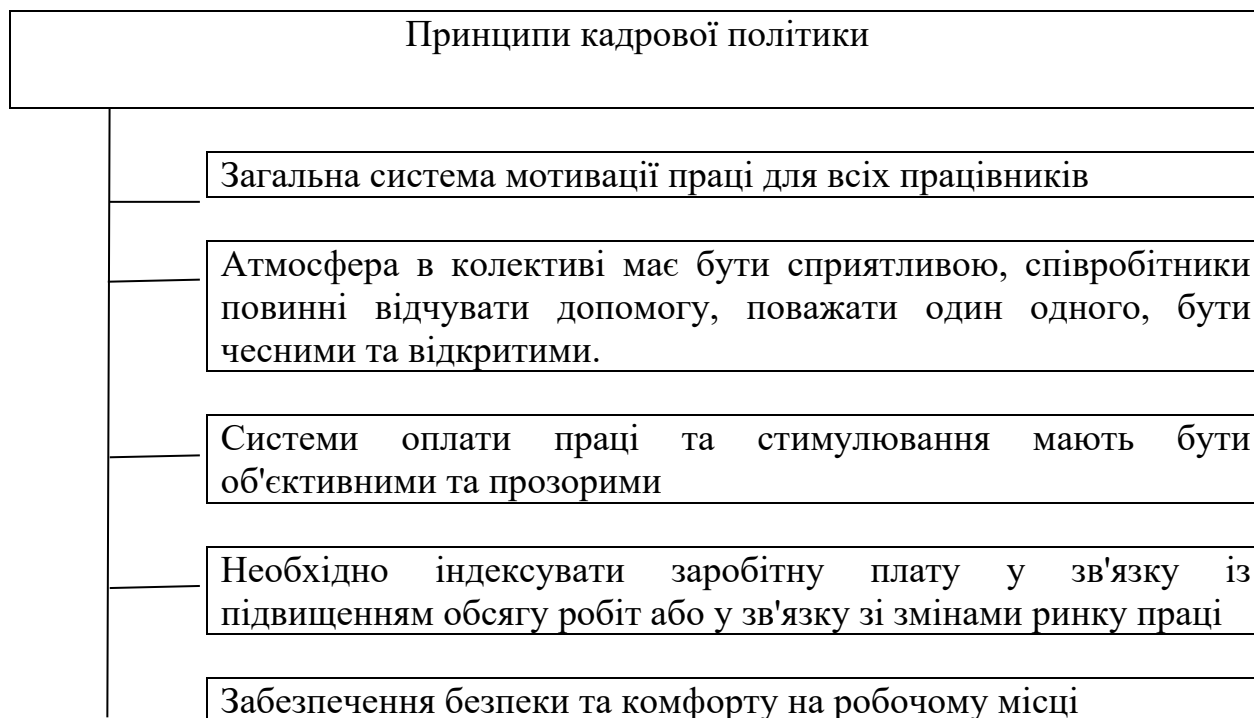

Рисунок 1. Основні принципи кадрової політики

Зміст кадрової політики визначається рамками, заданими стратегією, що виробляє керівництво відповідно до всіх чинників, які на неї впливають.

Сучасна кадрова політика підприємства має бути спрямована на ринкові умови господарювання. Головна мета політики полягає у забезпеченні кожного

робочого місця, кожної посади персоналом відповідної професії та спеціальності й належної кваліфікації.

Досягнення суб'єктом господарювання кінцевої мети кадрової політики має передбачати виконання таких основних функцій: розробка і корекція стратегії формування та використання трудового потенціалу відповідно до змін в умовах господарювання; набір та формування необхідних категорій персоналу; підготовка персоналу до відповідної професійної діяльності; оцінка персоналу; мотивація дотримання належного режиму трудової діяльності та високої продуктивності праці; постійний моніторинг безпеки праці; забезпечення соціальної захищеності персоналу підприємства; реалізація постійних контактів між керівництвом та представниками трудових колективів.

Функції реалізуються службами персоналу у тісній співпраці як з генеральною дирекцією, так і з відповідними структурними підрозділами підприємства, які так чи інакше беруть участь у розробці та реалізації кадрової політики.

Практичне застосування належної системи управління персоналом має спиратися на сучасну концепцію та відповідну стратегію управління. Одним з важливих етапів реалізації обраної системи управління персоналом є практичне здійснення набору необхідних фірмі категорій працівників.

Кадрова політика є складовою всієї управлінської діяльності та виробничої політики організації. Вона має на меті створити згуртовану, відповідальну, високорозвинену та високопродуктивну робочу силу.

У сучасних умовах ринкових відносин та ринку робочої сили системі управління персоналом надається особливо важливого значення. Кожне підприємство саме для себе обирає таку модель управління персоналом, яка буде враховувати якості робочого середовища, характерні для підприємства. Кожна модель управління персоналом має свої цілі, які досягаються шляхом комплексного застосування методико-аналітичних програм.

Список використаних джерел:

1. Вагонова О. Г., Ісіков С. М., Тимошенко Л. В., Літвінов Ю. І. Формування кадрового потенціалу в об'єднаних територіальних громадах України. Демократичне врядування. 2018. № 22.
2. Хоронжий А. Г. Соціальне управління : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2019. 290 с.
3. Федоренко В. Г. Менеджмент. 2018. С. 624.
4. Клименко О. В. Кадрова політика в Україні: напрям розвитку та шляхи реалізації. Економіка і держава. 2015. № 12. С. 84–88.
5. Лозовський О. М., Рабей Н. Р. Основні напрямки вдосконалення кадрової політики вітчизняних підприємств. Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології : збірник наукових праць ІІ Всеукраїнської практичної інтернет-конференції 16 жовтня 2015 р. Вінниця, 2015. С. 495–498.

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНАХ

Системні реформи, які проводяться наразі в Україні, взаємопов'язані й охоплюють різні аспекти економічного життя регіонів країни. При цьому важливою складовою реформування має бути створення сприятливих умов для розвитку підприємницького середовища в кожному регіоні держави, яке б відповідало загальносвітовим і європейським стандартам.

Розвиток підприємництва передбачає впровадження інституційних механізмів підтримки підприємництва. Інституційні механізми підтримки підприємництва відображаються в поєднанні управлінського та забезпечуючого елементів. Через управлінський елемент підтримки відбувається вирішення організаційно-адміністративних питань, планування і контроль, через забезпечуючий елемент – сприяння забезпеченню підприємництва матеріально-технічними ресурсами, інформаційне обслуговування, надання кредитів тощо. В основі і управлінського, і забезпечуючого елементів лежить економічна функція, яка спрямована на забезпечення, управління, стимулювання економічної діяльності підприємців [1, с. 6].

Будь-яке втручання уряду прямо чи опосередковано у розвиток підприємництва потрібно кваліфікувати як управління його розвитком, що передбачає цілеспрямовану, комплексну діяльність державних та недержавних інститутів, спрямовану на поєднання, узгодження, комбінування різних форм, методів регулювання, підтримку, стимулювання і мотивацію розвитку суб'єктів підприємництва та їхньої інфраструктури.

Сутність зазначених інститутів розкривається та реалізується в їхній взаємодії з суб'єктами підприємництва через головні функції управління, реалізація яких і передбачає формування механізмів управління розвитком підприємництва.

Сучасна політика регіонів з проблем розвитку регіонального підприємництва повинна формуватись на підставі усвідомлення інтересів регіону та визначення стратегії його розвитку, ролі, місця і функцій регіонального підприємництва в ній.

Регіональна система підтримки підприємництва, як правило, складається з таких чинників:

- адміністративних – взаємодія структур, що уповноважені здійснювати підтримку малого підприємництва на рівні регіону;
- нормативно-правових – підготовка та реалізація рішень регіонального рівня й участь у розробці проєктів законів;
- організаційних – сфера інфраструктури, підприємства-оператори і виконавці регіональних програм підтримки підприємництва;

- фінансово-економічних – розробка й удосконалення механізму фінансової та майнової підтримки малого підприємництва, включно з контролем за цільовим використанням коштів фінансової підтримки.

У більш загальному вигляді інституційний механізм регулювання розвитку підприємництва зводиться до трьох груп інститутів: організаційно-правових, фінансових та економічних (табл. 1), при цьому наголошується на необхідності їх використання у комплексі на макро-, мезо- і мікрорівнях [2, с. 46].

Таблиця 1

Інституційні механізми регулювання розвитку підприємництва

Організаційно-правові інститути	Економічні інститути	Фінансові інститути
Механізми підвищення якості договорів купівлі-продажу державного і комунального майна. Механізми контролю договірних зобов'язань. Механізми заміни менеджменту на приватизованих малих підприємствах. Механізми вдосконалення правової і нормативної бази. Механізми інформаційної підтримки. Механізми страхування. Механізми легалізації тіньової економіки. Механізми захисту прав власності. Механізми залучення малих підприємств у сферу зовнішньоекономічної діяльності. Механізми квотування. Механізми субконтрактації. Механізми франчайзингу.	Механізми мотивації і стимулювання науково-технічного розвитку виробництва; високоякісної праці; підприємництва; мотивації господарювання. Механізми створення додаткових робочих місць. Механізми ціноутворення при продажу державного майна. Механізми перерозподілу кадрів між державним і недержавним секторами економіки. Механізми переоформлення прав на землю. Механізми розукрупнення великих державних підприємств (комерціалізація). Механізми корпоративної діяльності. Механізми реституції і реприватизації. Механізми конкуренції і ринкового ціноутворення. Механізми бізнес-планування.	Механізми перерозподілу фінансових потоків між державним і недержавним секторами економіки. Фіскальні механізми. Механізми мікрокредитування. Механізми фінансової підтримки. Механізми надання пільг окремим категоріям суб'єктів підприємництва. Механізми участі держави в капіталі компаній. Механізми санації і банкрутства збиткових підприємств. Механізми активізації ринку нерухомості. Механізми усунення територіальних диспропорцій у розвитку підприємницького сектора. Механізми залучення інвестицій: емісія акцій і облігацій; реінвестування прибутку.

З метою недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, усунення перешкод для розвитку господарської діяльності створено єдину систему розробки та прийняття регуляторних актів.

Задля зменшення адміністративного тиску на підприємців [3]:

- упорядковано процедури проведення перевірок суб'єктів господарювання контролюючими органами, усунуто дублювання функцій контролю різними органами, зменшено кількість контролюючих органів, діяльність яких переорієнтовується із застосування покарань на запобігання порушенню норм законодавства та профілактику порушень;

- зроблено перші кроки щодо захисту бізнесу від протиправного захоплення підприємств (рейдерства);

- спрощено механізми одержання документів дозвільного характеру;

- запроваджено європейські принципи видачі документів дозвільного характеру; вдосконалюються механізми фінансової підтримки суб'єктів підприємництва;

- запроваджено єдиний спрощений порядок державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Реєстрація бізнесу сьогодні відбувається протягом 1-3 днів. За цим показником (за даними експертів Світового банку) Україна входить в десятку кращих країн Європи. Створено Єдиний державний реєстр юридичних і фізичних осіб-підприємців, відомості якого є відкритими і загальнодоступними, запроваджується електронна реєстрація суб'єктів господарювання.

На сьогодні вже завершена робота щодо суттєвого скорочення переліку видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, ліцензування залишене лише для тих видів господарської діяльності, що становлять підвищену небезпеку для життя, здоров'я працівників, навколишнього середовища або пов'язані з безпекою держави.

Одним із пріоритетних завдань Уряду залишається забезпечення діалогу між владою, бізнесом і громадянським суспільством, підвищення інвестиційної привабливості регіонів України.

Список використаних джерел:

1. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія /За заг. ред. док. економ. наук, професора А. І. Ковальова. Одеса: Атлант, 2014. 178 с.
2. Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Заяць В. М. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016., 430 с.
3. Надання адміністративних послуг у період воєнного стану – роз'яснення для громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15084> (дата звернення: 20.11.2022).

Тетяна Володимирівна ОЛЕЩЕНКО

магістрантка кафедри менеджменту, публічного адміністрування і маркетингу ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

Тетяна Володимирівна ЗАПОРОЖЕЦЬ

доктор наук з державного управління, доцент кафедри менеджменту, публічного адміністрування і маркетингу ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ПУБЛІЧНОМУ ТА ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ: КОРЕЛЯЦІЙНІ ЗАЛЕЖНОСТІ

Інноваційний процес (у широкому розумінні, далі – ІП) – це цілеспрямований спосіб перетворення інноваційних ресурсів у новітні продукти, технології, організаційно-управлінські рішення, що затребувані ринком, суспільством та є перспективними з позицій отримання комерційного, соціально-економічного або інших суспільно-корисних ефектів.

У приватному секторі суспільні потреби породжують нову ідею, яка, проходячи стадії розробки і виробництва, потрапляє на ринок у вигляді нової (інноваційної) продукції через відповідні канали збуту.

Аналіз теорії і практики ІП свідчить про історичну ретроспективу інноваційних процесів, які систематизовані Р. Росвеллом за п'ятьма поколіннями: перше покоління ІП (50–60 роки ХХ ст.); друге покоління ІП (60–70 роки ХХ ст.); третє покоління ІП (70–80 роки ХХ ст.); четверте покоління ІП (середина 80-х років ХХ ст. – теперішній час, запропоноване Б. Твісом); п'яте покоління ІП (сьогодення – майбутнє, запропоноване П. Друкером).

У публічному секторі суспільні й ринкові потреби зумовлюють необхідність створення нових форм їхнього задоволення, з появою яких формується нова цінність, що втілена у відповідній управлінській послугі задля обміну на лояльність з боку громадян і ринку.

Порівнюючи задоволення потреб у приватному та публічному секторах, дослідники вказують на відсутність в останньому явно вираженої жорсткої конкуренції та прагнення до інноваційного розвитку. Однак науковець звертає увагу на те, що інновації в організації, передусім, викликані внутрішніми причинами її функціонування, де суб'єкт управління впливає на об'єкт управління з метою досягнення визначених цілей.

У разі незадоволення суспільних та ринкових потреб система державного управління втрачає свій вплив у певній сфері, що ще більше може дестабілізувати економіку. Особливості форм об'єктивації нововведень у публічному секторі дослідники вбачають у нових цінностях (нових

стандартах управлінської діяльності), які втілені у відповідній управлінській послугі й обмінюються на лояльність (довіру) з боку громадян і ринку. Такий підхід, на нашу думку, є найбільш практичним і найбільше може бути реалізованим в умовах невизначеного майбутнього країни. У зв'язку з цим інноваційний процес для публічного сектору може виглядати наступним чином (рис.1).

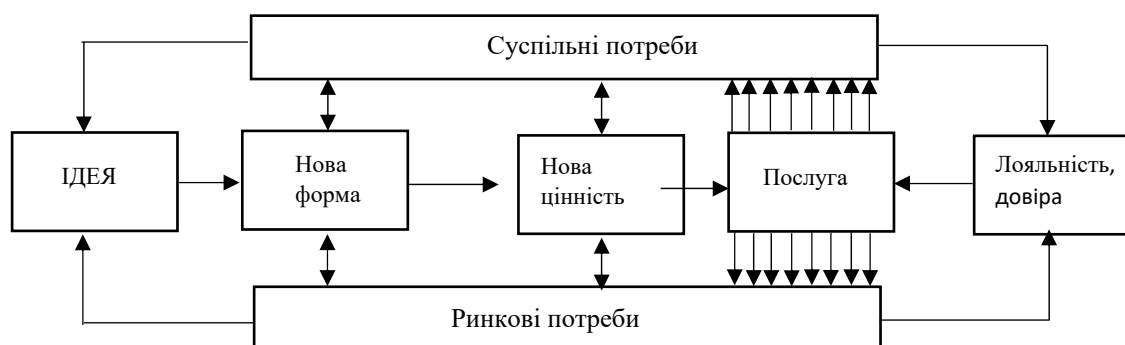

Рис.1 Інноваційний процес для публічного сектору

**Складено автором на основі [5, с. 64]*

Для публічно-управлінської практики цікавою є модель ІІ третього покоління, яка була запропонована Е. Карлаускас, А. Вейр та іншими дослідниками та проаналізована Н. Чухрай та Р. Паторою з позиції стратегічного управління розвитком організації.

У цій моделі науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи розглядаються як передумова не тільки конкурентоспроможності підприємства (організації), а і його виживання, внаслідок чого постає необхідною складовою його довгострокова стратегія. Стратегічне значення надається результатам маркетингових досліджень, спрямованих на виявлення потреб, технологічних можливостей та обмежень виробництва, проведення наукових досліджень, практичне втілення нової ідеї. При створенні пробного зразку з'ясовується його відповідність попиту, суспільним та ринковим потребам. Успішність здійснення ІІ забезпечується шляхом підвищення вимог до інтеграції його суб'єктів у рамках інноваційної стратегії підприємства (організації).

Висновки. Досвід діяльності комерційних організацій та державних установ свідчить, що впровадження нововведення є складним і часто болючим процесом, зумовленим високою невизначеністю потенційної ефективності. Цей досвід, безумовно, корисний, але він може створювати як нові можливості для органів державного управління, так і бути пов'язаним і з певними проблемами застосування інноваційних інструментів.

Проблема полягає в тому, що в ділових організаціях можуть бути наявними інші, порівняно з державною сферою, потреби, так само як і правила і норми. Якщо державна служба будується на основі правових норм, то в бізнесі можливі інші підстави діяльності, пов'язані з метою отримання прибутку, що є основною потребою і ціллю, на відміну від сфери державного

управління. Ці відмінності виявляються в кадровій політиці, управлінських діях, способах і термінах проведення змін та наданні послуг і рівні задоволення ними користувачами.

Варто зазначити, що більшість досліджень спрямовані на виявлення особливостей інноваційної діяльності в практиці управління. Сутність інновацій у сфері управління розуміється як діяльність з пошуку й отримання нових результатів, способів їх створення, усунення рутинних, неефективних умов праці, управлінських структур, форм життєдіяльності. Тому інновація виступає як організаційна проблема, що розглядається у зв'язку із завданнями не лише отримання нового продукту у вигляді адміністративної послуги, але й інституційного розвитку державного управління.

Список використаних джерел:

1. Василенко І. Можливості і межі використання інноваційних бізнес-технологій в адміністративній реформі. *Державна служба*, 2010. №2 (64). С. 28 - 31.
2. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник / За ред. П. П. Микитюка. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.
3. Кохан А. І. Державна комунікативна політика – механізм ефективної діяльності інституту публічної влади // Критична маса наукових журналів «Державне управління: теорія і практика». Вип. 1. 2010. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Kohan.pdf>.
4. Лебедева Н. М. Гизатуліна А. С. Цінності культури і ставлення до інновацій в міжнародній компанії. *Ідентичність і організація в світі, що змінюється: збірник наукових статей* за заг. ред.: В. А. Штро, Н. Іванова, Н. Лебедева. М.: Видавничий дім ГУ-ВШЕ, 2008. С. 15-38.
5. Попов С. А., Панченко Г. О. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід: навч. посіб. / С. А. Попов, Г. О. Панченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018. 220 с.

УДК: 338.47

Антон Павлович СВЕРГУН

аспірант ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

РОЛЬ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ У ЗРОСТАННІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Транспорт – це галузь економіки, яка за своєю суттю відрізняється від інших. Він не створює нових матеріальних цінностей, як у промисловості чи будівництві. Результатом транспорту є переміщення товарів та людей. Вантажний транспорт переважно обслуговує виробничий сектор, а пасажирський, який здійснює перевезення людей, надає соціальні послуги. Значення транспорту полягає у тому, що він забезпечує зв'язок між галузями, підприємствами, районами країни, зарубіжними країнами. Без транспорту був би неможливий сам процес сучасного виробництва, що вимагає постачання сировини та вивезення продукції. Роль транспортної галузі у підвищенні рівня

життя населення є значною. На транспорті працює близько 6% працівників народногосподарського комплексу країни [1].

Сучасний транспорт характеризується різноманітністю видів, кожен із яких має свої специфічні виробничі особливості. Він поділяється на складові, в першу чергу, по середовищу, в якому переміщуються вантажі або люди (рис. 1). Відповідно до цього підходу транспортний комплекс включає наземний, водний та повітряний. У наземних розрізняють автомобільний, залізничний та трубопровідний; у водному – морський та річковий. Особливою та специфічною сферою транспортної галузі є міський пасажирський транспорт.

Рис. 1 Галузева структура транспортного комплексу

Для визначення питомої ваги транспорту в галузевій структурі економіки країни та частки кожного його виду використовуються такі спеціалізовані показники, як обсяг перевезень, вантажо-пасажирські перевезення. Обсяг перевезення – це маса перевезених вантажів (кількість пасажирів) за певний період (рік, місяць, день). Для розрахунку роботи транспорту враховується і відстань перевезення: добуток обсягу перевезення на відстань до перевезення називається вантажо- або пасажиропотоком і визначається відповідно в тонно-кілометрах та пасажиро-кілометрах. Узагальнюючи роботу, виконану всіма видами транспорту протягом року, набувають річних значень вантажо- та пасажироперевезень. Розділивши ці значення на річний обсяг перевезень, можна визначити середню дальність перевезення кожного окремого виду транспорту [1]. Так, середня дальність перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні становить приблизно 170 км, залізничним – близько 500 км, трубопровідним – близько 950 км, річковим – близько 200 км, морським – понад 5000 км [2]. Найбільша дальність перевезень – у морського транспорту, а найменша – у автомобільного. Такі самі відмінності в середній дальності перевезень притаманні для пасажирського транспорту.

З метою визначення доцільності використання того чи іншого виду транспорту для перевезень різних вантажів використовують показник вартості перевезень. Це фінансові витрати на транспортування одиниці продукції. Так, транспортування нафти морськими перевезеннями втричі дешевше, ніж залізницею, а деревини – вп'ятеро,.

В Україні розвинуто всі види сучасного транспорту. Оскільки останніми роками напрями перевезень значно збільшилися, вантажообіг теж збільшується.

Особливе місце займає транспортна інфраструктура, що пов'язує виробників та постачальників, виробників та споживачів. Динаміка виробництва та зростання ВВП залежать від можливостей доставки та транспортних витрат, а обсяг перевезень, у свою чергу, залежить від масштабів виробництва. ВВП є одним із найважливіших показників економічного розвитку, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального та нематеріального виробництва, що вимірюється вартістю товарів та послуг, вироблених цими одиницями для кінцевого споживання.

За останні роки транспортна система України зазнала значних матеріальних втрат внаслідок анексії Криму, воєнних дій у країні та глобального карантину. Проте обсяги капітальних вкладень підприємств за видами економічної діяльності «Транспортна, складська, поштово-кур'єрська діяльність» продовжують щорічно зростати. Це свідчить про те, що підтримка розвитку транспортної галузі країни має бути обґрунтована, й у пріоритетному порядку мають бути визначені прогресивні шляхи організаційно-економічного механізму такої підтримки.

Виходячи з практики зарубіжних країн, уряди більшості розвинених країн прагнуть розробити та реалізувати єдину національну політику в галузі транспорту. Цілі та принципи реалізації транспортної політики різних держав нерозривно пов'язані із завданнями загальноекономічного розвитку, внутрішньо- та зовнішньополітичною ситуацією тієї чи іншої країни. Як правило, вони оформляються у вигляді окремого документа програмно-політичного характеру, який у багатьох країнах ухвалюється вищим законодавчим органом і, таким чином, стає загальним орієнтиром у розвитку транспортної галузі для всіх органів та рівнів управління.

У зв'язку з бурхливим розвитком процесів політичної та економічної інтеграції розвинуті країни при формуванні національної транспортної політики орієнтуються насамперед на положення та норми, сформульовані компетентними міжнародними органами, які закладають основу для сталого та гармонійного розвитку транспорту на міжнародний рівень. Основні положення цієї політики закріплені в міжнародних угодах та конвенціях (обов'язкових для всіх сторін, що приєднуються), стандартах, методичних матеріалах та практичних рекомендаціях. Цільові програми є ефективним інструментом реалізації державної економічної та соціальної політики. Такі інструменти використовуються у розвинених країнах для вирішення стратегічних завдань економічного розвитку, коли необхідно сконцентрувати ресурси та раціонально їх використовувати для досягнення конкретних цілей [3].

Список використаних джерел:

1. Біла книга – Транспорт / Товариство учасників руху. URL: www.tur.org.ua/sites/default/files/white_book_transport_2050_ukr_0.pdf (дата звернення: 20.11.2022)
2. Макропрогноз розвитку економіки України у 2018–2021 pp. URL: <http://ief.org.ua/#pagetitle> (дата звернення: 20.11.2022).

УДК: 338.2

Кліментій Олександрович ХОХА

аспірант ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

м. Київ

ВЗАЄМОДІЯ БІЗНЕСУ ТА ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Владно-бізнесові взаємовідносини лежать в площині економічних, юридичних та політичних інтересів, особливо в умовах війни, невизначеності та загроз.

Останні десятиліття бізнес з кожним роком ставав все активнішим учасником не лише соціально-економічних, але й політичних процесів і не тільки в Україні, а й в інших країнах світу. Однак на сьогодні говорити про завершення формування дієвої інституційної системи, здатної забезпечувати ефективну взаємодію влади та бізнесу, в основі якої знаходяться чітко встановлені правила та норми їх саморегуляції, поки що зарано. Це пов'язано з цілим комплексом суперечливих проблем, які постійно виникають. Хоча в перші місяці війни в Україні спостерігалися активні об'єднання зусиль влади і бізнесу заради збереження демократичних позицій української нації та власної безпеки.

Навіть сьогодні можна спостерігати все більшу кількість прикладів участі бізнесу в соціальних проектах, його допомоги державі у реалізації її функцій щодо допомоги ЗСУ, незахищеним верствам населення, освітніх заходах тощо. Все частіше говориться про партнерство та узгодження інтересів.

При цьому часто влада сприймає бізнес не як партнера, а скоріше як фінансовий ресурс. Це стосується і суспільства, яке на побутовому рівні має негативне уявлення про бізнес та сприймає його прибутки не як результат праці, зусиль та кмітливості, а як наслідок доступу (часто корупційного) до більшого (часто державного) капіталу.

Хоча, як показує зарубіжний досвід, особливо в кризових умовах досить часто посилюється співпраця влади і бізнесу. Так, міжнародна практика наводить багато прикладів соціальних та економічних проблем, вирішенню яких може сприяти великий бізнес. Зокрема, це [1]:

- створення нових робочих місць;
- підвищення кваліфікації та підготовка кадрів;
- надання додаткових соціальних пакетів працівникам;
- участь у вирішенні їхніх соціальних питань;

- будівництво міських соціальних об'єктів та їх утримання (у сферах освіти, культури, охорони здоров'я тощо);
- благоустрій міста чи селища;
- фінансування наукових чи освітніх проектів;
- поліпшення систем транспорту та зв'язку;
- реалізація спеціальних соціальних програм (допомога внутрішньо-переміщеним особам, евакуація мирного населення з тимчасово окупованих територій, організація мобільних пунктів обігріву тощо);
- вирішення екологічних проблем;
- меценатство;
- проведення культурних, спортивних заходів;
- відновлення та будівництво релігійних споруд, пунктів громадсько-го харчування для малозабезпечених верств населення.

Головною передумовою стабільного функціонування господарського комплексу країни в умовах війни має бути суспільний договір між владою, бізнесом та громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Забезпечення балансу інтересів, напрацювання прозорих та ефективних правил, іншими словами, удосконалення державного регулювання впливу бізнесу на прийняття політико-управлінських рішень органами публічної влади в Україні – визнана зона відповідальності держави.

Відносини бізнесу й держави мають різні форми, проте існують загальні принципи цих взаємин, які діють у розвинутих демократичних країнах. Український вчений С. Квітка [2] вирізняє такі:

1. Держава визначає правові рамки, у яких здійснюється ділова активність. Незважаючи на те, що багато й легко говориться про «вільний ринок», насправді він ґрунтується не тільки на угодах між індивідуумами або корпораціями, але й на правовій базі законів і підзаконних актів, які надають подібним угодам надійність.

2. Держава накладає обмеження на ринкові відносини. Жодне суспільство не залишає всього на відкуп ринку, хоч кількість і масштаб обмежень суттєво відрізняються залежно від країни.

3. Держава виступає в ролі найбільш великого споживача, про що свідчить відсоток ВВП, контрольований нею.

4. Держава захищає інтереси своїх компаній за рубежем. Компанії можуть звертатися по допомогу до держави для того, щоб їх власність не була експропрійована без компенсації, щоб їхній бізнес не був націоналізований та були повернуті кредити. У більш сприятливих умовах вони покладаються на захист їхніх інтересів урядом під час торгових переговорів.

5. Держава повинна зберігати розумні економічні умови: допустимий рівень інфляції й безробіття. Зі свого боку, бізнес виступає важливим постачальником ресурсів для держави, зокрема податкових надходжень.

Утриматись та віднайти нову точку рівноваги – головне завдання для бізнесу в Україні у 2022 році.

Сьогодні бізнес чітко розуміє, що жити і працювати в умовах війни доведеться, імовірно, тривалий час. Тож адаптація до нових реалій, продовження роботи бізнесу та принаймні виконання своїх зобов'язань – це першочергові завдання на сьогодні.

Важлива частина угод в рамках моделей партнерства держави та бізнесу – розподіл між учасниками проєкту завдань, можливостей і ризиків. Розподіл завдань і відповідальності між державою і приватним корпоративним сектором залежить від сфери реалізації проєкту. Як правило, вирішення конкретного завдання покладається на того партнера, який може зробити це з найбільшою ефективністю.

Аналізуючи можливості, а також сильні і слабкі сторони кожного із учасників партнерства, відмітимо, що основною переслідуваною метою держави є створення більшої доданої вартості для надання громадських послуг, передача приватному партнеру ризиків, пов'язаних з плануванням, будівництвом, фінансуванням і управлінням поточної діяльності об'єкта. Ця мета досягається тим, що приватні корпоративні структури володіють кращим сервісним, орієнтованим на результат менеджментом, сучасними методами планування, більш гнучкі та мобільні у здійсненні інновації та підвищенні власної ефективності. Крім того, держава отримує вигоду від збільшення пов'язаних з проєктом бюджетних доходів, а також від непрямих ефектів: пожвавлення кон'юнктури і зростання інвестиційної привабливості проєктів [3, с. 48].

Оптимальні моделі партнерства держави та бізнесу повинні сприяти можливості для отримання таких вигод [4]:

- швидкій реалізації найважливіших проєктів;
- прискоренню розвитку регіонів;
- підвищенню економічної ефективності;
- поліпшенню механізмів і моделей надання послуг;
- полегшенню фінансового тягаря, який лежить на державі;
- зниженню інвестиційних витрат;
- оптимізації структури фінансування за рахунок використання інвестиційної підтримки та розширенню доступу до нових джерел фінансування.

Подальший розвиток подій залежатиме не тільки від ситуації на полі бою, але й від того, наскільки адаптивними будуть бізнес та суспільство, наскільки конструктивною буде взаємодія влади з бізнесом, що неможливо без прозорого бізнесу. Активізація бізнесової діяльності неможлива без прозорого і конструктивного діалогу з владою, а владі надзвичайно важливо, щоб бізнес працював задля наповнення бюджету.

Список використаних джерел:

1. Економічний діалог: партнерство заради успіху. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. Центр антикризових досліджень. URL: http://old.niss.gov.ua/Table/8022007/doklad.htm#_ftnref11 (дата звернення: 20.11.2022).
2. Квітка С. А. Взаємовідносини держави та бізнесу: мінливий баланс впливу. Науковий журнал «Теорія та історія публічного управління», 2014. № 11-12. С. 22-30.

3. Шевченко О. В. Взаємодія влади та бізнесу в країнах західної демократії в контексті інформаційної безпеки. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2125/1888> (дата звернення: 20.11.2022).
4. Шість суспільних завдань великого бізнесу. URL: <https://prorozvytok.wordpress.com/2013/07/21/role-of-business-in-society/> (дата звернення: 20.11.2022).

Шляхи трансформації фінансово-економічної системи в умовах невизначеності

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
КРУГЛОГО СТОЛУ
м. Київ, 23 листопада 2022 р.**

**Українською мовою
Видається в авторській редакції**

Телефони: (050) 448 97 05, (066) 511 89 80

E-mail: <http://kumr.edu.ua/pro-nas/>

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

Підписано до друку 21.02.2023р.
Ум. др. арк. 5,9. Формат 60х84/16.
Тираж 300 прим. Папір офсетний. Зам. № 0603/2023

Свідоцтво ДК 5941 від 11.01.2018 р.
м. Київ, вул. Героїв Оборони, 8. Тел. (050) 411-66-51, (044) 22-99-569

Видавництво «Наукова столиця»[®]
ДРУК НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ
www.science.org.ua